

รวบรวมบทความเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษา

มล.บุญเหลือ เกษยสุวรรณ

คำนำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารรวบรวมข้อความรู้และข้อคิดเห็นเฉพาะที่เป็นแก่นสำคัญของการสอนภาษาต่างประเทศ ในเมื่อการประชุมนี้เป็นการประชุมทางวิชาการ จึงมีเรื่องชี้แจงไปในทางวิชาการมากกว่าปัญหาทางปฏิบัติ ด้วยความหวังว่ากระทรวงศึกษาธิการจะจัดการประชุมขึ้นอีก ในเรื่องการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศในประเทศไทย ซึ่งจะมีการพิจารณาในด้านปฏิบัติให้กว้างขวางพอ เพราะปัญหาทางวิชาการนั้นควบคู่กันไปกับความสามารถที่จะนำหลักวิชาไปปฏิบัติได้หรือไม่ ในเอกสารนี้ ได้กล่าวถึงปัญหาภาคปฏิบัติไว้แต่เพียงเล็กน้อย

ช่วงที่หนึ่ง ว่าด้วยหลักการสอนภาษาต่างประเทศและสภาพการณ์ในประเทศไทย

1. หลักวิชาของระเบียบวิธีการสอนภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นที่รับรองแก่ครูภาษาต่างประเทศโดยทั่วไปในโลก กล่าวโดยสรุปมีดังต่อไปนี้
 - 1.1 วิเคราะห์ธรรมชาติของการเรียนภาษา
 - 1.2 วิเคราะห์ภาษาต่างประเทศที่จะสอน หรือเรียน
 - 1.3 วิเคราะห์ภาษาของผู้เรียน คือภาษาที่ใช้อยู่เป็นปกติธรรมดาในชีวิตประจำวัน อาจเป็นภาษาของบิดามารดา หรืออาจไม่ใช่ภาษาของบิดามารดา เช่นคนอเมริกันบางคนรู้ภาษาอังกฤษดี แต่บิดามารดาไม่ใช้ภาษาอังกฤษที่บ้าน ภาษาที่ผู้เรียนใช้ได้โดยสะดวกเป็นประจำนั้น ต่อไปจะเรียกว่า ภาษาของตนเองบ้าง หรือภาษาของผู้เรียนบ้าง
 - 1.4 เปรียบเทียบภาษาทั้งสอง ในเรื่องระบบเสียง ระบบลักษณะศัพท์ (หรือคำ) ระบบไวยากรณ์หรือแบบสร้าง (phonology, morphology and structure)
 - 1.5 เลือกเฟ้นและจัดอันดับศัพท์และแบบสร้างที่จะสอนก่อนหลัง (selection and grading)

1.6 เลือกใช้วิธีการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ประสบ และใช้ศัพท์และกระสวนที่ถูกต้อง

1.7 เลือกใช้หลักการ “ซ้ำ” ให้ผู้เรียนได้รับกระสวนเข้าไปในระบบการเรียนของผู้เรียน นี่คือ ศิลปะ ของการสอน

1.8 ฝึกหัดให้ผู้เรียนใช้การเทียบแทน (analogy) ภายในขอบเขตของภาษา

1.9 ในการฝึก ให้พยายามให้มี หรือใช้ สถานการณ์ (situation) ให้ใกล้เคียงกับที่ผู้เรียนจะมีโอกาสใช้หรือประสบในชีวิตของผู้เรียนจริง ๆ หรือให้ใกล้เคียงให้มากที่สุด

2. กลวิธีการสอนที่รับรองกันโดยมาก ที่ควรยกมากล่าวบ้างก็มีคือ

2.1 เลือกศัพท์ หรือกระสวนที่ผู้เรียนเข้าใจความหมายมาสอนก่อน ความหมายขึ้นอยู่กับ “วัฒนธรรม” หรือแบบการครองชีวิต ของผู้เรียน ทั้งนี้เพราะในภาษาต่างประเทศที่จะสอนหรือเรียน ย่อมมีศัพท์และกระสวนที่เหมาะสมแก่วัฒนธรรมของเจ้าของภาษา ซึ่งห่างไกลจากประสบการณ์ของผู้เรียน เช่น นักเรียนไทยจะเข้าใจความหมายของศัพท์ และกระสวนที่เกี่ยวกับฤดูหนาวได้ยาก ควรให้เรียนศัพท์และกระสวนที่มีโอกาสใช้ในประเทศไทยหรือประเทศใกล้เคียงเสียก่อน

2.2 ในการสอน ใช้กลวิธีให้ผู้เรียนเข้าใจความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมของเจ้าของภาษาและของผู้เรียนหรือกล่าวอีกทำนองหนึ่ง ให้ผู้สอนคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมไว้เสมอ

2.3 การสอนต้องเป็นไปอย่างประหยัด โดยเฉพาะประหยัดเวลา ทั้งนี้เพราะภาษาต่างประเทศเป็นวิชาที่ยากโดยธรรมชาติ แต่มักได้รับเวลาการสอนน้อยในสถาบันการศึกษาทั่ว ๆ ไป

2.4 ใช้กลวิธีที่ผู้เรียนจะหาความรู้ให้ตนเองเพิ่มเติมได้ง่าย ภายในขอบเขตของภาษาที่สอน

2.5 ให้ผู้เรียน “ประสบ” กับภาษาที่เรียนให้มากที่สุด ที่โอกาสจะอำนวย ควรใช้ภาษาของผู้เรียนเองแต่เฉพาะในคราวจำเป็น เช่นอธิบายกฎไวยากรณ์ หรือวัฒนธรรม อันนี้ เพื่อให้ประสานกับความประหยัด

2.6 ในการสอนศัพท์ใหม่ ควรสอนภายในกระสวนหรือแบบสร้างที่ผู้เรียนรู้อยู่แล้ว ในการสอนแบบสร้างใหม่ ควรใช้ศัพท์เก่าที่ผู้เรียนรู้อยู่แล้ว เช่นกัน

2.7 ให้ค่อย ๆ ขยายวงศัพท์และกระสวนของผู้เรียน ให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน จะช้าหรือเร็วแล้วแต่สมรรถภาพ ขยายจากวงแคบไปยังวงกว้าง จนกระทั่งได้เข้าใจ และได้ใช้ภาษาใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา

2.8 ตามปกติ อันดับของทักษะที่สอน น่าจะเป็น ฟังเสียง ให้ได้ยิน (oral perception) ฟังให้เข้าใจ อ่านให้เข้าใจ แล้วจึงเขียน เรื่องการอ่านนั้นเป็นเรื่องซับซ้อนมาก ไม่สามารถอธิบายได้ในเอกสารนี้

3. หลักที่เหมือนกับการสอนวิชาทั่วไปที่ควรยกมากล่าวไว้บ้าง ก็มีคือ

3.1 ควรกำหนดความมุ่งหมายให้แจ่มชัดที่สุดที่จะทำได้ เช่น เรียนเพื่อการสังคม เรียนเพื่อธุรกิจ เรียนเพื่อให้เข้าถึงวรรณคดี เรียนเพื่อหาความรู้ทางวิชาการ เรียนเพื่อค้นคว้าเชิงภาษาศาสตร์ ฯลฯ

3.2 ควรใช้อุปกรณ์การสอนที่เหมาะสม และโดยคำนึงถึงความประหยัด

3.3 ควรมีการวัดและประเมินผลการเรียนที่ตรงตามความมุ่งหมาย และให้เป็นที่ยอมรับได้ และเช่นเดียวกับการเรียนทั้งหลาย การจูงใจ (motivation) มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่ง ซึ่งถ้าจะเปรียบกับพุทธศาสนาท่านใช้คำว่า ฉันทะ และจิตตะ

4. ประวัติระเบียบวิธีสอนภาษาต่างประเทศโดยสังเขป

ระเบียบวิธีสอนภาษาต่างประเทศที่ใช้กันในปัจจุบันนี้อาจกล่าวได้ว่า เริ่มมาตั้งแต่ ค.ศ. 1899 เมื่อเฮนรี สวิต เขียนและพิมพ์โฆษณาหนังสือว่าด้วยการสอนภาษาปัจจุบัน 2 เล่ม ในหนังสือเล่มนั้น เฮนรี สวิต ทักท้วงวิธีสอนภาษาปัจจุบันว่าใช้

วิธีสอนเหมือนต้นติภาษา เช่น ภาษาลาติน และชี้ให้เห็นว่า ไวยากรณ์ของภาษาปัจจุบันก็ไม่เหมือนภาษาลาตินดังที่เข้าใจกัน อยู่ในสมัยนั้น เฮนรี สวิต ได้เขียนหนังสือแนะนำว่า ภาษาพูดมีความสำคัญไม่น้อยกว่าภาษาเขียน นับแต่นั้นมา ครูสอนภาษาต่างประเทศในยุโรปก็เริ่มให้ความสนใจแก่การสอนภาษาปัจจุบันและพยายามดัดแปลงปรับปรุงวิธีการ ต่อมาเมื่อออตโต เจสเปอร์สัน ชาวเดนมาร์ก ได้วิเคราะห์ภาษาอังกฤษ เป็นการเริ่มต้นระเบียบวิธีของภาษาศาสตร์ในปัจจุบัน ความเข้าใจว่า ไวยากรณ์ภาษาปัจจุบันไม่เหมือนกับภาษาลาตินก็ค่อย ๆ แพร่หลายออกไปทุกที ครั้นถึงระยะ ค.ศ. 1920-30 คือหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งจึงเกิดความนิยมระเบียบวิธีสอนที่เรียกว่า direct method นิยมใช้ภาษาต่างประเทศที่กำลังสอนหรือเรียนเป็นสื่อการสอน และพยายามจะไม่ให้ใช้ภาษาของผู้เรียนเลย ในทางไวยากรณ์ เอช.อี. ปาลเมอร์ ซึ่งเป็นอาจารย์สอนภาษาอังกฤษในญี่ปุ่น ได้เขียนหนังสืออธิบายไวยากรณ์ของภาษาพูด แล้วพิมพ์โฆษณาไวยากรณ์เกี่ยวกับการใช้คำที่ต้องใช้มาก ๆ ในภาษาอังกฤษ ชื่อ A Grammar of English Words ซึ่งยังนิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบันในหมู่ครูสอนภาษาอังกฤษแก่นักเรียนต่างชาติ ต่อมา ไมเคิล เวสต์ ทำหนังสือชุดที่เรียกว่า New Method ออกให้นักเรียนในแคว้นเบงกอลใช้สำหรับสอนการอ่านให้เข้าใจ ไม่ได้ตั้งใจใช้สำหรับทักษะพูดหรือเขียน สภาพการณ์เป็นดังกล่าวนี้อยู่นานพอสมควร มีครูสอนภาษาต่างประเทศจำนวนมากใช้ระเบียบวิธีสอนที่เรียกว่า direct method นี้ได้อย่างได้ผล ที่ควรกล่าวก็มีอาจารย์โคสเลอร์ แห่งโรงเรียนบพิตรภิมุขในพระนครของเรา สามารถสอนภาษาเยอรมันได้ผลจริง ๆ มีศิษย์ของท่านหลายรุ่นที่ใช้ภาษาเยอรมันได้พอควรทีเดียว ในประเทศญี่ปุ่นก็ได้ใช้ระเบียบวิธีนี้กันได้ดีพอใช้ โดยเฉพาะในการสอนภาษาญี่ปุ่นแก่นักเรียนต่างชาติ ต่อมาถึงสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลอเมริกันต้องการคนจำนวนมากไปทำการรบแนวหลังในประเทศหลายประเทศ มีผู้นึกถึงนักภาษาศาสตร์ขึ้นได้ ว่ามีคนที่ทำกรค้นคว้าเรื่องภาษายูมาก แต่ไม่ได้นำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการสอนภาษา รัฐบาลอเมริกันได้ขอความช่วยเหลือจากนักวิทยาศาสตร์แขนงนี้ ให้คิดระเบียบวิธีสอนภาษาต่างประเทศให้ได้ผลเร็วทันกาล นักภาษาศาสตร์จึงได้อาวิธีการของตนมาประยุกต์ให้แก่พวกที่จะต้องไปทำการรบแนวหลัง ได้ผลเป็นที่พอใจมาก เราได้เห็นผลของการสอนนี้เมื่อเลิกสงครามมหาเอเชียบูรพา มีทหารอเมริกันออกมาจากป่า พุดไทยได้คล้องแควส์สื่อสารได้โดยสะดวก

ต่อมา ครูสอนภาษาต่างประเทศทั้งหลายก็ให้ความสนใจแก่ภาษาศาสตร์มากขึ้น แต่มาพบว่าวิธีการที่นักภาษาศาสตร์ใช้ระหว่างสงครามนั้น ไม่เข้ากับสภาพการณ์ในโรงเรียนธรรมดาทั่ว ๆ ไป ซึ่งไม่มีเวลาและเนื้อที่จะอธิบายในเอกสารนี้ ก็ได้พัฒนาวิธีการกันขึ้นมา จนกระทั่งมีหลักดังที่กล่าวในข้อ 1

เป็นที่น่าเสียใจว่า ระเบียบวิธีสอนสมัยปัจจุบันดังกล่าวนั้น ถึงแม้จะมีความเข้าใจกันแพร่หลายในวงการสอนภาษานานาชาติ และวิทยาลัยหรือสถาบันการฝึกหัดครูก็รู้จักกันทั่ว ๆ ไป แต่ภายในประเทศหนึ่ง ๆ หรือภายในสถาบันเดียวกัน เช่นภายในมหาวิทยาลัยหนึ่ง ความเข้าใจในระเบียบวิธีสอนหาแพร่หลายหรือรู้กันสม่ำเสมอทั่วกันไม่ ในประเทศหนึ่ง ๆ มีความเข้าใจไขว้เขวสับสนเกี่ยวกับการสอนภาษาต่างประเทศมาก ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

5. ความเข้าใจไขว้เขวและสับสนเกี่ยวกับการสอนภาษาต่างประเทศ

ความเข้าใจไขว้เขวและสับสน เกิดมาจากไม่ได้ฟังเรื่องให้ตลอดเป็นส่วนใหญ่ ในประเทศอื่นทั่ว ๆ ไป รวมทั้งประเทศไทย ยังมีความไขว้เขวดังต่อไปนี้

5.1 เข้าใจว่าในระดับสูง ระเบียบวิธีสอนไม่สำคัญ ใช้คนมีความรู้สอนก็ได้ ความเข้าใจเช่นนี้เกิดมาจากในระบบการศึกษาบางประเทศ การมัธยมศึกษา ในสายที่เตรียมนักเรียนชั้นมหาวิทยาลัย ได้กระทำกันได้ดีมานาน อีกทั้งการคัดเลือกนักเรียนเข้ามหาวิทยาลัย หรือสถาบันระดับอุดมศึกษา ก็ทำกันอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นอาจารย์ที่สอนในสถาบันเหล่านี้ถึงจะหย่อนทางระเบียบวิธีสอน แต่เมื่อมีความรู้พอที่จะทำให้นักเรียนสนใจได้ ก็สอนได้ดีพอสมควร แต่ปัจจุบันนี้ในบางประเทศก็เริ่มเห็นกันบ้างแล้วว่า แม้ในระดับสูง การสอนภาษาต่างประเทศต้องอาศัยระเบียบวิธีที่ดี จึงจะได้ผลเป็นที่พอใจโดยประหยัดเวลาและแรงงาน

5.2 สับสนในเรื่องความแตกต่างระหว่างศัพท์ทางวิชาการต่อไปนี้เป็น ระเบียบวิธี กลวิธี วิธีทางเข้า และเพื่อประโยชน์อันสำคัญมาก ขออธิบายอย่างสั้น ๆ ว่า

ระเบียบวิธี หมายถึงการตั้งแนวคิด การวางหลักของวิธีการที่จะสอน การเลือกทฤษฎี การใช้กลวิธีการสอน การเลือกและใช้วัสดุและอุปกรณ์การสอน ทั้งหมดนี้รวมกัน

กลวิธี นั้นเป็นศิลปะขึ้นอยู่กับภาวะเทศะ และบุคคลส่วนวิธีทางเข้า หมายถึงการเริ่มในการทำกิจหนึ่งใด ในเรื่อง

การสอนภาษาต่างประเทศ มีผู้ใช้คำแสดงความสับสนของความเข้าใจ เช่น ระเบียบวิธีภาษาศาสตร์ ระเบียบวิธีไพบดิกส์ ระเบียบวิธีมิชแกน ระเบียบวิธีอังกฤษ ระเบียบวิธีอเมริกัน ซึ่งไม่มีทั้งนั้น มีแต่วิธีต่าง ๆ เช่นวิธีทางพูด (oral approach) วิธีทางภาษาศาสตร์ (linguistic approach) วิธีทางวัฒนธรรม (cultural approach) เป็นต้น ระเบียบวิธีสอนปัจจุบันนี้เข้าค้ำกันทั่วโลกในหมู่อาจารย์ที่ศึกษาทางนี้ ไม่มีระเบียบวิธีอังกฤษวิธีอเมริกัน อาจมีระเบียบวิธีเก่า (traditional method) ที่ยังอยู่ในมหาวิทยาลัยบางแห่ง ซึ่งมีกาคัย วิธีต้นตัมภาษา (classical approach)

5.3 สับสนหน้าที่ของนักภาษาศาสตร์ นักภาษาศาสตร์ประยุกต์ กับครูสอนภาษาต่างประเทศ แท้ที่จริงนักภาษาศาสตร์บางคนไม่สนใจกับการสอนเลย นักภาษาศาสตร์ประยุกต์บางคนสนใจในเรื่องการสอนภาษาต่างประเทศ บางคนสนใจในเรื่องการสอนภาษาตนเอง (ของผู้เรียน) บางคนสนใจวิธีการประยุกต์เรื่องอื่น

5.4 สับสนในเรื่องการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองกับการสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ เหตุเกิดมาจาก 2 แหล่ง คือในสหรัฐอเมริกา รังเกียดคำว่า foreign และเหตุเกิดมาจากในบางประเทศภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองจริง ๆ คือใช้ในกิจการทั่วไป มีคนรู้ภาษานี้ทั่วไป มีหนังสือจำนวนมาก มีคนระดับกลางเช่นคนพิมพ์ดีดสามารถพิมพ์ดีดภาษาอังกฤษทั่วไป ประเทศเหล่านี้ได้แก่ประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของชนชาติที่พูดภาษาอังกฤษ สำหรับภาษาอื่น ๆ เช่นภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน ก็เป็นภาษาที่สองในประเทศที่คนมีภาษาของตนเองพูดหลายภาษา มีผลเมืองปะปนกันเช่นในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ มีคนพูดภาษาเยอรมันเป็นภาษาของตนเอง และพูดภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่สองอยู่เป็นอันมาก และกลับกันในประเทศแคนาดา ประเทศเบลเยียม และอีกหลายประเทศ มีสภาพการณ์ดังกล่าวมา

5.5 สับสนเรื่องไวยากรณ์ คนใช้คำนี้ในความหมายหลายความหมาย เช่น เราจะได้ยินคนพูดว่า ภาษาไทยไม่มีไวยากรณ์ เป็นต้น แล้วสับสนไปว่า ในระเบียบวิธีสอนแบบปัจจุบันห้ามไม่ให้สอนหลักไวยากรณ์ ซึ่งเป็นความเข้าใจผิดอย่างมาก ถ้าตีความไวยากรณ์ คือแบบสร้างของภาษา ในระเบียบวิธีปัจจุบัน การสอนภาษาต่างประเทศทุกภาษาต้องอาศัยไวยากรณ์ แต่อาจแตกต่างกันในเรื่อง วิธีทางเข้าหรือกลวิธี

5.6 สับสนในเรื่องการใช้ภาษาของผู้เรียน มีครูเข้าใจกันมากกว่า ในการสอนภาษาต่างประเทศ ไม่ควรใช้ภาษาของผู้เรียนเลย แต่ที่จริงหาใช่เช่นนั้น การสอนต้องใช้กลวิธีที่ประหยัด ถ้าการใช้ภาษาของผู้เรียนจำเป็นก็ต้องใช้ แต่ควรใช้เวลาให้ผู้เรียนได้มีโอกาส ฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาต่างประเทศที่ตนกำลังเรียนมากที่สุด

5.7 สับสนเรื่องการแปลในฐานะเป็นศิลปะชนิดหนึ่งกับการแปลศัพท์ในการสอนภาษาต่างประเทศ ซึ่งถ้าจะอธิบายก็จะทำให้เอกสารนี้ยาวเกินไป

5.8 สับสนเรื่องการอ่านให้ออก การอ่านเอาความ การอ่านให้ผู้อื่นฟัง หรือจะกล่าวไปอีกทำนองหนึ่งอาจว่าสับสนในเรื่องการอ่านอักษรออกมาเป็นเสียงอย่างเจ้าของภาษาออก สับสนในเรื่องการอ่านในใจเพื่อเข้าใจแก่ตน กับการอ่านออกเสียง ซึ่งเป็นศิลปะชนิดหนึ่ง

5.9 สับสนเรื่องการวัดผลการเรียนรู้ นักวัดผลที่ไม่ได้เรียนเรื่องธรรมชาติการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ พาให้ไขว้เขวโดยพูดกว้าง ๆ ทัว ๆ ไป ทำให้ครูฟังแล้วคิดว่า การวัดผลการเรียนภาษาต่างประเทศใช้กลวิธีเดียวกันกับวิชาอื่นซึ่งไม่น่าไขว้เขว เพราะในเมื่อการสอนไม่เหมือนกัน การวัดผลก็ย่อมแตกต่างกันเป็นธรรมดา

5.10 ไขว้เขวในเรื่องการสอนทักษะรับ เช่น ฟัง อ่าน กับทักษะแสดงออก เช่น พูด เขียน กลวิธีในการสอนทักษะสองประเภทนี้ไม่เหมือนกัน การวัดผลการเรียนก็ไม่เหมือนกัน

ยังมีความเข้าใจไขว้เขวสับสนในเรื่องอื่น แต่เท่าที่กล่าวมานี้ ก็พอเห็นแล้วว่า ความยุ่งเหยิงมีที่มาอย่างไร

6. ความเข้าใจไขว้เขวที่มีเฉพาะในประเทศไทย

เฉพาะในประเทศไทย มีความเข้าใจไขว้เขวเนื่องมาจากแต่ความไม่รู้ หรือรู้ไม่พออีกสองสามข้อ นอกเหนือไปจากที่กล่าวมาแล้ว อาทิ

6.1 ความเข้าใจผิดเรื่องภาษาอังกฤษถิ่นอเมริกา และภาษาอังกฤษที่เรียกกันว่าแบบบริติช คนไทยถือเอาภาษาของตนเป็นเกณฑ์ คือเอาใจใส่กับเสียงสระ เมื่อได้ยินเสียงสระของอเมริกาและของบริติชในบางคำไม่เหมือนกัน ก็ทึกทักเอาว่าความแตกต่างที่สำคัญของภาษาถิ่นทั้งสองนั้น อยู่ที่เสียงสระแท้ที่จริงภาษาอังกฤษทุกถิ่นอาศัยพยัญชนะ และการเน้นหนัก

พยางค์หนึ่งพยางค์ใด เป็นสัญญาณให้ความหมายหรือสัญญาณการสื่อสาร (communication) สัญญาณสองอย่างดังกล่าวมา มีความสำคัญอันดับหนึ่ง และมีสัญญาณชั้นรองคือการเน้นคำ บางคำหนักเบาต่างกัน และทำเสียงสูงต่ำภายในประโยคไม่เหมือนกัน (intonation) ซึ่งคนไทยเราโดยมากฟังเกือบไม่ได้ยินเลย เรียกว่าขาดทักษะในการฟังให้ได้ยิน (oral perception) ในการสอนเราเอาใจใส่กับเสียงสระเป็นอันดับหนึ่ง แต่ไม่เอาใจใส่กับสัญญาณที่สำคัญของภาษาอังกฤษ นอกจากนั้นเราใช้ครูที่เป็นเจ้าของภาษาหลายชาติในสถาบันเดียวกัน เราอาจมีคนอังกฤษ คนอเมริกัน คนแคนาดา หรือนิวซีแลนด์ ฯลฯ สอนภาษาอังกฤษ ถ้าคนเหล่านี้เป็นคนที่ไม่ได้รับการฝึกหัดทางภาษาศาสตร์ก็เข้าใจผิดกันต่อไปอีกทอดหนึ่ง ซึ่งคนที่เข้าใจ มีความรู้ทางภาษาศาสตร์จะไม่สับสน นี่เป็นเรื่องเฉพาะของประเทศไทยในเรื่องที่เกี่ยวกับภาษาอังกฤษ

6.2 ครูอาจารย์ที่สอนภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษที่ไม่ได้รับการฝึกหัดทางการสอนภาษาต่างประเทศมักเข้าใจว่าภาษาหนึ่ง ๆ มีวิธีสอนต่างกัน และมักสับสน คำ ระเบียบวิธี กลวิธี ดังกล่าวมาแล้ว ที่จริงนั้น ในเรื่องหลักการของระเบียบวิธีสอนในปัจจุบันก็ใช้เหมือนกัน หากกลวิธีย่อมแตกต่างกันเป็นธรรมดา กลวิธีนั้นควรแตกต่างกันไปทุกกลุ่มผู้เรียน และควรแตกต่างกันสำหรับผู้เรียนแต่ละคน ถ้ากระทำได้ เพราะผู้เรียนคนหนึ่ง ๆ และกลุ่มหนึ่ง ๆ ย่อมแตกต่างกัน หากสองคนเหมือนกันทีเดียวไม่ได้และสองกลุ่มเหมือนกันทีเดียวก็ย่อมไม่มี

6.3 ในประเทศไทย มีความเข้าใจไขว้เขวในเรื่องระดับการเรียนการสอนมาก แต่เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ จึงจะยกไปกล่าวเป็นเรื่องหนึ่งต่างหาก

7. ปัญหาภาคปฏิบัติที่สำคัญ ๆ ของประเทศไทย

7.1 ปัญหาแรกได้แก่ปัญหาความมุ่งหมาย ในขณะนี้ประเทศไทยตั้งความมุ่งหมายในการสอนภาษาต่างประเทศไว้กว้าง ๆ ไม่กำหนดลงไปให้แน่นอนว่า ระดับประถมจะมุ่งอะไร เน้นทักษะไหนก่อน วางมาตรฐานแค่ไหน ระดับมัธยมมุ่งอะไร ฯลฯ เมื่อความมุ่งหมายไม่มีจุดสำคัญ การสอนในโรงเรียนระดับต่าง ๆ ก็เป็นไปอย่างเลื่อนราว คือไม่มีผู้ใดแน่ใจว่าจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะถูกต้อง เรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องทางวิชาการฝ่ายเดียว มีปัญหาทางอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งในภาษาอังกฤษเรียกว่า extraneous questions ปัญหานอกทางของวิชาการ มีที่มาจากความเข้าใจของผู้ปกครอง หรือประชาชน ความเข้าใจของ

ผู้บริหารการศึกษา ปัญหาการเงิน ปัญหาของนักวิชาการว่าจะรวมใจกันต่อสู้ให้เกิดความเข้าใจหรือไม่ (คำ ต่อสู้ บางคนไม่ชอบใช้ อาจใช้คำว่า บากบั่น แทนก็ได้) และยังมีที่มานอื่นๆ

7.2 ปัญหาที่สองคือปัญหาการฝึกอบรมครูสำหรับสอนภาษาต่างประเทศเพื่อความสะดวก ขอกว่าเฉพาะเรื่องการสอนภาษาอังกฤษเท่านั้นก่อน ปัญหาการฝึกอบรมครูของประเทศไทยไม่ใช่มีแต่ในเรื่องการสอนภาษาอังกฤษเท่านั้น แต่มีในเรื่องวิชาอื่นๆ ด้วย แต่เห็นชัดที่สุดในวิชาภาษาอังกฤษ อาจแยกกล่าวเป็นข้อย่อยต่อไป

ก. ในเมื่อความมุ่งหมายของการสอนแต่ละระดับไม่แน่นอน การฝึกหัดครูสำหรับการสอนแต่ละระดับย่อมไม่แน่นอนไปด้วย เช่นครู ป.กศ.นั้น ตามแผนว่า จะให้สอนชั้น ป. 1-4 ถ้ากระนั้นแล้ว ก็ไม่ควรฝึกอบรมครูระดับนี้ในระเบียบวิธีสอนภาษาอังกฤษเลย แต่ตามโรงเรียนฝึกหัดครูก็มีหลักสูตรวิชานี้ทุกแห่ง ครูระดับ ป.กศ. สูงตามแผนว่าจะให้สอนชั้นประถม 5-7 แต่เราสามารถให้นักเรียนครูระดับนี้ ครอบงำไปหมดทุกวิชาการนั้นหรือ เราหวังให้นักเรียนระดับนี้มีความสามารถสูงกว่านักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เพราะในระดับนั้น เราอนุญาตให้เลือกวิชาตามความสมัครใจ หรือความถนัดของนักศึกษาแต่ละคน นี่เป็นความไขว่เขวที่ควรเอาใจใส่อย่างยิ่ง

ข. เราฝึกอบรมระเบียบวิธีสอนโดยนักเรียนครูมีความรู้ทางเนื้อหาไม่เพียงพอ เช่นครูอังกฤษรู้ภาษาอังกฤษไม่พอ ภาวะเช่นนี้มีอยู่ทุกระดับในระบบการศึกษาของไทย และมีความไขว่เขวอีกต่อไปคือ เมื่อเรามีคนมีความรู้ทางภาษาอังกฤษดี เราปล่อยให้เสียหาได้เอามาฝึกอบรมระเบียบวิธีสอนไม่ตกลงเรามีครูพวกหนึ่งรู้ภาษาอังกฤษแต่สอนไม่เป็นและมีครูพวกหนึ่งควรจะสอนเป็น แต่ไม่มีอะไรสอน

ค. ครูที่ทำการสอนภาษาอังกฤษ มักมาจากผู้ที่ใฝ่ใจด้านอักษรศาสตร์มากกว่าด้านวิทยาศาสตร์ แต่เมื่อเข้าประจำการทำหน้าที่ครูอาจารย์สอนภาษาอังกฤษ โดยเฉพาะในระดับสูง ผู้เรียนเป็นผู้ที่ต้องใช้ภาษาอังกฤษในด้านวิชาการหลายด้าน โดยมากจะเป็นด้านวิทยาศาสตร์ ครูอาจารย์ของผู้เรียนเหล่านั้นควรศึกษาภาษาอังกฤษที่ผู้เรียนจะต้องใช้ แต่เท่าที่เป็นมาในประเทศไทยของเรานี้ ครูอาจารย์ที่สอนภาษาอังกฤษโดยมากเกือบไม่ให้ความสนใจในเรื่องที่กล่าวมาเลย

ง. การฝึกครูประจำการก็ดี การนิเทศก็ดี ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนได้รับความสนใจจริงๆ น้อยมาก โดยมาก

ก็ให้การอบรมครูประจำการภายในระยะสั้นไม่เพียงพอที่ครูจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์จริงๆ และไม่ได้ให้ความช่วยเหลือในด้านวัสดุการสอนก็มากนัก ซึ่งจะกล่าวในข้อต่อไป

8. วัสดุการสอน

8.1 ในเรื่องนี้ ความเข้าใจไขว่เขวก็มีมากพอใช้ โดยมากขาดความเข้าใจเรื่องแบบเรียน เนื้อหาของภาษา (เสียงแบบสร้าง และ ศัพท์) แบบฝึกทักษะการอ่านในใจเพื่อเอาความแบบฝึกทักษะพูด เขียน ไวยากรณ์และแบบทดสอบทุกทักษะแบบเรียนที่กำหนดให้เรียนในโรงเรียนมัธยมนั้น ครูมักไม่เข้าใจว่าเป็นแบบเรียนด้านไหนแน่ ส่วนแบบทดสอบ (test) นั้นมักคิดกันว่าครูในโรงเรียนต่างๆ ควรทำได้เอง แท้ที่จริงแบบทดสอบทำยากมาก ไม่ควรปล่อยให้ครูทำเอง ต้องใช้ครูที่ชำนาญในด้านนี้โดยเฉพาะ และควรมีแบบทดสอบประจำวันคู่ควบไปกับแบบฝึก และให้ครูเข้าใจว่า เวลาใดตนกำลังทำการสอน เวลาใดตนกำลังทำการทดสอบ แบบทดสอบและแบบฝึกอาจอยู่ในหนังสือเล่มเดียวกันก็ได้ แต่ผู้ใช้ต้องเข้าใจถ่องแท้ว่าจะใช้อย่างไร

8.2 วัสดุการสอนในระดับสูง เช่นหนังสืออ่านสำหรับให้เข้าใจตำราวิทยาศาสตร์ เกือบไม่มีเลยก็ว่าได้ ยิ่งหนังสืออ่านสำหรับนักเรียนในโรงเรียนอาชีวศึกษายิ่งหายาก และครูอาจารย์ที่สอนก็ไม่ค่อยเข้าใจวิธีใช้หนังสือเท่าที่มี

8.3 วัสดุการสอนสำหรับฝึกหัดครู ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษมีน้อยมาก ไม่เพียงพอสำหรับการฝึกอบรมครู

9. อุปกรณ์การสอน

อุปกรณ์แปลว่า สิ่งช่วยเหลือ (aid) ซึ่งมีหลายชนิดหลายแบบ ไม่สามารถกล่าวในเอกสารนี้ได้ ได้แต่รวมกล่าวว่า ในด้านการสอนวิชาภาษาอังกฤษ มีน้อยมาก ครูก็เข้าใจใช้น้อยมาก ในการฝึกอบรมครู มีการฝึกให้ใช้อุปกรณ์ก็จริง แต่เมื่อครูไปสอนในโรงเรียนและวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย เกือบไม่ได้ใช้เลย โดยมากติดพันกับอุปกรณ์ราคาแพงและใช้ยาก เช่นห้องปฏิบัติการฝึกเสียง (language laboratory) ซึ่งถ้าพิจารณาให้ถี่ถ้วน จะเห็นว่าไม่ค่อยคุ้มกันกับเงินที่เสียไป

อุปกรณ์การสอนง่ายๆ มีอยู่ทั่วไป แต่สถาบันการฝึกหัดครูไม่มีเวลาพอจะฝึกนักเรียนครูในด้านนี้ ศึกษานิตเทศก์หรือผู้มีหน้าที่ในทางอบรมครูประจำการ ก็ไม่ค่อยมีเวลาจะให้แก่เรื่องนี้

เพียงพอ จำนวนศึกษานิเทศก์นั้นไม่ได้สัดส่วนแก่ความต้องการของครูและระบบโรงเรียนเลย

10. การนิเทศ

การนิเทศทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนมีความจำเป็นมาก ไม่มีสถาบันการฝึกหัดครูใดจะฝึกอบรมนักศึกษาวิชาครูมาให้มีสมรรถภาพเพียงพอทุกด้านของการสอนภาษาต่างประเทศ แต่ในประเทศไทย มีความเข้าใจในเรื่องนี้น้อยมาก ศึกษานิเทศก์จะต้องมีความรู้และมีความชำนาญมากกว่าหรืออย่างน้อยก็เท่ากันกับอาจารย์ในสถาบันการฝึกหัดครู แต่ทางราชการเกือบไม่ได้รับหลักการอันนี้ จะเห็นได้ว่าศึกษานิเทศก์บางคนต้องกลับเข้าไปสอนในสถาบันการฝึกหัดครูก่อนประจำการเพื่อได้อันดับได้ขั้นที่สูงขึ้นไปกว่าในขณะที่ทำงานในหน้าที่ศึกษานิเทศก์

ช่วงที่สอง ว่าด้วยหนทางที่อาจแก้ไขปรับปรุงสภาพการณ์

เราจะทำอย่างไรกันต่อไป

1. กิจการใหญ่ทุกอัน ในเมื่อเราจะทำให้แลเห็นผลได้มาตรฐาน มิให้เป็นการที่ให้ผลที่ทุกคนไม่สบายใจ ต้องมีแผนงานโดยอาศัยนโยบาย และการปฏิบัติงานตามนโยบาย ให้มีประสิทธิภาพ ในการวางแผนนโยบาย มีทางอยู่สองทาง คือหนึ่งลงทุนลงแรงอย่างมากให้ใกล้เคียงกับอุดมคติหรือความใฝ่ฝันของเรา สอง วางนโยบายให้งานแคบ ลงทุนลงแรงเท่าที่เรามี

2. เรื่องการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย เราได้เห็นจากประสบการณ์ว่า เท่าที่ทำมาไม่เป็นที่พอใจ เราควรพิจารณาว่าในเวลาที่ผ่านมา เราวางนโยบาย หรือตั้งเป้าหมายเกินกำลังเราไปหรือเปล่า ถ้าเป้าหมายไกลเกินกำลัง เราก็ต้องขยับเป้าหมายให้ใกล้กำลังของเราเข้ามา หรือหาทางลงทุนลงแรงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอันสูงที่เราปรารถนา

3. ตั้งได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น เราเริ่มด้วยไม่แน่ใจว่าเราปรารถนาอะไร นึกกล่าวถึงฝ่ายผู้รับผิดชอบกิจการของชาติ ผู้ที่เริ่มแรกทีเดียวคงจะรู้ แต่คงจะไม่ได้เขียนไว้หรือบอกไว้ที่ไหนให้รู้ทั่วกัน ต่อ ๆ มาเราจึงวางความมุ่งหมายที่ปรากฏในหลักสูตรอย่างกว้าง ๆ และเลื่อนราง ทุกครั้งที่มีการจัดทำหลักสูตร ปัญหาการสอนภาษาอังกฤษก็เกิดขึ้น มีผู้ถามว่าเราสอนภาษาอังกฤษเพื่อวัตถุประสงค์อะไรแน่ แต่เราก็อ้อมข้อมกันตามวัฒนธรรมอันดีงามของไทย ว่าเราควรให้โอกาสแก่นักเรียนทั่ว ๆ ไป ให้เขาเลือกทางเอาเองว่าเขาจะ

เลือกไปทางไหน ในระดับต้น ๆ ในชั้นประถมและมัธยม เราวางความมุ่งหมายไว้กว้าง ๆ “ให้ ฟัง พูด อ่าน เขียน ได้ตามสมควรแก่ชั้น” ถ้าเราแน่ใจว่าความมุ่งหมายอันนั้นถูกต้องดีแล้ว ไม่มีทางทำอย่างอื่น เราก็ควรพอใจเพราะปรากฏผลว่า คนไทยซึ่งมีโอกาสใช้ภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันน้อยที่สุด ได้ไปศึกษาในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อการสอน และได้กลับมาด้วยปริญญาาม ๆ เป็นจำนวนมาก คนไทยที่อยู่ในประเทศก็สามารถประกอบอาชีพ ติดต่อกับคนต่างชาติโดยอาศัยภาษาอังกฤษอย่างกว้างขวางพอใช้

4. บัดนี้ปรากฏว่ามีความคิดเกิดขึ้นจากคนบางคน ว่าการสอนภาษาอังกฤษของเราได้ผลไม่คุ้มค่างบเงินทอง แรงงาน และแรงใจ และยังทำให้เสียประโยชน์แก่การสอนบางวิชาด้วยอีก ผู้เขียนเอกสารนี้เป็นผู้หนึ่งที่เห็นด้วยกับความคิดอันนี้ ผู้เขียนเห็นว่า เรามีเป้าหมายสูงเกินไป และเราไม่กำหนดเป้าหมายของแต่ละระดับให้ถูกต้องตามหลักวิชาด้วย ส่วนการลงทุนนั้นเราลงทุนมากสำหรับด้านที่ไม่เกิดผลมากนัก แต่ครั้นถึงเวลาที่ต้องยอมเสีย เราซังก เช่นเราให้นักเรียนทั้งประเทศเริ่มเรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 5 แต่เราลงทุนในด้านการฝึกหัดครูสอนภาษาและในด้านการนิเทศน้อย (หมายรวมถึงการทำวัสดุการสอน และการแนะนำการใช้อุปกรณ์) ไม่ได้สัดส่วนกับเป้าหมายหรือการกระทำ ถ้าจะให้เกิดผลที่คุ้มกันกว่านี้ เราต้องตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ปรับปรุงการสอนกันอย่างจริงจัง หรือลดเป้าหมายลงมา

5. จะลดเป้าหมายอย่างไร ก่อนจะเสนอแนะความคิดเห็นอย่างใด ขอกล่าวเสียก่อนว่า ผู้เขียนเอกสารนี้ไม่ค่อยมีหวังนักว่ากระทรวงศึกษาธิการจะเปลี่ยนแปลงนโยบายใหม่เกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษได้อย่างจริงจัง หรืออาจลดเป้าหมายได้อย่างที่จะเสนอแนะ ทั้งนี้เพราะเหตุนอกเหนือวิชาการ มีความรู้สึกของผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนทั่วไปเป็นเบื้องต้น ผู้ไม่มีโอกาสจะทราบเหตุการณ์ภายในระบบการศึกษาโดยตลอด แม้ภายในวงราชการ ก็ยังมีความเข้าใจไม่ตรงกันอยู่อีกมากนัก แต่เพื่อประโยชน์ในอนาคต อันอาจเกิดได้ จึงจะลองกล่าวถึงหนทางที่มีอยู่บ้าง คือ

ก. ขณะนี้เราให้โอกาสคนทั้งประเทศเรียนภาษาอังกฤษ โดยเริ่มในโรงเรียนประถมปลายของรัฐ เราอาจลดเป้าหมายโดยเลิกการสอนภาษาอังกฤษในระดับนี้ แต่ต้องแน่ใจว่าเราสามารถปรับปรุงการสอนวิชาอื่น ๆ มีภูมิศาสตร์และภาษาไทย

เป็นเบื้องต้น ซึ่งงานนี้แหละผู้เขียนเข้าใจว่าจะยังทำให้เป็นผลไม่ได้อีกนานโดยเฉพาะภาษาไทย อาจกล่าวได้เต็มปากว่าระเบียบวิธีที่ใช้ในโรงเรียนทั่ว ๆ ไปนั้นยังล้าหลัง หรือเรียกว่าไม่ทันกาลอยู่มาก เราเกือบไม่เข้าใจเลย (นอกจากในสถาบันฝึกหัดครูบางแห่ง และในหมู่นักศึกษานิเทศก์) ว่าการสอนภาษาของตนเอง เป็นศิลปะซับซ้อนอย่างไร ต้องมีการวิจัยค้นคว้าอะไรบ้าง ฝึกอบรมตั้งแต่อาจารย์ชั้นสูงมาจนถึงครูชั้นต้นอย่างไรบ้าง

ข. ถ้าเลิกการสอนภาษาอังกฤษระดับประถม ต้องไปเริ่มต้นอย่างดีที่ระดับมัธยมต้น การสอนเริ่มต้นนี้ต้องสอนอย่างเข้มข้น (intensive) เพราะเป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าการสอนภาษาต่างประเทศวันละชั่วโมงอย่างที่เรากำลังทำกันมานี้ ไม่มีโอกาสให้เกิดความเป็นปึกแผ่นของทักษะ (consolidation) เรียนแล้วก็ลืม แล้วก็ต้องย้อนสอนใหม่และเรียนโดยฟังไม่ถนัด (ขาดทักษะฟังให้ได้ยิน) และสอนโดยอธิบายไม่จบ ไม่แจ่มชัด เราจะเห็นได้จากผลการเรียนการสอนของทหารอเมริกันระหว่างสงคราม และผลการสอนอาสาสมัครอเมริกันในปัจจุบันนี้ ว่าเคล็ดของความสำเร็จอยู่ที่ได้เรียนอย่างเข้มข้น คือภายในสัปดาห์หนึ่ง ๆ ได้เรียนมากชั่วโมงจนเกิดความเป็นปึกแผ่นดังกล่าวมาแล้ว **และต้องไม่ให้เริ่มภาษาต่างประเทศอีกภาษาหนึ่ง ก่อนจะมีทักษะในภาษาแรกอย่างมีประสิทธิภาพเป็นอันขาด** เพราะนักเรียนยังจำสับสน และลำบากกับครูมากขึ้นไปอีก

ค. จะปรับปรุงการสอนภาษาอังกฤษ หรือภาษาต่างประเทศอื่นสักเพียงใดก็ตาม **ถ้าไม่ปรับปรุงการสอนภาษาไทยให้เป็นฐานรองรับความคิดนึกให้ได้แล้ว จะได้ผลน้อยแก่การศึกษาอย่างเป็นที่น่าเสียใจ** ในปัจจุบันนี้ผู้เขียนเอกสารนี้มีผู้เข้าใจว่าสนใจกับการสอนภาษาอังกฤษมาก แต่แท้ที่จริงความห่วงใยในเรื่องการศึกษาหาได้อยู่ที่เราไม่สามารถสอนภาษาอังกฤษให้ได้ผลคุ้มค่าไม่ แต่อยู่ที่การสอนภาษาไทยของเราไม่มีการกระตือรือร้นให้เหมาะแก่ความต้องการของชีวิตในสังคมปัจจุบันเลย นี่เป็นเรื่องใหญ่จริง ๆ เกี่ยวเนื่องไปถึงการเรียนภาษาต่างประเทศและการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันและความเจริญในด้านต่าง ๆ ของบุคลิกภาพของนักเรียนซึ่งเป็นคนไทยของประเทศไทย

ง. การสอนภาษาต่างประเทศ นอกจากภาษาอังกฤษ (เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน ฯลฯ) ในโรงเรียนมัธยม ได้กล่าวไว้แล้ว แต่ขอย้ำว่า **ไม่ควรเริ่มจนกว่าการสอนภาษาอังกฤษซึ่งเป็นวิชา**

บังคับได้รับผลเป็นปึกแผ่นแล้ว ทั้งนี้มิได้หมายความว่า เราควรยึดเอาภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศภาษาแรกของเราเสมอไป เราอาจเปลี่ยนเป็นภาษาอื่น เช่น ญี่ปุ่น จีน เยอรมัน ฝรั่งเศสก็ได้ แต่เป็นเรื่องใหญ่มากอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งเราไม่มีเวลาพิจารณาในการประชุมครั้งนี้ จึงควรถือว่า เราจะให้ตำแหน่งภาษาต่างประเทศภาษาแรกแก่ภาษาอังกฤษไปก่อน เพราะไม่ขัดกับความเป็นไปในสังคมปัจจุบัน คนทั่วไปในโลกให้ความสำคัญแก่ภาษาอังกฤษมากขึ้นอยู่เรื่อย ๆ

จ. การเปลี่ยนแปลงอะไรต้องเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ แต่เมื่อเชื่อว่า เราคงเปลี่ยนไม่ได้อีกนานเราควรทำอะไร จะขอลงกล่าวต่อไปในข้อหลัง

6. ถาลดเป้าหมายไม่ได้ ควรทำอะไร

ก. ถาลดเป้าหมายดังกล่าวในข้อ 5 ไม่ได้ คือเลิกเรียนสอนภาษาอังกฤษในระดับประถมไม่ได้ก็ต้องปรับปรุงไปด้านอื่น ถ้าจะปรับปรุงแต่เพียงให้เสียผลน้อยลงไปกว่านี้สักหน่อย ก็น่าจะเริ่มปรับปรุงการฝึกอบรมครู ถ้าจะมีการสอนภาษาอังกฤษในระดับประถม ก็ควรมีการฝึกอบรมครูที่จะสอนภาษาอังกฤษในระดับประถม ด้วยความเข้าใจหลักการสอนภาษาต่างประเทศให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ในเมื่อจะต้องเสียเงินเวลาไปแล้ว ก็ควรให้เสียแรงใจให้น้อยที่สุด ถ้าครูได้รับการฝึกอบรมให้รู้ระเบียบวิธีการสอนพอสมควร ครูก็จะรู้สึกว่าคุณค่ามากกว่านี้ ไม่ใช่ทำงานดีหรือไม่ดีมีค่าเท่ากัน การฝึกหัดครูเพื่อสอนระดับประถมควรฝึกให้พอดีกับที่จะต้องสอนในระดับนั้น จึงควรใช้ครูที่ได้รับการฝึกพิเศษเฉพาะที่จะสอนภาษาอังกฤษ ครู ป.กศ. บางคนก็สอนได้ดีพอใช้ทีเดียว แต่โดยทั่วไปควรใช้ครู ป.กศ. สูง แต่ที่สำคัญที่สุด เราต้องทำความเข้าใจกันว่าครูที่สอนในระดับประถมนั้น ฟังสอนได้แต่ในเรื่องพูดเท่านั้น ทักษะการเขียนฟังให้อยู่เพียงให้ลอกถูกต้อง การอ่านก็หวังแต่เพียงให้อ่านโดยออกเสียงจากตัวอักษรอังกฤษให้ถูกไม่ใช่อ่านตามใจคนไทย คำว่า “ถูก” นี้ ในหมู่ครูสอนภาษาอังกฤษเขาหาได้หวังให้อ่านเป็นเสียงภาษาอังกฤษหรืออเมริกันไม่ เขาหวังแต่เพียงให้อ่านออกเสียงให้ถูกพอฟังเข้าใจ (intelligibility) แต่จะให้ได้ดีผลเพียงที่กล่าวมานี้ ครูต้องมีความรู้เรื่องสัญญาณสื่อสารของภาษาดังได้กล่าวไว้แล้ว

ข. ได้กล่าวแล้วว่า ในสถาบันการฝึกหัดครูนั้น ไม่สามารถฝึกให้ครูทำงานได้ทุกด้านของการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่มีประเทศใดนอกจากประเทศที่ล้าหลังทางการศึกษา

หลักนี้ การฝึกอบรมครูต้องทำระหว่างประจำการอยู่เรื่อย ๆ เป็นระยะ ๆ ในเรื่องนี้ ถ้าคิดประหยัดไม่ยอมใช้กำลังคน ไม่ยอมใช้เงิน ก็หวังความก้าวหน้าทางการศึกษาไม่ได้ ไม่ว่าจะ เป็นวิชาใด

ค. ในชั้นมัธยมต้น ถ้านักเรียนได้รับการสอนในเรื่องพูด เรื่องออกเสียงมาดีในระดับประถม ครูก็จะได้มีเวลาสอนให้อ่าน ให้เขียน การเขียนก็ไม่ควรให้เขียนเป็นเรื่องราว ควรหวังให้ เขียนประโยคที่ได้ยินได้ฟังให้ถูก และให้เริ่มเข้าใจหลักไวยากรณ์ และวิธีที่จะให้รู้ศัพท์เพิ่มขึ้นให้แก่ตนเอง นักเรียนควรได้รับการ ส่งเสริมให้อ่านในใจให้เข้าใจความอย่างรวดเร็วย่อมสมควร

ง. ในชั้นมัธยมปลาย เราค่อย ๆ ก้าวหน้าไปถึงการเขียน ให้เป็นเรื่องราวติดต่อกัน แต่ควรเขียนได้แต่ที่จำเป็น เช่น จดหมายสั้น ๆ และควรเขียนตามคำบอกได้เป็นอย่างดี การอ่าน ต้องส่งเสริมกันเรื่อยไป เพราะสำคัญแก่นักเรียนไทยมาก ความรู้ต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดความก้าวหน้าจะอยู่ในหนังสือ อังกฤษเสียเป็นส่วนใหญ่ ยิ่งสำหรับชั้นอุดมแล้ว การอ่าน หนังสือวิชาการต้องมีการสอนกันอย่างดีทีเดียว

สรุปความ

สรุปความจากเอกสารนี้คือ

1. ต้องขจัดความเข้าใจไขว้เขวกันก่อน
2. ต้องฝึกหัดครูให้เหมาะแก่ระดับที่จะสอน
3. ต้องไม่ให้โอกาสให้นักเรียนปะปนการเรียนหลายภาษาก่อนที่จะมีความพร้อม
4. ต้องมีการนิเทศ และการฝึกอบรมครูประจำการเป็นระยะ ๆ ไปเรื่อย ๆ

5. ต้องมีผู้ชำนาญสร้างวัสดุการสอน และแนะนำให้ใช้ อุปกรณ์การสอน

6. ต้องกำหนดความมุ่งหมายของการเรียนแต่ละระดับ แต่ละกลุ่มนักเรียน หรือนักศึกษาให้แน่ชัด

7. อาจลดเป้าหมายของการสอนภาษาต่างประเทศ จากการให้นักเรียนทั่วประเทศได้เรียนให้เหลือแต่ผู้ที่จะขึ้นไป เรียนระดับสูง

8. ถ้าจะมีการสอนให้ได้ผลจริง ๆ ต้องมีการสอนเข้มข้น คือให้มีเวลาเรียนถี่พอที่จะทำให้มีทักษะเป็นปึกแผ่น

ข้อถกเถียงเอกสาร

1. ก่อนจบเอกสารนี้ ขอเตือนท่านผู้อ่านว่า ได้กล่าวไว้ในตอนต้นว่าความเข้าใจไขว้เขวและสับสนเกิดมาจากการฟังเรื่อง ไม่ตลอดหวังว่าท่านจะไม่เข้าใจว่า เอกสารนี้ได้กล่าวถึงปัญหา หรือระเบียบวิธี หรือกลวิธีการสอนภาษาต่างประเทศตลอด ถ้าท่านสนใจควรอ่านหนังสือเพิ่มเติม และสวักจวักกับผู้ชำนาญ

2. มีสิ่งที่เราต้องไม่ลืม คือ เรามักกล่าวถึงนักเรียนทั่ว ๆ ไป ในการพิจารณาเรื่องการศึกษาไม่ว่าจะเป็นเรื่องใด แต่ผู้ที่มีคุณค่าแก่ชาติมากที่สุด คือนักเรียนและนักศึกษากลุ่มน้อยที่มี สมรรถภาพพิเศษ ซึ่งควรได้รับโอกาสพิเศษเพื่อเป็นผู้นำทาง ของประเทศชาติ นักเรียนนักศึกษากลุ่มน้อยนี้ เราต้องใช้วิธีการ อย่างหนึ่งอย่างใดที่จะไม่使他ต้องลุดตัวลงมารอคนกลุ่มใหญ่ ซึ่งไม่ใช่คนที่จะสามารถเป็นผู้นำของประเทศ ถ้าคิดถึงแต่นักเรียน กลาง ๆ อยู่เสมอ ๆ แล้ว ประเทศชาติจะขาดกำลังที่สำคัญยิ่ง คนสามารถเยี่ยม ๆ จะไม่มี หรือจะกลายเป็นคนขี้เกียจ หรือ จะกลายเป็นคนแสดงความสามารถในสิ่งไม่พึงประสงค์

จะเริ่มสอนภาษาอังกฤษชั้นไหน

เมื่อสองสามวันนี่ ข้าพเจ้าได้รับแบบสอบถามจากกองวางแผนการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในแบบนั้น มีคำถามเป็นข้อใหญ่เพียงสามข้อ คือ

1. ท่านมีความเห็นว่าควรเริ่มสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนในชั้นใด (คือ ประถมหนึ่ง, สอง, สาม, ห้า ฯลฯ)
2. ท่านมีเหตุผลสนับสนุนความเห็นของท่านอย่างไร
3. ท่านมีหลักฐานอะไร สนับสนุนความเห็นของท่าน

ในขณะที่เขียนบทความนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งแบบสอบถามคืนไปยังกองวางแผนฯ แล้ว ถ้อยคำในแบบสอบถามที่กล่าวมานั้น จึงอาจผิดเพี้ยนไปบ้าง แต่เนื้อความนั้นเป็นไปในทำนองดังว่ามา ข้าพเจ้ามีความวิตกเป็นอันมากเมื่อได้เห็นแบบสอบถามนั้น เพราะไม่ทราบว่าจะเมื่อประมวลความคิดเห็นจากข้อสอบถามนั้น แล้ว เราจะใช้ประโยชน์จากความคิดเห็นนั้นอย่างไร คำถามที่สำคัญที่สุดที่เกิดขึ้นแก่ข้าพเจ้า คือ ใครเป็นบุคคลที่ตอบแบบสอบถามนั้นบ้าง ท่านที่ตอบนั้นมีความรู้ มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนภาษาอังกฤษอย่างไร เพียงใด

ที่มีความวิตกเช่นนี้ก็เพราะเหตุว่าปัญหาการสอนภาษาต่างประเทศ ในประเทศไทยเรานี้ มักมีความเข้าใจสับสนไขว่เขวกันอย่างไม่สามารถที่จะบรรยายได้ ปัญหาใดที่ประเทศอื่น ๆ เขาเลิกถกเถียงกันไปแล้วสักสิบปี ก็มักจะเป็นปัญหาที่เราเริ่มคิดกันเช่น ควรจะสอนแปลในโรงเรียนมัธยมหรือไม่ หลักไวยากรณ์เป็นของสำคัญหรือไม่ เรากลกเถียงกันเมื่อในประเทศอื่น ๆ เขาเลิกถกเถียงกันแล้ว ต่อมาจะมีปัญหาเรื่องการใช้อธิสอนที่เรียกว่า Direct Method เราถกเถียงกันหลังจากที่เขาเลิกถกเถียงกันไปแล้วประมาณสิบปีเช่นเดียวกัน แต่การกล่าวถึงวิธีการสอนภาษาต่างประเทศเป็นจำนวนสิบปี หรือจำนวนใด หรือจะเอาจำนวนที่กล่าวในด้านใดของปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศนั้นเป็นสิ่งไม่พึงกระทำทั้งสิ้น

ปัญหาว่านักเรียนอายุเท่าใด จึงควรเริ่มเรียนภาษาต่างประเทศนั้น ได้มีการถกเถียงพิจารณากันมาทั่วโลก และนักจิตวิทยาได้ทำการทดลองอย่างน้อยสามสิบปี เมื่อเร็ว ๆ นี้ ยูเนสโกก็ได้ทำการสำรวจ เป็นที่เข้าใจกันทั่วไปว่า เป็นคำถาม

ที่ไม่สามารถที่ใครจะตอบได้ เพราะปัญหาของผู้เรียนแต่ละหมู่ แต่ละเหล่านั้นย่อมจะผิดแผกกันไป ไม่มีวิธีการที่จะทำการวิจัยให้ถูกต้องแน่นอนได้ ในการวิจัยที่ถูกต้องแน่นอน จะต้องมีการที่จะ control variable หรือควบคุมข้อผิดพลาด เช่น จะทดลองว่าการกินข้าวที่หุงเช็ดน้ำอย่างไทย กับการกินข้าวที่หุงไม่เช็ดน้ำ ให้ผลต่างกันอย่างไร เขาก็ใช้หนูตะเภาหรือสัตว์ที่มีวิหะและลักษณะทางสรีรศาสตร์คล้ายคลึงกับมนุษย์ แยกกันเป็นสองหมู่ หนูตะเภาพวกหนึ่งให้กินข้าวที่หุงเช็ดน้ำ อีกพวกหนึ่งให้กินข้าวที่หุงไม่เช็ดน้ำ แต่ส่วนผิดพลาดอื่น ๆ ต้องไม่มีเลย เช่น ต้องอยู่ในที่มีอากาศเหมือนกัน อาหารอื่น ๆ ที่ให้หนูตะเภากินต้องเหมือนกัน ทั้งปริมาณและคุณภาพ แต่การที่จะวิจัยว่าจะให้นักเรียนอายุเท่าใดเริ่มเรียนภาษาต่างประเทศจึงจะได้ผลดีที่สุดนั้น ไม่มีทางที่จะควบคุมข้อผิดพลาดระหว่างเด็กนักเรียนสองกลุ่มที่จะเอามาเป็นตัวทดลองวิจัยได้

ไม่มีปัญหาเลยว่า ถ้าทุกสิ่งทุกอย่างเสมอกันหมด ผู้ที่ได้เรียนภาษาต่างประเทศด้วยปริมาณเวลามากที่สุด ย่อมได้เปรียบผู้ที่มีปริมาณเวลาน้อยกว่า แม้กระนั้นความแตกต่างระหว่างเอกัตบุคคลก็ยังเป็นส่วนผิดพลาดที่ควบคุมไม่ได้ แม้แต่จะวิเคราะห์ก็เกือบจะทำได้ เพราะการเรียนและการใช้ภาษา ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจของคนแต่ละคน แม้คนที่เกิดมาในครอบครัวเดียวกัน มีประสบการณ์เกือบทุกอย่างเหมือนกัน ก็แตกต่างกันในความสามารถที่จะเรียนและใช้ภาษาของตนเอง เพราะภาษาเป็นสิ่งซับซ้อนเท่ากับชีวิตมนุษย์ คนบางคนเกิดมาเป็นคนไม่ช่างพูด แต่ช่างคิด บางคนช่างคิดและช่างพูด บางคนช่างพูดไม่ช่างคิด ฯลฯ ดังนั้นการเรียนภาษาต่างประเทศ จึงขึ้นอยู่กับเอกัตบุคคลเป็นส่วนใหญ่ ยิ่งกว่าการเรียนสิ่งอื่น ๆ จากการสำรวจต่าง ๆ และการทดลองเท่าที่นักจิตวิทยาจะทำได้ ได้ผลแต่เพียงว่า

1. สมรรถภาพในการเรียนภาษามีส่วนสัมพันธ์น้อยกับสมรรถภาพทางสมองในด้านอื่น ๆ เช่น เด็กคนหนึ่งอาจจะมีความสามารถในการเรียนคณิตศาสตร์มาก แต่ไม่สามารถในการเรียนภาษาต่างประเทศเลย และกลับกัน

2. แรงจูงใจที่จะเรียนภาษาเป็นแรงขับสำคัญที่สุด คนที่โง่งที่สุดหลงไปอยู่ในคนพวกหนึ่งที่เขาใช้ภาษาต่างประเทศกัน

ทั้งพวก ในไม่ช้าก็จะต้องเรียนภาษานั้น คือใช้ภาษาทำการสื่อสารเพื่อประโยชน์ของตัวได้

3. สมรรถภาพในการใช้ภาษา ถ้าไม่มีโอกาสจะใช้เพื่อประโยชน์ใดประโยชน์หนึ่ง ก็จะถดถอย จนกระทั่งหมดไปเลย

4. ทักษะทางภาษา ถ้ามีความมั่นคงพอสมควรอยู่ในตัว บุคคลนั้นเป็นพื้นอยู่และถ้าจะเรียนต่อไป ทักษะที่มั่นคงนั้น จะพัฒนาต่อไปได้ หรือหากถดถอย ถ้าไม่ถึงกับลบเลือนไปเลย เมื่อต้องการจะใช้ทักษะอีกเมื่อใด จะพัฒนาขึ้นมาอีกได้ใหม่ ถ้าทักษะไม่มั่นคงการถดถอยจะเกิดขึ้นโดยรวดเร็วและจะลบเลือนในระยะเวลาไม่นาน

ยังมีข้ออื่น ๆ อีกหลายประการ แต่ที่สำคัญที่สุดคือ แรงจูงใจ เรื่องนี้เกือบไม่ต้องอธิบาย เพราะเราเห็นตัวอย่างจากคนที่รู้ภาษาอังกฤษน้อยที่สุด แต่เมื่อจำเป็นต้องไปอยู่ในประเทศที่เขาใช้ภาษาอังกฤษกัน ก็สามารถเรียนและใช้ภาษานั้นได้ ฝรั่งเศสที่เมืองไทยก็เช่นเดียวกัน

ในเรื่องอายุก็แลเห็นกันอยู่ทั่วไป ไม่จำเป็นจะต้องทำการวิจัยให้เสียเวลา เพื่อจะได้คำตอบมาเหมือนการวิจัยเรื่องโลภเกี้ยว ที่มีโลภเกี้ยวก็เพราะลูกค้า เราแลเห็นได้ชัดว่าเด็ก ๆ เรียนพูดภาษาต่างประเทศได้เร็วกว่าผู้ใหญ่ แต่เกี่ยวกับการสอนในโรงเรียนแล้วหาใช่ปัญหาว่าเด็กอายุเท่าใดควรเริ่มเรียนภาษาต่างประเทศ และควรเริ่มเรียนในชั้นใดในโรงเรียน ปัญหาอันนี้คือในประเทศไทยเรามีเงินพอที่จะปล่อยให้มีการสูญเสียในการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนอย่างที่ได้เป็นมาแล้วนี้สักเท่าใด เราจะปล่อยให้อีกนานแค่ไหน และการสูญเสียเปล่าในเรื่องการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทยเรานั้น มีมูลเหตุและสาเหตุมาจากอะไร

เราทราบกันมานานแล้วว่าครูที่สอนภาษาอังกฤษในโรงเรียน ประถมทั่วประเทศรู้ภาษาอังกฤษไม่พอที่จะสอนให้ถูกต้อง

ยกเว้นแต่บางคนซึ่งเป็นส่วนน้อย และอยู่กระจัดกระจาย แต่เราก็พอใจกันที่จะให้นักเรียนเรียนอย่างไม่ถูกต้อง เพราะเราคิดกันว่าในจำนวนนักเรียนหนึ่งแสนคน ถ้ามีนักเรียนร้อยคนรู้ภาษาอังกฤษขึ้นมาได้อย่างงู ๆ ปลา ๆ ก็จะดีกว่าไม่มีนักเรียนที่รู้ภาษาอังกฤษเลย เรามีปรัชญา งู ๆ ปลา ๆ เราเชื่อถือในเรื่องความรู้ งู ๆ ปลา ๆ เพราะฉะนั้นสิ่งที่ควรกระทำคือ พิจารณาปรัชญาว่าเราสอนภาษาอังกฤษเพื่อประโยชน์อันใด เพื่อใคร เพื่อผู้เรียนหรือเพื่อผู้สอนหรือเพื่อผู้ปกครองหรือเพื่อเจ้าของโรงเรียน ถ้าเราพิจารณาเสียก่อน แล้วจึงค่อยคิดในเรื่องอื่น อาจจะเกิดผลดีกว่า ที่จริงในประเทศไทยเราคนส่วนใหญ่ก็บอกว่าเราเป็นพุทธศาสนิกชน พระพุทธเจ้าท่านสอนธรรมะของท่าน ท่านเริ่มด้วยสัมมาทิษฐิ คือความคิดเห็นชอบ ถ้าเรามีความคิดว่าการมีความรู้ งู ๆ ปลา ๆ เป็นของดี เราก็ไม่จำเป็นต้องเดือดร้อนในเรื่องใดทั้งสิ้น เพราะเรารู้ความจริงแค่นี้มานานแล้ว ในชั้นมัธยมเราก็รู้ว่าครูที่สอนภาษาอังกฤษ ก็ยังมีเป็นจำนวนมากที่รู้ภาษาอังกฤษไม่เพียงพอ ต้องปรับปรุงความรู้ของครูกันอีกมาก และยังต้องปรับปรุงวัสดุการสอน ได้แก่หนังสือเรียนแบบฝึกหัด แบบทดสอบ ระเบียบการสอบและอะไรอื่น ๆ อีกมากมายหลายประการ เราอยากจะทำปรับปรุงหรือไม่ หรือเราก็ยังเห็นว่างานนั้นมาก ใหญ่โตเกินไป จึงควรปล่อยให้ไปอยู่แล้ว แต่ว่าเทวดาอารักษ์อาจจะมาช่วยสักวันหนึ่ง แต่บังเอิญก็มีภาษิตภาษาอังกฤษว่า “พระเจ้าช่วยคนที่ช่วยตนเอง”

และสมมุติว่าพวกเราที่เป็นนักการศึกษาโดยอาชีพ และที่มีความรับผิดชอบต่อการศึกษารอบบ้านเมือง เปลี่ยนความคิดเห็นของเรา เราไม่ยอมทำงานแต่เฉพาะให้ได้ผลอย่างครึ่งดีครึ่งชั่ว เราเปลี่ยนความคิดเห็นจากการนิยมละลายปล่อยให้ใครต่าง ๆ เป็นไปเองตามยถากรรม เราคิดจะเปลี่ยนหลักสูตร เราคิดจะปรับปรุงวิธีการสอน คนอื่นที่เขาไม่ใช่ทางการศึกษา ที่เขาไม่ใช่ผู้รับผิดชอบ เขาจะยอมให้เราทำสิ่งที่เราเห็นถูกเห็นควรหรือ

การฝึกหัดสอน—วิธีสอนวิชาภาษาอังกฤษ

นักเรียนฝึกหัดสอน หรือครูฝึกหัด มีฐานะเหมือนคนฝึกงานทั่วไป คือทำงานอยู่ในการควบคุมของผู้ที่ชำนาญงานกว่า ผลที่ได้จะดีหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับสิ่งต่าง ๆ หลายอย่าง อาทิ

1. นักเรียนฝึกสอนมีความรู้ในวิชาที่ตนจะสอนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด สำหรับภาษาอังกฤษก็จะต้องรู้ภาษาอังกฤษดี
2. ผู้ฝึกสอนมีความรู้ในระเบียบวิธีสอนวิชานั้นหรือไม่
3. ผู้ฝึกสอนมีความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์พอสมควรหรือไม่ คือนักเรียนที่ตนสอนนั้นมีธรรมชาติอย่างไร ตัวจะต้องเผชิญปัญหาอย่างไรบ้างในการสอนนักเรียนเหล่านั้น
4. ผู้ฝึกสอนเข้าใจระบบการศึกษาที่ตนกำลังเป็นส่วนหนึ่งหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
5. ผู้ฝึกสอนเข้าใจหลักสูตรหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
6. ผู้ฝึกสอนได้รับการฝึกหัดเบื้องต้นในการทำการสอนหรือไม่
7. ผู้ฝึกสอนเข้าใจระบบในการใช้หนังสือเรียนในโรงเรียนที่ตนฝึกสอนอยู่หรือไม่ มากน้อยเพียงใด
8. ผู้ฝึกสอนมีวุฒิภาวะพอเพียงแก่หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ทำในระหว่างการฝึกสอนหรือไม่

ที่สำคัญที่สุดก็คือ ผู้ควบคุมการฝึกสอน หรือที่อาจจะเรียกว่า อาจารย์นิเทศนั้น มีความรู้ความชำนาญในเรื่องที่ได้กล่าวมาทั้งหมดหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

เท่าที่ได้เห็นมาในประเทศไทย โดยเฉพาะในการสอนวิชาภาษาอังกฤษนั้นมีความบกพร่องต่อไปนี้บ่อย ๆ

1. ความรู้ภาษาอังกฤษ ความรู้ภาษาอังกฤษนี้ยังไม่ค่อยเข้าใจกันว่าต้องรู้อะไรบ้าง ในการสอนในประเทศไทย ผู้ควบคุมการฝึกสอนจะต้องมีความรู้ในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้
 - ก. รู้โดยสามารถใช้ภาษาอังกฤษได้ คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน ได้พอสมควรคือพอที่จะควบคุมการสอนของชั้นที่ผู้ฝึกสอนในความควบคุมของตนฝึกหัดสอนอยู่

ข. รู้ลักษณะของภาษาอังกฤษ อันแบ่งออกไปได้เป็น

- (1) ระบบเสียง
- (2) แบบสร้างทางไวยากรณ์

โดยมากในประเทศไทย อาจารย์ที่สอนภาษาอังกฤษ มีความสามารถในเรื่อง ก. พอสมควร แต่ในเรื่อง ข. ยังไม่ค่อยเข้าใจกันแจ่มแจ้ง โดยเฉพาะเรื่องแบบสร้างนั้น ยังเข้าใจกันน้อยมาก ระบบเสียงนั้น เริ่มจะเข้าใจกันมากขึ้นทุกที เพราะผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศสนใจในเรื่องนี้ และพยายามเผยแพร่ความรู้ในเรื่องนี้ แต่ในเรื่องแบบสร้างยังไม่ค่อยมีเวลาจะเผยแพร่

2. ความรู้ในเรื่องระเบียบวิธีสอน ความรู้เรื่องนี้ยังมีกันน้อยทั่ว ๆ ไปแม้ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศก็ไม่ค่อยชำนาญในเรื่องนี้ โดยมากคนที่รู้วิชาครูทั่วไปไม่ค่อยรู้เรื่องภาษาอังกฤษ คนที่รู้เรื่องภาษาอังกฤษไม่ค่อยรู้วิชาครูทั่วไป นำเข้าประสานกันไม่ได้

3. ความรู้เรื่องนี้โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการเรียนรู้มีน้อยมาก จึงมักกระทำการสอนโดยขัดกันกับพัฒนาการของมนุษย์อยู่เสมอ โดยมากมักปนเรื่องเด็กประถมกับเด็กมัธยม มีการกระทำบางอย่างที่เป็นการกระทำที่ดีสำหรับนักเรียนประถม **แต่นักเรียนวัยรุ่นไม่ยอมรับ** แต่ผู้ฝึกสอนได้รับการชี้แจงจากผู้รู้เรื่องนี้ไม่พอเพียง แม้ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศก็มักไม่รู้ในเรื่องนี้มาก ผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศมักชำนาญการสอนผู้ใหญ่หรือเด็กประถม ไม่ค่อยชำนาญเรื่องนักเรียนวัยรุ่น นอกจากนั้นนักเรียนวัยรุ่นในประเทศหนึ่ง ๆ ก็มักมีความนิยมและความรังเกียจต่าง ๆ ผิดแผกกันไป การที่จะสอนนักเรียนวัยรุ่นในโรงเรียนหนึ่ง ๆ จะต้องมีการศึกษาพิจารณาให้รู้จักฐานะทางสังคมของนักเรียน วัฒนธรรมของกลุ่มชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ และเรื่องอื่น ๆ อีกมากพอสมควร

4. ความเข้าใจระบบการศึกษาของประเทศไทย ความเข้าใจในเรื่องนี้มีน้อยมาก

5. ความเข้าใจเรื่องหลักสูตรมีน้อย

เรื่องของ 4. และของ 5. นั้นเกี่ยวพันกันแยกจากกันไม่ออก จะขออธิบายเพียงเล็กน้อยดังต่อไปนี้

ระบบการศึกษาของประเทศไทยนั้นเป็นระบบที่อำนาจอยู่ในส่วนกลาง หรือที่เรียกว่าระบบสังเขตธรรม์ หมายความว่า มีคนอยู่ตรงกลาง (คนหนึ่ง) มีอำนาจตั้งหลักสูตร กำหนดหนังสือเรียนและวางระเบียบในการสอบ ระบบสังเขตธรรม์นี้ ถ้าผู้มีอำนาจดังกล่าวมีความเชี่ยวชาญในงานอย่างจริงจังก็มีประโยชน์มาก เพราะทำให้การศึกษาทั้งประเทศได้มาตรฐานสม่ำเสมอ แต่ถ้าผู้มีอำนาจไม่เชี่ยวชาญจริง ๆ ก็จะเกิดความลุ่ม ๆ ดอน ๆ อยู่เสมอ สำหรับในประเทศไทยนั้นคณะบุคคลที่มีอำนาจนั้นเปลี่ยนตัวอยู่เสมอไม่ค่อยมีโอกาสจะได้หาความชำนาญอย่างจริงจัง และตัวบุคคลก็น้อยไม่พอที่จะเข้าใจเกี่ยวกับงานการศึกษา ทุกด้าน ทุกแหล่ง ความลุ่ม ๆ ดอน ๆ ย่อมจะเกิดอยู่เสมอ ทำให้เกิดความวุ่นวายในระบบการศึกษาของประเทศอยู่เป็นปกติ

ในทางอุดมคติ ผู้มีอำนาจในระบบการศึกษาของประเทศไทยมีมาตรฐานสูงมาก มีอุดมคติสูงกว่าประเทศอื่นๆ หลายประเทศเมื่ออุดมคติสูง แต่จำนวนผู้เชี่ยวชาญน้อย ผลทางปฏิบัติย่อมจะไกลจากเป้าหมายที่ตั้งไว้ จึงทำให้เกิดความวุ่นวายเนื่องนิจหลักสูตรของโรงเรียนในประเทศไทยนั้น ไม่ตั้งไว้ตามอุดมคติแต่เครื่องมือในการสอน เช่น หนังสือเรียน อุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ไม่พร้อมเพรียง ผู้ไม่เข้าใจเหตุการณ์เหล่านี้จึงวุ่นวายในจิตใจ เพราะมีความเชื่อถือในผู้มีอำนาจ เมื่อเกิดความผิดหวังก็ไม่รู้จะปรับตัวเข้ากับสถานการณ์อย่างไร สถานการณ์จะเรียบร้อยไม่วุ่นวายก็ต่อเมื่อเครื่องมือในการสอนต่าง ๆ ได้มาตรฐานใกล้เคียงกับอุดมคติที่ตั้งไว้

ผู้มีอำนาจในระบบการศึกษาในประเทศไทย มีความปรารถนาจะใช้ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ ให้ได้ประโยชน์ในการศึกษาให้ได้มากที่สุด แต่ผู้ที่ได้รับความยกย่องให้เป็นผู้เชี่ยวชาญนั้น มีประสบการณ์และการอบรมในทัศนะต่าง ๆ มาไม่เหมือนกัน มีผู้ได้เรียนวิชาการศึกษา มีความรู้ทางหลักวิชาดี แต่ยังไม่ค่อยเข้าใจสถานการณ์ของประเทศ มีผู้ที่เข้าใจสถานการณ์ของประเทศแต่ไม่เข้าใจหลักวิชาอย่างพอเพียง ส่วนผู้ที่รู้หลักวิชาดี และเข้าใจสถานการณ์ด้วย ที่อาจจะไกลเกลียดประสานความรู้ ความเข้าใจของคนทั้งสองกลุ่มได้ ยังมีจำนวนน้อย คนเหล่านี้เที่ยวประสานในกลุ่มหนึ่ง อีกกลุ่มหนึ่งไม่มีผู้ประสาน ก็เกิดความเข้าใจผิดกันไปอีก ส่วนจำนวนนักเรียนและจำนวนโรงเรียนก็ทวีขึ้นไม่หยุดยั้ง สถานการณ์เป็นอยู่เช่นนี้ จึงก่อให้เกิดความวุ่นวายอยู่เป็นระยะ ๆ

สถานการณ์เช่นนี้ได้กล่าวมานั้นเกี่ยวโยงไปถึงข้อ 7. ด้วย เพราะฉะนั้นถ้าจะให้มีการฝึกสอนที่ดี ผู้ควบคุมการฝึกสอนจะต้องเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้วดีพอที่จะป้องกันความวุ่นวายในจิตใจของผู้ฝึกสอนได้ และแนะนำผู้ฝึกสอนให้หาทางป้องกันความวุ่นวายที่จะทำการสอนไปได้

6. ในเรื่องการทำการสอนนี้ ยังมีความเข้าใจไม่เพียงพอกันมาก การทำการสอนนั้นจะให้เป็นมาตรฐานให้เป็นแบบเดียวกันตอนเดียวกัน สำหรับนักเรียนทุกห้องและสำหรับครูทุกคนไม่ได้ การแนะนำในเรื่องนี้จึงต้องทำกันเป็น คน ๆ ไป ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญของผู้ควบคุมการสอนเป็นอย่างมาก ในขณะนี้เท่าที่เห็น ยังขาดความเข้าใจกันอยู่มาก แม้ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศก็มักจะทำแบบฟอร์มของตัวออกมาให้ผู้อื่นใช้ตาม ซึ่งตามธรรมชาติของมนุษย์แล้วย่อมจะเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นการฝึกสอนในประเทศไทยจึงประสบปัญหามากมาย จะต้องรอเวลาให้ได้ทำความเข้าใจกันแล้วจึงจะแก้ไขปรับปรุงงานด้านนี้ให้ได้มาตรฐานจริง ๆ

การทำการสอนนั้นต้องทำโดยตั้งต้นจากการเรียนรู้ของนักเรียนที่จะสอน การเรียนรู้อันแท้จริงของนักเรียนนั้น ผู้ที่สอนจะรู้ได้ก็โดยต้องทำการทดสอบให้แลเห็นประจักษ์ออกมา ในเรื่องนี้สำหรับวิชาภาษาอังกฤษอยู่ในสภาพที่ล้าหลังวิชาอื่น ๆ มาก จะมีวิชาที่ล้าหลังกว่าในเรื่องนี้ก็เห็นจะเป็นวิชาภาษาไทย ผู้ที่ได้รับความยกย่องว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในการสอนภาษาอังกฤษในประเทศไทย ยังมีความเข้าใจในเรื่องการเรียนรู้อยู่ไม่พอ เมื่อวิเคราะห์การเรียนรู้อยู่ไม่ได้ ย่อมจะทำการทดสอบให้ประจักษ์ผลการเรียนรู้ไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นการสอนก็กระทำไปโดยเดา ก็พอจะได้ผลบ้าง เพราะการเดาก็ย่อมจะถูกบ้าง และก็มีผิดบ้าง ถ้าเดาถูกมากผลของการสอนก็ได้มาก ถ้าเดาผิดมากผลของการสอนก็ย่อมได้น้อยมาก

7. การเรียนรู้ทางภาษาของตนเองและภาษาต่างประเทศนั้น น่าจะได้ทำการค้นคว้ากัน ในเวลานี้ไม่มีหนังสือเป็นเล่มหนึ่งเล่มใดกล่าวถึงเรื่องนี้โดยเฉพาะ แต่ถ้าอ่านตำราจิตวิทยาว่าด้วยการเรียนรู้ ก็จะพบมีกล่าวอยู่เกือบทุกเล่ม ถ้ามีผู้ค้นคว้าเอมารวมกันได้ก็จะเป็นประโยชน์พอสมควรสำหรับที่จะช่วยเหลือการสอนในปัจจุบันนี้ ถึงแม้ว่าจะไม่ใช่เป็นการค้นคว้าเรื่องการเรียนรู้ของนักเรียนไทยโดยเฉพาะ ก็ยังจะดีกว่าอาศัยการเดาโดยไม่มีหลักการใดเลย

8. ผู้ฝึกสอนมีวุฒิภาวะพอเพียงหรือไม่ ในเรื่องนี้เป็นเรื่องที่น่าหนักใจมากในประเทศไทย ความเป็นผู้ใหญ่ของคนไทยนั้นเป็นที่น่าห่วงใยอย่างยิ่ง เพราะเราทะเลาะกันมากประมาณสองชั่วอายุคนแล้ว เมื่อห้าสิบปีก่อนนี้เด็กเล็ก ๆ ก็ถูกเรียกร้องให้เป็นผู้ใหญ่ ให้มีความอดทน ให้พยายามเข้าใจสภาพความจริงของชีวิต มาในปัจจุบันนี้ผู้ใดแสดงความไม่เป็นผู้ใหญ่ กลับได้รับความเห็นใจจากญาติมิตรทั้งที่มีอายุสูงและอายุน้อย ดังนั้นครูฝึกหัดหรือนิสิตฝึกสอนจึงว่าเหว่มาก แต่ถ้าคนไม่เป็นผู้ใหญ่ยังเป็นเด็กอยู่ คือเรียกร้องขอความสะดวกสบาย ขอให้ทำงานน้อย ๆ แต่ขอให้ได้ผลตอบแทนมาก ๆ ดังนั้นแล้วชีวิตหรือกิจการย่อมราบรื่นไม่ได้ **เพราะในโลกนี้ชีวิตไม่เป็นเช่นนั้น ชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับความพยายามมาก อดทนมาก แต่ผลตอบแทนไม่แน่นอน** ถ้าคนไม่ยอมรับยอมเข้าใจความจริงแห่งชีวิตแล้วย่อมจะมีความผิดหวังอยู่เสมอ และกิจการใด ๆ จะมีผลดี

โดยผู้ประกอบเป็นผู้ผิดหวังมีความคับข้องใจต่าง ๆ นั้น เป็นอันมิไม่ได้

การที่จะปรับปรุงสถานการณ์ทำให้มีการฝึกสอนที่ดี อันนำไปสู่การผลิตครูที่มีคุณภาพนั้นจะต้องอาศัยความเป็นผู้ใหญ่ ความบากบั่นอดทนของผู้ฝึกสอนและผู้ควบคุมการฝึกสอน รวมทั้งผู้บริหารการศึกษาจะต้องเข้าใจในเรื่องนี้ ในที่นี้จะขอเสนอแต่เพียงขั้นแรกของการปรับปรุง คือให้มีการสัมมนากันในเรื่องที่ยกขึ้นมาอ้าง 8 ข้อในบทความนี้ และหวังว่าผู้ที่อ่านบทความนี้จะไม่เกิดความท้อถอย เพราะการปรับปรุงกิจการใด ย่อมมีความยากลำบากในตอนต้น แต่พอได้ลงมือปรับปรุงไปแล้ว ก็เกิดความรู้ความเข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น ถ้าบากบั่นต่อไปไม่ทอดทิ้ง โดยอาศัยสามัคคีธรรมเป็นแรงสำคัญไม่ว่าสถานการณ์จะเลวร้ายอย่างไร ก็ย่อมเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้ดีขึ้นมาได้

A BRIEF REPORT ON THE SEMINAR ON NEW DEVELOPMENTS IN THE THEORIES AND PRACTICE OF LANGUAGE TEACHING AND LEARNING : 9-14 JUNE 1969

In order to appreciate the main points of the Singapore Seminar, June 1969, it is necessary to glance at the history of the development of the techniques of teaching foreign languages. In this country, it is not difficult for some of us to recall the days when it was thought impossible to teach English without translation. Then followed the confusion of the term 'translation' with the use of the learner's native language in the process of teaching and learning. In other countries, though in a less childish way, foreign language teaching has its share of confused thinking. During the war, when the American armed forces needed to produce men to work behind enemy lines, it was realized that a knowledge of the language of the countries in which these men were to work was necessary. Linguists were called in to help and they devised certain techniques of teaching small groups of picked men with high motivation, and achieved great success. Linguistics became confused with language teaching then, and several linguists began to think that if they knew linguistics, they were automatically language teachers. There was a great deal of misunderstanding over the role of vocabulary control, and confusion over the role of semantics. There was also over-emphasis on the value of the teaching of the cultural background, and too much expectation of the learning of foreign languages as an instrument of international understanding.

Today, however, most leaders in the field of foreign languages know that linguists are not language teachers,

and that not all language teachers need to be linguists. Most language teachers know that they are a professional group in their own right, who need the help of linguists as doctors need the help of bacteriologist, anatomists, biologists and so on. They are therefore interested in new linguistic theories, and interested in discoveries and inventions of new teaching aids which may lead, perhaps, to still newer techniques in foreign language teaching. In South East Asia, language teachers are aware of the difference in achievement and in techniques between teaching learners who use the foreign languages, in this case, English, only once in a while, as we do in Thailand, for example, and those who have to use it as a second language, that is, in almost every aspect of social life, in higher education, in commerce, in government offices, in the law courts, at parties and so on. Hence TESL and TEFL—Teaching English as a Second Language, and Teaching English as a Foreign Language.

The following points, still not well understood in Thailand, are beyond controversy among language teachers in most countries of the world.

1. The Oral Approach — it is not teaching learners to speak for the sake of speaking alone, but as a bridge to other skills.

2. How long does the teacher teach speaking before he begins teaching reading? It depends entirely

on what kind of class he teaches — a very bright class, children from certain social levels; children who like writing and reading; children who enjoy speaking; children too young to begin reading a foreign language, and so on.

3. At what age is foreign language learning to begin? It cannot be determined. There are too many uncontrollable variables for proper research to be conducted. Surveys have been made, and conclusions drawn from analyses of the surveys. They do not always agree. Language is as complex as life itself.

4. How important is contrastive analysis? Very important, but not to all teachers of language. It is most important to the producers of teaching materials, and curriculum organizers.

SALIENT POINTS GATHERED FROM THE PAPERS AND DISCUSSIONS AT THE SINGAPORE SEMINAR

1. The main interest of the seminar pointed towards the new linguistic theories and their implications for the teaching of foreign languages. Linguists of both schools — transformational and structural — were present. Both expressed their views. Both declared themselves eclectic (ready to accept idea from more than one source) and both declared that linguistic theories are only tentative at present. Much still remains to be explored, and linguistics is a comparatively new science.

2. It is impracticable for language teachers to ignore the views and achievements of linguists (incidentally, the term “linguistician” was also used). It is most important for them to be aware of the necessity of developing their techniques into a real academic discipline. At the moment, language pedagogy is somewhat vague.

3. It is tacitly understood that language teachers consist of several strata in terms of professional training, experience and even of language proficiency. It is not important that all who teach language are linguists or linguistically trained. Wherever possible, the teachers should be made aware of linguistics as a science. The training of language teachers should be, if not scientifically, at least systematically carried out. At the seminar, the fact that not all language teachers must be linguists was stressed more often than the importance of linguistics, because of the over-emphasis on the importance of linguistics within the last decade.

4. At the seminar, relatively little attention was given to the oral skills, as English phonology is now widely understood, and the methods of teaching these skills have been fairly well covered. Much attention, however, was given to the teaching of writing skills. A great deal of interest was shown in the teaching of reading, but not much time was given to it.

5. A substantial amount of time was given to ‘Guided and Controlled Composition’. It was stressed that a good balance was needed between ‘guidance’ and ‘self expression’. As control is reduced, more help is given for the acquisition of vocabulary, and more guidance is given for the writing of free composition.

6. Only a little time was available for the discussion of cultural differences.

M.L. Boonlua Debyasuvarn
Head of the Thai delegation at the Singapore Seminar;
Thailand’s Member of the Co-ordinating
Committee, Governing Board for the Regional
English Language Centre, South-East Asian
Ministers of Education Organization.

อุปกรณ์ใหม่ๆ ในการสอนภาษาอังกฤษ

เรื่องที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับอุปกรณ์ใหม่ๆ ก็จริงอยู่ แต่ในเรื่องเนื้อหาทางภาษาอังกฤษ น่ากลัวจะเป็นเรื่องเก่าเล่าใหม่ หวังว่าท่านจะไม่เบื่อเกินไป เรื่องที่เกี่ยวกับการศึกษา เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนลึกของมนุษย์ คือ เรื่องสมองและจิตใจ ถ้าจะคิดว่าน่าเบื่อก็น่าเบื่อจริง เพราะสามพันปีมานี้ มนุษย์ได้เปลี่ยนแปลงเครื่องมือจากที่เป็นอุปกรณ์ง่ายที่สุดสำหรับหาอาหารและรบราฆ่าฟันกัน เพื่อแย่งที่ดินหรือแย่งผู้หญิง มาจนถึงสมัยนี้มีเครื่องมือที่ซับซ้อนและที่ประณีตอย่างยิ่ง แต่ภายในสมองและภายในจิตใจของมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด ที่เปลี่ยนแปลงไปก็คือ ความคิดนึกที่ปรับตัวไปกับสิ่งแวดล้อมเท่านั้นเอง

ในปัจจุบันนี้ มีอุปกรณ์ใหม่ๆ ที่ใช้ในการสอนภาษาอังกฤษกันหลายอย่างหลายประการ เป็นการเปลี่ยนแปลงวัตถุที่ใช้ในการสอน และเปลี่ยนแปลงวิธีการที่มองไม่เห็นเป็นวัตถุ เช่น การเปลี่ยนแปลงวิธีตั้งคำถาม วิธีทำแบบฝึกหัด วิธีทำแบบทดสอบและอื่น ๆ จะได้กล่าวถึงสิ่งที่เป็นวัตถุเป็นอย่างไร ไปเสียก่อน

วัตถุใหม่ๆ ที่ใช้ในการสอนภาษาอังกฤษ ที่ท่านผู้ฟังบทความนี้คงจะรู้จักดีที่สุด ก็คือวิทยุกระจายเสียง ซึ่งในประเทศไทยเราแบ่งวิธีการออกเป็น 2 เราเรียกว่าวิทยุศึกษาหรือวิทยุเพื่อการศึกษาของประชาชน ออกรายการจากสถานีที่ท่านกำลังฟังอยู่นี้ เป็นวิธีการหนึ่ง แล้วมีอีกวิธีการหนึ่งเรียกว่าวิทยุโรงเรียน ทำเป็นบทเรียนส่งเข้าไปให้นักเรียนฟังในห้องเรียน อุปกรณ์ที่ใช้กับวิธีการทั้งสองดังกล่าวมานี้ก็คือวิทยุกระจายเสียงดังที่กล่าวมาแล้ว มีคนถามกันมากกว่า การใช้วิทยุกระจายเสียงในการสอนภาษาต่างประเทศนั้นได้ผลแค่ไหน คำตอบอย่างหยาบ ๆ โดยอาศัยการสังเกตอย่างกว้างขวางและถี่ถ้วนก็คือ ได้ผลมาน้อยตามความสามารถของผู้ใช้ ถ้าผู้ใช้ตั้งอกตั้งใจให้ใช้เป็นประโยชน์ การใช้วิทยุเพื่อสอนภาษาต่างประเทศก็มีประโยชน์เพิ่มขึ้นจากเดิมมากพอสมควร ตัวอย่าง ถ้าไม่มีวิทยุกระจายเสียงในการสอนภาษาต่างประเทศในประเทศไทยเรานี้ ก็จะมีครูและนักเรียนเป็นจำนวนหมื่นที่

ไม่เคยได้ฟังเสียงของเจ้าของภาษาหรือคนที่เขาใช้ภาษานั้นพูดเป็นภาษาของตัวเอง ดังที่ได้เรียนภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศใดก็ตามเป็นเวลาแรมปี การที่ได้ยินบทเรียนทางวิทยุที่มีเจ้าของภาษาเขาพูดภาษาของเขาให้ฟัง ก็ได้ช่วยเหลือครูเป็นจำนวนพัน และนักเรียนเป็นจำนวนหมื่นให้คุ้นกับภาษานั้น แต่ถ้าผู้ฟังวิทยุกระจายเสียงฟังโดยไม่เอาใจใส่กับการออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงก็เกือบจะไม่เกิดผลอะไร เช่นเดียวกับคนมีความรู้ นั่งสาธยายแก่คนไม่เอาใจใส่ที่จะได้ความรู้ คนพูดถึงจะมีความรู้สึกเท่าใดก็เหนื่อยเปล่า ไม่ได้ก่อประโยชน์อะไรทั้งสิ้น

การวิทยุกระจายเสียงในการสอนภาษาต่างประเทศ ที่จะให้ได้ผลจริง ๆ จะต้องมีการชี้แจงให้ผู้ฟังรู้จักฟังด้วย นอกจากนั้น ยังจะต้องมีหนังสือคู่มือประกอบบทเรียนทางวิทยุกระจายเสียงสำหรับให้ผู้ฟังได้ทบทวนและเตรียมตัวไว้ฟังบทเรียนต่อไป หรือฟังบทเรียนเก่าซ้ำอีกครั้งหนึ่ง การฟังประโยคแบบหนึ่งและฟังคำ หรือศัพท์ที่ใช้ในประโยคต่าง ๆ ซ้ำ ๆ กันหลาย ๆ ครั้ง เป็นวิธีเดียวที่จะทำให้คนเรียนภาษาต่างประเทศได้ ไม่ว่าจะเครื่องมือที่ใช้ในการสอนภาษาต่างประเทศนั้นจะเป็นเครื่องมือชนิดใด ขออย่าอีกครึ่งหนึ่ง การเรียนภาษาต่างประเทศต้องเรียนด้วยความอดทน ต้องเรียนซ้ำแล้วซ้ำอีก ต้องบากบัน เรียนแล้วลืมต้องเรียนใหม่ ลืมอีกก็เรียนใหม่อีก จนกระทั่งประโยคแบบหนึ่ง ๆ และคำศัพท์หนึ่ง ๆ เข้าไปติดอยู่ในสมอง การเรียนภาษาต่างประเทศเป็นงานที่ต้องใช้ความพากเพียร ถ้าครูไม่ยอมเข้าใจในเรื่องนี้ คิดว่าการเรียนภาษาต่างประเทศเป็นงานที่ทำได้ง่ายมาก และไม่สามารรถจะค่อย ๆ ชักชวนให้นักเรียนเกิดความมานะบากบันใช้ความพยายาม ค่อยเรียนค่อยจำเรื่อย ๆ ไป การเรียนภาษาต่างประเทศก็ไม่ได้ผล แม้ที่จริงการเรียนวิชาความรู้เกือบทุกชนิด จะเรียนโดยไม่ได้ตั้งใจ โดยไม่พากเพียร ก็ย่อมไม่ได้ผลทั้งนั้น แต่ถ้าวิธีการทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนใจ รู้สึกว่าตัวนั้นค่อย ๆ ก้าวหน้าขึ้นมาทีละเล็กทีละน้อย ไม่เกิดความท้อใจ นั่นก็เป็นการช่วยให้ความพากเพียรนั้นไม่ก่อความเหน็ดเหนื่อยแก่ผู้เรียน แต่ความพากเพียรนั้นก็ยังละทิ้งไม่ได้อยู่นั่นเอง

อุปกรณ์ใหม่อีกอย่างหนึ่งที่เริ่มใช้กันมากในประเทศบ้านใกล้เรือนเคียง เช่น ในมาเลเซีย สิงคโปร์ และเกาะชามัว และประเทศไกล ๆ ที่มีความก้าวหน้าในการศึกษามาก ๆ เช่น ในยุโรปและอเมริกา ก็คือเครื่องวิทยุโทรทัศน์ วิทยุโทรทัศน์หรือที่เราเรียกกันย่อ ๆ ว่า ที.วี. นี้ช่วยให้การเรียนภาษาต่างประเทศง่ายขึ้นมาก ที่ว่างง่ายขึ้นคือช่วยให้ผู้เรียนใช้ความพากเพียรด้วยความเหน็ดเหนื่อยน้อยลง คือการที่ได้ยินทั้งเสียงและได้เห็นทั้งตัวคนพูด ทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกเหมือนกับว่าได้พบกับตัวเจ้าของภาษาจริง ๆ เกิดความเอาใจใส่กับบุคคลที่นั่งพูดหรือยืนพูดก็ตาม และยังได้เห็นภาพสิ่งอื่น ๆ ประกอบ เช่น ภาพบ้านเรือน เครื่องเรือน หรือภูมิประเทศเป็นฉากประกอบ แต่ความพากเพียรที่จะต้องเรียนแบบประโยคซ้ำ ๆ และคำศัพท์กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดซ้ำ ๆ ก็ยังหนีไม่พ้น การใช้วิทยุโทรทัศน์เป็นอุปกรณ์การสอนภาษาต่างประเทศนี้ มีข้อเสียที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือต้องใช้เงินมากเหลือเกิน จนเกิดปัญหาว่าคุ้มหรือไม่ เพราะฉะนั้นถ้าไม่มีความจำเป็นจริง ๆ หรือไม่มีความร่ำรวยจริง ๆ การใช้อุปกรณ์ชนิดนี้สำหรับการสอนภาษาต่างประเทศ จึงยังไม่นิยมกันแพร่หลายนัก เขามักทุ่มเทเงินสำหรับใช้อุปกรณ์ชนิดนี้ไปในการสอนวิชาที่สำคัญกว่า หรือที่ได้ผลเห็นชัดและรวดเร็วกว่า เช่น การสอนวิชาผ่าตัดในโรงเรียนแพทย์ เป็นต้น

แต่ในการสอนภาษาต่างประเทศ เครื่องมืออันนี้คือวิทยุโทรทัศน์ ก็มีคุณค่ามากในการฝึกหัดครู ข้าพเจ้าได้เห็นการใช้วิทยุโทรทัศน์ในการฝึกหัดครูสอนภาษาอังกฤษที่ประเทศเยอรมนี เขาบอกว่าเขาเพิ่งจะเริ่มใช้ยังไม่แสดงผลให้เห็นอย่างแท้จริง แต่เท่าที่เข้ามาได้ภายในสองสามปีนี้ ทำให้เขามีหวังมากกว่าการใช้วิทยุโทรทัศน์ จะทำให้การฝึกหัดครูสอนภาษาต่างประเทศได้รับผลเป็นที่พึงพอใจ คือคุ้มกับค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป

ที่เขาพาคณะของข้าพเจ้าไปดูนั้น คือที่เมืองมุนิค เป็นเมืองที่งดงามมีโบราณสถาน มีศิลปกรรมเป็นที่ยกย่องเชิดชูกัน ในขณะนี้ที่เมืองนี้เขากำลังพยายามที่จะใช้วิทยุโทรทัศน์เป็นอุปกรณ์ในการฝึกนักเรียนครูที่จะสอนภาษาอังกฤษอย่างตั้งอกตั้งใจ พร้อมกันนั้นก็พยายามออกรายการสอนประชาชนไปด้วย การออกรายการสอนประชาชนนั้น เป็นการสอนผู้ปกครองให้เข้าใจวิธีการสอนภาษาต่างประเทศไปด้วยในตัว เช่น ผู้ปกครองจะได้เห็นวิธีการที่ครูนำเอาแบบประโยคใดประโยคหนึ่งมาสอน โดยใช้หลักการซ้ำตามที่กล่าวมาแล้ว เขาจะใช้แบบประโยคเดียวกันนั้นในโอกาสนั้นบ้างนี่บ้างซ้ำ ๆ กันหลายครั้ง

ผู้ฟังซึ่งเป็นผู้ใหญ่ก็จะจับได้ว่าการเรียนภาษาต่างประเทศจะต้องใช้ความอดทนกับการซ้ำอย่างไร และจะได้ช่วยให้ลูกหลานที่เป็นนักเรียนบักบันพยายามเรียนโดยอดทนกับการซ้ำ เพราะดังที่กล่าวมาแล้ว ถ้าไม่เรียนแบบประโยคใดแบบประโยคหนึ่งซ้ำ ๆ กันหลายครั้ง จนเข้าไปติดอยู่ในสมอง หรือศัพท์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งถ้าไม่ซ้ำ ๆ ก็จะไม่เกิดผล ในการฝึกหัดครูสอนภาษาต่างประเทศเขานำนักเรียนกลุ่มหนึ่งเข้ามาในห้องส่ง และหาครูที่สอนด้วยความสามารถพอสมควรมาสอน ให้นักเรียนฝึกหัดครูดูครั้งหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนประมาณ 700 คน นักเรียนฝึกหัดครูได้ดูครูที่ชำนาญสอน แต่ไม่ใช่ครูที่สอนโดยไม่พลาดพลั้งเลย เพราะเป็นไปไม่ได้ เขาให้นักเรียนครูสังเกตวิธีสอนแล้วให้ตั้งคำถามว่าตอนหนึ่ง ๆ มีการสอนดีหรือผิดพลาดอย่างไรบ้าง แล้วมีผู้เชี่ยวชาญช่วยชี้แจงแก่นักเรียนฝึกหัดครูว่าตอนไหนเป็นตอนดี และตอนไหนเป็นตอนผิดพลาดอย่างไร ควรกล่าวด้วยว่า ถ้าให้ผู้เชี่ยวชาญนั้นเองไปสอนก็ต้องมีข้อผิดพลาดเหมือนกัน เพราะการสอนครั้งหนึ่ง ๆ ที่จะถูกต้องร้อยเปอร์เซ็นต์ไม่มีผิดพลาดเลยนั้น ย่อมจะหาได้น้อยเหลือเกิน แต่เมื่อกล่าวถึงเรื่องการสอนพลาดพลั้งจำต้องรีบชี้แจงด้วยว่า ไม่ใช่พลาดพลั้งในการใช้ไวยากรณ์หรือการใช้สำนวนผิด ๆ แต่พลาดพลั้งในการเรียนนักเรียนให้ตอบไม่ทั่วถึง โดยบางทีลืมนักเรียนไปคนหนึ่งหรือสองคน หรือเรียกนักเรียนบางคนให้ตอบหลายครั้งเกินไป และในบางโอกาสแบบประโยคหรือสำนวนบางสำนวนที่นักเรียนจำได้แล้ว ครูก็ยิ่งผลอให้ซ้ำ ๆ กันเป็นการซ้ำโดยเสียเวลาเปล่าไม่ได้ประโยชน์ ในการสอนภาษาต่างประเทศนั้น หลักการซ้ำเป็นหลักสำคัญ แต่หลักการประหยัดเวลาก็เป็นหลักสำคัญด้วย เพราะว่าโรงเรียนมีเวลาสอนภาษาต่างประเทศอย่างจำกัดมาก ต้องใช้เวลาทุกนาทีให้เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน

อุปกรณ์ใหม่อีกอย่างหนึ่งที่นิยมใช้กันแพร่หลายมากในโรงเรียนฝึกหัดครู และแพร่หลายลงไปถึงโรงเรียนมัธยมด้วย ก็คือที่เรียกกันว่า language laboratory หรือเรียกเป็นภาษาไทยว่าห้องฝึกเสียง ในห้องชนิดนี้จะมีเครื่องมือคือเทปบันทึกเสียงสำหรับให้ผู้เรียนเปิดฟังได้ และมีเครื่องฟังให้นักเรียนแต่ละคนฟังเทปนั้นได้โดยไม่รบกวนกันและกัน ในบางโอกาสครูผู้สอนก็จะพูดให้นักเรียนฟัง แล้วให้นักเรียนพูดตาม และมีเครื่องบันทึกเสียงของนักเรียนบันทึกไว้ในเทป แล้วนักเรียนเปิดฟังเสียงของตนเองเทียบกับเสียงของครูเพื่อให้นักเรียนรู้ว่าที่ตัวพูดออกไปนั้นผิดไปจากที่ครูพูดอย่างไรบ้าง ห้องฝึกเสียงนี้ก็มีประโยชน์มาก โดยเฉพาะสำหรับนักเรียนที่มีความอดทน และสำหรับ

นักเรียนครู ก็มีประโยชน์มากเพราะนักเรียนครูมีโอกาสได้ฝึกเสียงจนกระทั่งออกเสียงผิดเพี้ยนไปได้บ่อย ไม่มากจนกระทั่งนับไม่ได้ว่าเป็นเสียงในภาษาอังกฤษ ดังที่มักพบกันทั่ว ๆ ไป แต่ข้อเสียของอุปกรณ์อันนี้ คือห้องฝึกเสียง ก็เป็นอย่างเดียวกันกับวิทยุโทรทัศน์ คือหมดเปลืองมาก ต้องมีช่างคอยควบคุม นักเรียนจะทำให้ชิ้นส่วนนั้นชิ้นส่วนนี้แตกหักเสียหายอยู่บ่อย ๆ เพราะชิ้นส่วนต่าง ๆ มักแบบบางและราคาแพง แต่ภายในปีหนึ่งมานี้ มีหวังว่าวิทยาลัยครูและโรงเรียนมัธยมในประเทศที่ไม่ค่อยร่ำรวยจะได้ใช้อุปกรณ์การฝึกเสียงด้วยราคาที่ถูกลงมาก เพราะกำลังมีคนประดิษฐ์เครื่องฝึกเสียงอย่างใหม่ในมาเลเซีย ซึ่งจะทำให้ให้นักเรียน 10 คน ได้ใช้เครื่องอุปกรณ์นี้ได้ภายในราคา 1,000 บาท ถ้าเพิ่มอีก 10 คน ก็เพิ่มเงินอีกประมาณ 100 บาท ซึ่งแต่ก่อนนี้ห้องฝึกเสียงห้องหนึ่ง ๆ ซึ่งมีให้นักเรียน

ใช้พร้อมกันได้ 40 คน จะต้องใช้เงินเฉพาะในการติดตั้งประมาณเจ็ดหมื่นบาท ทั้งนี้ไม่นับค่าใช้จ่ายในเวลาใช้ ซึ่งปีหนึ่ง ๆ ตกอยู่ในเงินไม่น้อยกว่าสองสามพันบาท

ได้กล่าวถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ มาแล้ว ต่อจากนี้ก็ต้องย้อนซ้ำพูดเรื่องเก่า ไม่ว่าจะมียุอุปกรณ์วิเศษอย่างไร สิ่งที่สำคัญที่สุดคือครูผู้สอน รองลงไปคือวัสดุที่ใช้ คือตัวแบบเรียนแบบทดสอบ ผู้เรียนก็มีความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งเหมือนกัน ถ้าผู้เรียนไม่บากบั่น ไม่ว่าจะอุปกรณ์การสอนจะวิเศษอย่างไร ก็หาได้ผลไม่ การเรียนโดยไม่พากเพียรนั้น มนุษย์ยังค้นไม่พบ แม้ว่าจะสามารถไปถึงดวงจันทร์แล้วก็ตาม และที่ไปถึงดวงจันทร์ได้ก็ด้วยความหมั่นเพียรนั่นเอง

หลักการแปลภาษาต่างประเทศเป็นภาษาของตนเอง

ก่อนที่จะกล่าวถึงหลักในการแปล ขอทำความเข้าใจเสียก่อนว่า การแปล ในที่นี้หมายถึงการแปลออกเป็นลายลักษณ์อักษร มิได้หมายถึงการแปลด้วยวาจา หรือการทำงานในหน้าที่ “ล่าม” งานเป็นล่าม interpreting มีหลักและกลวิธีต่างหากจากการแปล translation ในบรรดาผู้ที่มืออาชีพในการแปลภาษาหนึ่งออกเป็นอีกภาษาหนึ่งตามองค์การระหว่างชาติ เขาจะพยายามไม่ให้ความเข้าใจผิดเลยว่าเขาทำหน้าที่ ล่ามหรือหน้าที่แปล เพราะต้องการบุคคลมีความสามารถต่างกันไป

หลักในการแปลภาษาต่างประเทศออกเป็นภาษาของตนเองมีดังนี้

1. ถือว่าแปลเพื่อให้คนที่ต้องการอ่านภาษาที่เขียนไว้เดิม เช่น เขียนไว้เดิมเป็นภาษาฝรั่งเศส แต่คนอ่านไม่ต้องการอ่านภาษานั้น จึงต้องมีการแปลออกเป็นภาษาอังกฤษ ดังนั้นถ้าแปลภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาอังกฤษ ก็ต้องคำนึงถึงคนที่อ่านภาษาอังกฤษ ไม่ใช่คำนึงถึงคนที่อ่านภาษาฝรั่งเศส ดังนั้นในการแปลภาษาอังกฤษออกเป็นภาษาไทย ก็ต้องคำนึงถึงคนอ่านภาษาไทย ที่ไม่ต้องการอ่านภาษาอังกฤษ จากหลักการอันนี้จึงมีหลักการย่อยดังต่อไปนี้

ก. แปลข้อความที่ผู้เขียนมีความจำนงที่จะกล่าวให้ครบทุกข้อความ

ข. ใช้สำนวนภาษาไทยที่คนไทยเข้าใจ ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามประเภทของคนอ่านด้วย เช่น เมื่อมุ่งหมายแปลให้คนอ่านที่มีความรู้ดีเกี่ยวกับเรื่องที่แปล ก็อาจใช้ศัพท์สำนวนที่คนประเภทนั้นเข้าใจดี แต่ถ้าแปลให้คนที่ไม่มีความรู้ในเรื่องนั้น ศัพท์สำนวนก็ต้องเลือกใช้ให้คนอ่านประเภทที่ไม่ค่อยมีความรู้ นั้นเข้าใจเรื่องราวให้ได้

2. การแปลที่ถือว่าพอใช้ได้ คือ การแปลข้อความถูกต้องไม่บิดเบือนไปจากที่ผู้เขียนเดิมได้ตั้งใจกล่าว

3. การแปลที่ดี คือ การแปลที่มีข้อความถูกต้อง และมีศัพท์สำนวนที่เหมาะสมแก่ผู้อ่าน และการถ่ายทอดอารมณ์ของผู้เขียนออกได้ด้วย

4. การแปลที่ใช้ไม่ได้ คือ การแปลที่คนไทยอ่านไม่เข้าใจจนกว่าจะได้กลับไปอ่านบทเขียนในภาษาเดิม ถ้าแปลเช่นนี้ ไม่มีประโยชน์อะไรเลย

กลวิธีการแปล

1. เมื่ออ่านบทเขียน จะยาวหรือสั้นก็ตาม จะมาในรูปบทความ หรือหนังสือเป็นเล่ม ๆ หรือเป็นนวนิยาย หรือเรื่องสั้นหรือบทประพันธ์ อย่างไรก็ดีตาม ต้องตีความให้แตกเสียก่อน และมุ่งวิเคราะห์ข้อความสำคัญให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง

2. วิเคราะห์ความมุ่งหมายอันแท้จริงของผู้เขียนบทนั้น ๆ ว่ามุ่งจะให้ความบันเทิง หรือให้ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง หรือเกี่ยวกับหลักการอย่างใด หรือจะยั่วเย้าใคร หรือจะประจานเสียตลึงผู้ใด หรือใครจะชักชวนให้ผู้อ่านเกิดความคิดเห็นไปในทางของตนหรืออย่างใด ฯลฯ

3. วิเคราะห์สำนวนโวหาร (หรือจะเรียกว่า สลีลา หรือท่วงทำนองการประพันธ์) ว่าผู้แต่งใช้ถ้อยคำอย่างนั้นอย่างนี้เพื่อประสงค์อะไร

4. พิจารณาถ้อยคำทุกคำในบทเขียน ว่าคำนั้น ๆ เป็นคำให้ข้อความรู้ (ข้อเท็จจริง) หรือเป็นถ้อยคำที่ใช้เพื่อให้เกิดอารมณ์ หรือคำนั้น ๆ ใช้ไปตามธรรมเนียมของภาษานั้น ๆ เช่น ในภาษาอังกฤษ คำ fortunately, however, more or less เหล่านี้เป็นคำที่ใช้เพื่อจูงหวั่นประโยค ไม่จำเป็นต้องแปล

5. ศึกษาให้มากที่สุดเกี่ยวกับเรื่องที่จะแปล เช่น อ่านหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนั้น สอบสวนจากผู้ทรงคุณวุฒิ สอบจากสารานุกรมพจนานุกรม ฯลฯ แล้วจึงลงมือแปล

6. หากคนชำนาญช่วยตรวจสอบถ้าหาได้ ถ้าหาไม่ได้ต้องเตรียมพร้อมที่จะถูกหักท้วงความผิดพลาด นักแปลจะเจริญในกิจของตนโดยได้รับการหักท้วง ต้องค่อย ๆ เรียนไปจากความผิดพลาดของตน

7. การแปลเป็นศิลปะ ศิลปะทุกชนิดต้องอาศัยทักษะ คือ การฝึกซ้อมจนคล่องแคล่ว นักแปลจึงต้องแปลบ่อย ๆ ไม่ละทิ้งกิจเสีย มิฉะนั้นจะทำงานไม่ได้

8. นักแปลต้องเป็นพหูสูตร ช่างอ่านและช่างฟัง มิฉะนั้น จะตีความของสิ่งเขียนไม่แตกและจะไม่สามารถเลือกใช้สำนวน ไวยากรณ์ที่เหมาะสมแก่ผู้อ่านบทแปลของตน

9. นักแปล คือ ผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมหนึ่งมาสู่อีกวัฒนธรรม หนึ่ง ต้องสนใจกับวัฒนธรรม (ความเป็นอยู่ ความคิดนึก ศิลปะ ประเพณี ฯลฯ) ของมนุษย์ที่ตนถ่ายทอดวัฒนธรรมนั้นทั้งสองพวก

ภาษาฝรั่งมีอิทธิพลต่อภาษาไทย

บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ ได้ขอร้องให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องอิทธิพลของตะวันตกในด้านภาษา ข้าพเจ้าได้เรียนท่านว่าไม่เต็มใจเขียน เพราะเป็นเรื่องที่ทุกคนรู้อยู่แล้ว จะเขียนให้มีรสชาติยาก แต่ท่านยืนยันว่าคนที่สนใจทางภาษา ที่ท่านรู้จักหลายคนล้วนแต่มีงานเต็มมือ คงจะไม่มีใครอนุเคราะห์ท่าน ข้าพเจ้าจึงพยายาม โดยใช้วิธีขอร้องเพื่อนที่ร่วมงานในด้านการสอนภาษาไทย ให้ช่วยกันรวบรวมข้อคิดนึกเท่าที่จะหาได้ แล้วข้าพเจ้าอาสาเขียนให้เป็นบทขึ้นมา ดังที่ท่านจะอ่านต่อไปนี้

อิทธิพลที่ตะวันตกมีต่อภาษาไทย จะแยกลงไปอีกได้หลายแง่หลายมุม ได้แก่ 1. การออกเสียง (หรือสำเนียง) 2. คำที่เกิดขึ้นใหม่ในภาษาไทยที่รับมาจากฝรั่ง 3. ส่วนวนที่เกิเกิดขึ้นทางตรงและทางอ้อมและ 4. ความนึกคิดใหม่ ๆ ที่เป็นผลมาจากอิทธิพลของภาษา ซึ่งจะไดยกตัวอย่างต่อไปตามลำดับที่จะกล่าวได้ง่ายไปหายาก

คำใหม่ที่เกิดขึ้น การที่คนต่างพวก ใช้ภาษาต่างกัน มีความเป็นไปในชีวิตต่างกัน มาคบค้าสมาคมกันแล้วเกิดการนำเอาคำจากภาษาของคนจำพวกหนึ่งมาใช้ในภาษาของคนจำพวกหนึ่งนั้น เป็นเหตุการณ์ธรรมดาสามัญอยู่ทุกส่วนของโลก ทุกกาลสมัย คนไทยเรา นับตั้งแต่เริ่มติดต่อกับชาวตะวันตก หรือฝรั่ง ก็เริ่มรับคำใหม่ ๆ จากภาษาฝรั่งเข้ามาใช้ในภาษาไทย คำที่ได้รับมารุ่นแรกโดยมากมาจากภาษาโปรตุเกส ได้แก่ *เหรียญ* (rialto) *กระดาษ* (cartas) ซึ่งอาจจะผ่านมาจากภาษามลายู หมากนัต (อิสาน) และยานัต (ปักซ์ใต้) มาจากคำ ananas ซึ่งในภาคกลางเรียกว่า *สับประรด* (ไม่ทราบที่มาของคำนี้) คำ *ขนมปัง* ก็มีผู้บอกว่ามาจากภาษาโปรตุเกสเหมือนกัน แต่ไม่สามารถจะสอบสวนว่าถูกต้องหรือไม่ และยังมี *ขาม* *กะละมัง* อีกคำหนึ่ง ซึ่งมีนักเรียนภาษาโปรตุเกสบอกว่ามาจากภาษานี้เหมือนกัน แต่ก็ยังสอบสวนไม่ได้เช่นเดียวกัน ในสมัยปัจจุบันนี้อาจจะสืบหาที่มาของคำที่ใช้ในภาษาไทย ที่มาจากภาษาฝรั่งได้ง่ายกว่า ซึ่งจะแยกออกได้เป็นหลายพวกดังต่อไปนี้

พวกที่หนึ่ง คำเหล่านี้มาจากภาษาอังกฤษโดยมาก โดยอาจจะผ่านทางคนจีนหรือคนมลายู ใช้กันอยู่ในหมู่คนที่ไม่ค่อยได้รับ

การศึกษา เป็นศัพท์เทคนิคของพวกช่างเครื่องยนต์ และช่างอื่น ๆ ได้แก่ *สกรูไร* จากคำ screwdriver *ปะเก็น* จากคำ packing *เก* จากคำ gauge และ *ใช้ค้อบ* จากคำ shock absorber และ *จาระบี* ยังไม่แน่ว่ามาจากคำไหน มีผู้บอกว่า jelly อีกคำหนึ่งที่ตกเข้ามาใหม่ก็คือ *วันเว* ใช้กันแพร่หลายในหมู่คนขับรถ และกำลังจะเพี้ยนไปเป็น *วันเว* คำเหล่านี้คนที่ได้รับการศึกษาและไม่ค่อยได้ติดต่อกับผู้ที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับเครื่องยนต์ โดยมากก็ไม่ค่อยทราบหรือเกือบจะไม่เคยได้ยินและไม่สนใจ จะสังเกตได้ว่าคำที่ยกมานี้ล้วนแต่มีเสียงเพี้ยนไปจากภาษาเดิม ขนาดที่ทำให้เดาได้ยาก

พวกที่สอง เป็นคำที่เพิ่งรับเข้ามาในภาษาไทยภายในระยะไม่กี่ปีนี้ ซึ่งใช้ในภาษาพูดของคนทั่วไปทั้งที่ได้รับการศึกษาและไม่ได้รับการศึกษา คำเหล่านี้เสียงไม่ค่อยเพี้ยนไปจากภาษาเดิมมากนัก ตัวอย่างคำ *แฟน* คำนี้จะพูดอย่างง่าย ๆ ว่าเสียงไม่เพี้ยนเลย แต่ความหมายขยายกว้างกว่าความหมายเดิมในภาษาอังกฤษมาก ในภาษาเดิมเป็นภาษาพูดเหมือนกัน มีความหมายถึงผู้สนใจกับนักแสดงภาพยนตร์หรือตัวละครหรือนักร้อง นักกีฬา ฯลฯ แต่ในภาษาไทยมีความหมายไปเป็นคู่รัก จนกระทั่งถึง ชายชู้และเมียลับ อีกคำหนึ่ง คือ *พารเทนเนอร์* คำนี้ความหมายแคบลง คำเดิมในภาษาอังกฤษมีความหมายถึงผู้มีส่วนร่วมในกิจการ เช่น การค้าหรือกิจการอื่นก็ได้ แต่ในภาษาไทยหมายถึงหญิงที่มีอาชีพเป็นคู่เต้นรำ และยินดีรับบริการอย่างอื่นนอกเหนือจากการเต้นรำเป็นบางครั้งแก่บางคน คำนี้กำลังจะเลื่อนฐานะขึ้นเป็นภาษาที่ใช้ในกฎหมาย แต่ยังคงขัดขวางอยู่ในสภานิติบัญญัติ ยังไม่แน่ใจว่าจะได้รับเข้าเป็นภาษาในกฎหมายหรือไม่

พวกที่สาม ได้แก่คำที่มาจากภาษาอังกฤษ ใช้ทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน โดยมีเสียงผิดเพี้ยนไปจากภาษาเดิมแต่เพียงเล็กน้อย เกือบจะจับไม่ได้ว่ามี อาทิ *ไมโครโฟน* *เฟิน* *คอสมันน์* *ฟอร์ม* และที่เพิ่งเข้ามาใหม่ ๆ ได้เห็นใช้ในหนังสือกึ่งราชการ คือ *คาเพทีเรีย* คำนี้เสียงเพี้ยนไปมากกว่าคำที่ยกมาแล้ว เพราะเสียงในภาษาอังกฤษเห็นจะใกล้เคียงกับ *แคเพทีเรีย* มากกว่า

การเทียบเสียงภาษาไทยกับภาษาอังกฤษนั้นยากมาก นักภาษาศาสตร์อาจจะค้านว่าคำที่กำลังกล่าวถึงนี้มีเสียงเพี้ยนไปจากภาษาเดิมมากทีเดียวเพราะเขาถือว่าภาษาอังกฤษ สื่อความหมายโดยอาศัยการเน้นพยางค์ จึงใคร่จะขอยกไว้ ณ ที่นี้ว่า มิได้พิจารณาอย่างละเอียดถึงขั้นนั้น อย่างไรก็ตามคำ *คาเฟทีเรีย* นี้ยังไม่แน่ว่าจะรับเข้าเป็นภาษาไทยเหมือน *ไมโครโฟน* หรือไม่ อาจมีผู้คิดคำไทยขึ้นใช้แทน แล้วคำ *คาเฟทีเรีย* นี้ก็จะถูกลืมไปดังที่ได้เกิดแก่คำภาษาฝรั่งเศสที่ไทยรับเข้ามาใช้ชั่วคราว จนหาคำไทยได้แทนเป็นที่ถูกใจแล้วก็เลยลืมภาษาอังกฤษไป เช่น คำ *มินิท* ซึ่งแปลงไปเป็น *พินิจ* เป็นบางครั้ง แล้วมีคำ *นาทิก* เกิดขึ้นแทน คำ *มินิท* และ *พินิจ* ก็เลยสูญหายไป

พวกที่สี่ คำที่เข้ามาในภาษาไทยจากภาษาฝรั่ง ไม่แน่ว่าเป็นภาษาหนึ่งภาษาใดโดยเฉพาะ อาทิ *ออกซิเจน* *ไนโตรเจน* *คาร์บอนไดออกไซด์* คำเหล่านี้เมื่อตกเข้ามาในภาษาไทยแล้วก็ใช้เสียงที่สะดวกแก่คนไทย คำเหล่านี้มักจะเป็นศัพท์วิชาการส่วนใหญ่ใช้ในวิชาวิทยาศาสตร์ คำประเภทนี้คงจะมีเพิ่มจำนวนขึ้นอยู่เรื่อย ๆ จะเห็นได้ว่าเท่าที่กล่าวมานี้โดยมากจะแสดงลักษณะเด่นชัดว่าเป็นคำที่คนมีการศึกษารับคำใช้อย่างไร และคนที่ไม่มีการศึกษาจะรับคำเข้ามาใช้ด้วยวิธีใด

พวกที่ห้า พวกที่จะกล่าวต่อไปนี้มีลักษณะน่าสนใจ คือมักใช้กันในพวกที่รู้ภาษาอังกฤษไม่ค่อยดีแต่ไม่ค่อยพยายามจะใช้ภาษาไทย ผู้ที่ใช้คำชนิดนี้มักเป็นผู้ที่ตามฐานะก็ต้องถือว่าได้รับการศึกษาชั้นสูง แต่ความคิดนึกและความปรารถนาในการใช้ภาษาคงจะไม่ค่อยสูงนัก ตัวอย่างที่เด่นที่สุดก็คือ *ไซเซียน* มาจากคำ *social* คำนี้ผู้ที่นิยมใช้โดยออกเสียงเพี้ยนจากภาษาอังกฤษดังที่ยกมานี้ มักจะเพิ่มความหมายให้แก่คำในภาษาอังกฤษ คำนี้แปลว่าอันเนื่องมาแต่ *society* แต่ผู้ใช้ในภาษาไทยใช้ในความหมายไปถึงการเข้ากับเพื่อนฝูง เช่นพูดว่า *ไซเซียน ไม่ค่อยดี* อีกคำหนึ่งก็มี *ดีไซ* จากคำภาษาอังกฤษ *design* แต่คำนี้ความหมายเฉพาะมักจะใช้กันอยู่ในวงที่เกี่ยวกับการก่อสร้าง จะแลเห็นว่าคำอังกฤษสองคำที่ยกตัวอย่างมานั้น คำภาษาไทยก็มีอยู่แล้ว เช่น แทนที่จะใช้ว่า *ไซเซียน ไม่ค่อยดี* จะใช้ว่า การสังคมไม่ค่อยดี ก็จะมี ความหมายใกล้เคียงกัน หรือแทนที่จะใช้คำ *ดีไซ* จะใช้คำ ออกแบบ ก็จะได้ความหมายเท่ากัน แต่ผู้ที่ใช้จะเป็นเพราะขี้เกียจที่จะเรียกรำลึกคำภาษาไทยหรืออยากอวดว่าเป็นผู้อ่านตำราภาษาอังกฤษจึงสมัครใช้ภาษาอังกฤษ ก็อาจเป็นได้ทั้งสองทาง

นอกจากการรับเอาคำใหม่จากภาษาฝรั่งเข้ามาใช้ในภาษาไทยจนเป็นคำไทยไปแล้ว ก็น่าจะพิจารณาคำอีกจำพวกหนึ่ง คือพวกชื่อเฉพาะ ในสมัยนี้มีความนิยมตั้งชื่อร้านค้าเป็นภาษาฝรั่งกันดกดื่น เมื่อสองสามวันนี่เองได้เห็นร้านตัดเสื้อชาย ตั้งชื่อร้านโดยใช้อักษรโรมันว่า *West Side* ขอดูเดาว่าคงจะได้ความคิดมาจากภาพยนตร์เรื่อง *West side Story* ซึ่งถ้าเป็นจริงก็เห็นจะเรียกว่าน่าขันได้ คือ *West side* นั้น ก็มีความหมายว่าแหล่งของคนยากจน เมื่อเอามาตั้งชื่อร้านก็คงจะเพื่อเรียกร้องให้คนยากจนเข้าร้าน จึงเป็นที่น่าสงสัยว่าเจ้าของร้านจะได้ตั้งใจเช่นนั้นจริงหรือเปล่า ถ้าเป็นความจริงว่าได้ตั้งใจก็คงจะกล่าวได้ว่า มีกิจกรรมทางสังคมสงเคราะห์เกิดขึ้นใหม่อีกอย่างหนึ่งในประเทศไทย

นอกจากนิยมตั้งชื่อร้านค้าแล้ว ชื่อสุนัขก็นิยมตั้งกันเป็นภาษาฝรั่งกันมาก ตัวอย่าง *เจ้าดี๊ก* *เจ้าบ๊อบ* และมีการตั้งชื่อสุนัข *ทอมมี่* แล้วเรียกกันว่า *โฮมี*

ต่อไปนี้ก็ถึงคำไทยที่มีเสียงมีรูปเป็นไทยอันเกิดขึ้นเพราะอิทธิพลของชาวตะวันตกคือพวกศัพท์วิชาการ ได้กล่าวไปแล้วว่าถ้ามีศัพท์ภาษาฝรั่งที่ใช้ร่วมกันหลายภาษา ในลักษณะคล้ายคลึงกัน ไทยก็รับเข้ามาใช้โดยไม่คิดคำใหม่ คงใช้คำคล้ายคลึงกับกับภาษาฝรั่งนั่นเอง เช่น *ไนโตรเจน* *แอลกอฮอล์* แต่ศัพท์วิชาการส่วนใหญ่ไทยนิยมคิดคำขึ้นใหม่เพื่อใช้ให้สะดวกแก่การออกเสียงของไทย และเพื่อเข้าประโยคไทยได้ง่าย ปัจจุบันนี้จะเห็นคำใหม่ ๆ นี้ในหนังสือและเอกสารวิชาการทั่วไป คนในวงวิชาชีพหนึ่งก็มีคำที่ใช้อยู่ในหมู่มิตรไมค่อยจะแพร่หลายออกไปยังประชาชนส่วนใหญ่ แต่มีศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาที่แพร่หลายออกไปมาก ทำให้มีปฏิกริยากันหลายอย่างทั้งนี้ก็ด้วยเหตุว่าพวกที่อยู่นอกวงไม่ทราบว่ศัพท์เหล่านั้นเป็นศัพท์เฉพาะ แต่ก็เป็นที่น่ายินดีสำหรับคนในวงการศึกษาที่ศัพท์ทางการศึกษาแพร่ออกไปในหมู่ประชาชนส่วนใหญ่ เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนในการศึกษาด้วย คือโดยมากมีบุตรหลานอยู่ในความปกครอง ประชาชนส่วนใหญ่จึงอยู่ในฐานะครู โดยตนเองอาจจะไม่สำนึกในข้อนี้ก็เป็นได้ จึงเกิดปัญหาขึ้นมาปัญหาหนึ่ง คือ ศัพท์ที่ต้องใช้ในวิชาครูประถมนั้นเป็นศัพท์ที่ผู้ปกครองเด็กควรจะเข้าใจความหมายตรงกันด้วย แต่ผู้ที่จะเล็งเห็นเรื่องนี้ยังมีน้อยมากในชนชั้นผู้นำทางการนึกคิดของไทย คำที่ต้องใช้ในวิชาครูประถมควรเป็นคำที่คนทั่ว ๆ ไปใช้ร่วมด้วยง่าย ๆ ไม่ควรคิดให้ลึกซึ่งจนเกินไป ในที่นี้จะยกตัวอย่างคำ ๆ หนึ่ง คือ ความคิดรวบยอดซึ่งได้บัญญัติขึ้นมาใช้

ให้ตรงกับคำ concept ในภาษาอังกฤษ คำนี้ต้องใช้ในวิชาครูประถมมาก แต่เป็นเพราะคำที่คิดขึ้นไม่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตรงกับความคิดของผู้ต้องใช้ จึงยังคงเป็นคำที่ถือว่าไม่เป็นที่รับรองในภาษาไทย ทุกคราวที่มีความจำเป็นจะใช้คำนี้ในวิชาครูประถมยังคงต้องใช้คำภาษาอังกฤษกำกับอยู่ น่าจะได้รับพิจารณาหาคำเสียใหม่ คำความคิดรวบยอดเป็นคำที่ใช้ไม่สะดวกด้วยเหตุผลหลายประการ อย่างที่หนึ่ง เป็นคำสี่พยางค์สอง ในวงครูไม่แลเห็นว่าเป็นการรวบยอดอย่างไร เช่น เด็กอายุน้อยยังไม่ได้เกิด concept ในเรื่องจำนวน เราจึงยังสอนเลขให้ไม่ได้ การที่จะสอนครูประถมซึ่งโดยมากเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษาไม่มากนัก โดยใช้คำว่า “เด็กยังไม่มีความคิดรวบยอดเรื่องจำนวนจึงยังไม่ควรสอนวิชาเลข” ยิ่งจะทำให้ครูเหล่านั้นงุนงงสงสัยยิ่งขึ้นไปอีก และถ้าผู้ปกครองมาต่อว่าที่โรงเรียนว่าเด็กในปกครองทำเลขไม่ได้ ผู้ลูกหลานบ้านอื่นที่เขาเรียนชั้นต่ำกว่าก็ได้ ครูประถมจะชี้แจงว่าเด็กยังไม่มีความคิดรวบยอดเรื่องจำนวน” ก็คงจะไม่ช่วยให้สัมพันธ์ภาพระหว่างบ้านกับโรงเรียนดีขึ้นอย่างไรเลย

คำไทยที่บัญญัติขึ้นเพื่อใช้ในวิชาการที่เล่าเรียนมาจากฝรั่งมีมากมาย บัญญัติกันขึ้นมาแล้ว บางคราวก็ได้ยินเสียงโวยวายว่า ไม่ถูกต้องบ้าง ไม่ตรงกับคำนั้น รากศัพท์นี้บ้าง ที่จริงน่าจะปล่อยให้คนที่เขาต้องใช้ตัดสินใจว่าเหมาะแก่ใจของเขาหรือไม่ เรื่องการห้วงรากศัพท์เป็นเรื่องที่ไม่น่าห่วง ถ้าจะพิจารณาอย่างไม่ยึดความเห็นของตนเองมากนัก จะแลเห็นได้ว่า คำกรรมากรกับ กรรมากร รากศัพท์เดียวกัน แต่เมื่อตกมาเป็นภาษาไทย ความหมายที่ใช้ก็ต่างกันมาก คำ อธิกรณ์ กับ อธิการ ก็อีกคู่หนึ่งที่น่าจะทำให้ท่านที่เป็นห่วงรากศัพท์เฉลี่ยใจ ยังมีคำ บริภาษ อีกคำหนึ่ง แต่ทุกคราวที่มีศัพท์ใหม่เกิดขึ้นโดยเทียบคำในภาษายุโรปที่เป็นต้นแหล่งของวิชาหนึ่งวิชาใด จะต้องเป็นผู้ร้องว่าไม่ตรงกับรากศัพท์ ฯลฯ แต่สิ่งที่ควรใช้เป็นมาตรฐานวัดดูว่าคำใหม่ที่เกิดขึ้นเหมาะสมหรือไม่ควรจะเป็นมีผู้นิยมใช้หรือไม่

ท่านที่ร้องว่า ศัพท์ใหม่นั้นนี้ ไม่เหมาะไม่สม ด้วยเหตุว่าไม่ตรงกับศัพท์เก่าบ้าง ใช้ศัพท์ผิดหลักบาลีหรือสันสกฤตบ้าง น่าจะคิดอีกแง่หนึ่งด้วย คำที่ผิดแน่ ๆ เห็นชัด ๆ ว่าไม่ตรงกับศัพท์ในภาษาเดิม แต่แปลเอาจากภาษาอังกฤษอย่างไม่เคยสงสัย รับกันไว้จนใช้เป็นศัพท์ในกฎหมายมีอยู่แล้วหลายคำ ตัวอย่างประกอบโรคศิลป์ ถ้าเปิดพจนานุกรมบาลีสันสกฤต จะเห็นว่าโรค ไม่ได้แปลว่า รักษา แน่นนอน แต่ที่ใช้คำว่า โรคศิลป์

จนเป็นคำในภาษาไทยไปแล้วอย่างไม่สะอิดสะเอียน และยังมีคำอื่นตามมามาก เช่น *อาชีพบำบัด* (occupational therapy) และคำอื่น ๆ อีก แต่ไม่เห็นมีผู้ใดเดือดร้อน สรุปลงแล้วก็คือ คนใช้อารมณ์เป็นเกณฑ์ หรือใช้ความรู้เป็นเกณฑ์ ศัพท์ใหม่ก็ดี อะไร ๆ ใหม่ ๆ ทั้งสิ้นผู้มีปัญญาไม่น่าจะโวยวายโดยไม่มีใจเป็นกลาง ควรสอบถาม โต้ตรงก่อน และควรเคารพวิชาชีพของกันและกัน คนที่อยู่นอกวิชาชีพ ไม่ควรบังคับคนในวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่งให้เขาใช้คำที่เขาไม่เต็มใจใช้ แต่ในเมืองไทยนั้น เรื่องการคิดอย่างอุเบกขา (นี่ก็ได้ถือพิพลตะวันตก คือ thinking objectively) นั้น เห็นจะคาดหวังเอาไม่ได้อีกนาน

สำนวนใหม่ ได้กล่าวเรื่อง คำ หรือ ศัพท์มาพอสมควร บัดนี้จะยกตัวอย่างสำนวนที่ตกเข้ามาในภาษาไทย โดยลัทธิเอาอย่างฝรั่ง *ช่วยไม่ได้* นี้เห็นจะไม่ต้องอธิบาย รู้ ๆ กันอยู่แล้ว *ออกอากาศ* นี้ก็มาจาก go on the air แต่สำนวนหลังนี้อาจสงสัยเพราะห้เข้าในพวกศัพท์เทคนิคก็คงจะได้ ในการใช้สื่อสารมวลชน มีการเอาอย่างสำนวนฝรั่งกันหนาหู เช่น *จนกว่าจะพบกันใหม่* คนที่อ่านออกเสียงสำนวนนี้ มักออกอย่างเก๋ๆ อยากร้อย คงจะเป็นเพราะตัวคนที่ต้องอ่านหรือออกเสียงไม่ได้คิดขึ้นเอง ถูกคนอื่นเขียนใส่ *สคริป* มาให้อ่าน ยังแลไม่เห็นว่าจะจำเป็นอย่างไรที่ต้องใช้สำนวนนี้ จะหาสำนวนไทยๆ ที่จับหูกว่านี้ไม่ได้หรือ คนที่เอาอย่างเขาแสดงตัวว่าเป็นอย่างไร เห็นจะไม่อาจหนีคำวิพากษ์ว่า ช่างจนปัญญาเสียจริง ไปได้

การเอาอย่างที่ไม่น่าชื่นชมมีอยู่มาก เช่น *การต้อนรับอย่างอบอุ่น* ภายใต้การนำ *ขอส่งความปรารถนาดี* ล้วนแสดงถึงความเขี้ยงที่จะใช้หัวคิดทั้งนั้น บางคราวก็มีลักษณะน่าพิศวง เช่น *อุตสาหกรรมกล้องของญี่ปุ่นจะพยายามอย่างไม่ลดละที่จะ.....* และ *ข้าวสารสิ่งสุดท้ายจากสหรัฐจะออกเดินทางไปในอินเดียในสัปดาห์หน้า* สองสำนวนหลังนี้ แสดงว่า มีการแปลอย่างรวดเร็วไม่ประณีต แต่น่ากลัวจะมีอิทธิพลต่อภาษาไทยมาก เพราะมักจะเอาอย่างกันไป เมื่อมีผู้หนึ่งผู้ใดแปลอย่างลวก ๆ แล้วไม่มีการทักท้วง

อีกประเภทหนึ่งเป็นคำประสม และไม่ทราบว่าจะเรียกว่าสำนวนหรือไม่ เช่น *ความสัมพันธ์ห้วงอวกาศ* แปลจาก spatial relation ทำให้สงสัยเป็นอย่างยิ่งว่า ปรากฏการณ์อันนี้ ไม่มีในที่มิอวกาศหรืออย่างไร มีคำประสมอีกคำหนึ่งคือ *ภูมิศาสตร์กายภาพ* คำ *กายภาพ* นี้มีบัญญัติคู่กับ *จิตภาพ* และในวงการศึกษาก็ใช้กันแพร่หลาย โดยเฉพาะในวิชาจิตวิทยา และวิชาพัฒนาการของมนุษย์ แต่ *ภูมิศาสตร์กายภาพ* นี้ ทำให้สงสัย

ขึ้นมาทันทีว่า นี่จะมีวิชา *ภูมิศาสตร์จิตภาพ* ด้วยหรืออย่างไร ที่จริงคำ *ฟิสิกส์* เราใช้เป็นคำไทยมานานแล้ว ตรงกับวิชาว่าด้วยการค้นคว้าในเรื่องปรากฏการณ์ทางธรรมชาติสาขาหนึ่ง เมื่อจะใช้คำ (physical geography) จึงน่าจะใช้ *ภูมิศาสตร์ฟิสิกส์* แต่เหตุใดจึงไม่ยอมประสมเช่นนี้ก็ไม่ทราบ

แบบสร้าง หรือ รูปประโยค และ วลี อิทธิพลของภาษาฝรั่งเศสที่มีต่อแบบสร้างของภาษาไทยเรียกได้ว่ามีน้อย แต่ดูเหมือนจะเริ่มมากขึ้นภายในระยะสองสามปีมานี้ ที่เรียกว่า *แบบสร้าง* นี้ หมายถึงการเรียงคำเป็นประโยคหรือเป็นวลี และแบบที่สร้างวิธีการสื่อความหมายขึ้น สามคำนี้ ไม่ใช่คำที่รับรองตรงกัน แต่ขอใช้ไปก่อน คำ *แบบสร้าง* ถ้าจะเป็นคำไทยที่เกิดจากวิชาการของฝรั่งอีกคำหนึ่งก็ได้ เพราะในหมู่ครูที่สอนภาษาทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เข้าใจกันทั่วไปและดูเหมือนจะแทรกซึมเข้าไปในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการแล้วด้วย เป็นศัพท์บัญญัติราชบัณฑิตยสถาน ไม่ใช่ศัพท์บัญญัติหลวง คือผู้ใช้ภาษาคิดขึ้นเอง และใช้ตาม ๆ กันไป ส่วนคำ *ประโยคและวลี* นั้น นักภาษาศาสตร์ก็ชักจะไม่แน่ใจว่าจำกัดความหมายว่าอย่างไร แต่สำหรับในบทความนี้ ขอใช้อย่างหลวม ๆ ไปก่อน

ภาษาฝรั่งทำให้เกิด คำ และสำนวนใหม่ ๆ ขึ้นในภาษาไทยมาก แต่แบบสร้างใหม่ ๆ ดูเหมือนจะไม่ใช้ผลของอิทธิพลภาษาจะเป็นอิทธิพลอื่นเสียมากกว่า เช่น ในปัจจุบัน หนังสือพิมพ์ใช้ *5 สมุนใจ 3 ดาวสวรรค์* ฯลฯ ซึ่งเป็นแบบสร้างใหม่ในภาษาไทยนั้น น่าจะเป็นความประหยัดเนื้อที่กระดาษมากกว่า การเอาอย่างภาษาฝรั่ง แต่ก็มีแบบสร้าง เช่น *นำโดย แสดงโดย* นี้เห็นจะเป็นอิทธิพลภาษาฝรั่งแน่ *ภายใต้การนำ* นี้ก็เห็นจะมาจากฝรั่ง ส่วน *ทำการเปิดถนน ทำการซ่อมท่อ และ ทำการอื่น ๆ* นี้คงจะเป็นอิทธิพลทางอ้อม คือเกิดความรู้สึกว่า ถ้าใช้คำสองสามคำ ประโยคสั้น ๆ จะไม่แจ่มชัด ด้วยความเคยชินประโยคฝรั่ง อีกอย่างหนึ่งก็มีการนิยมใช้บุพบท เช่น แทนที่จะใช้ว่า *อินภาษาฝรั่ง คนทั่ว ๆ ไป* ในปัจจุบันนี้นิยมใช้ *อินกับภาษาฝรั่ง และขอแสดงความขอบคุณต่อท่าน* สำนวนหลังยังไม่เป็นที่รับรอง

เสียง อิทธิพลภาษาฝรั่งเศสมีต่อเสียงในภาษาไทยหรือไม่ ที่พอเห็นได้ชัดก็คือคำ *ฟรี* (โดยไม่คิดมูลค่า โดยไม่ต้องเสียค่าจ้างหรืออย่างอื่น) เสียงกล้ำ *ฟร* นี้เราไม่เคยมีในภาษาไทย ถ้าเรารับคำ *ฟรี* เข้ามาในภาษาไทยซึ่งขณะนี้ใช้กันแพร่หลายในภาษาพูด และใช้ทางสื่อมวลชน คือ วิทยุกระจายเสียงด้วย ก็จะเกิด

เสียงกล้ำใหม่ขึ้น แต่เคยได้ยินใช้ *ฟิ* ก็มี บางทีอาจจะรับคำและความหมายแต่ไม่รับเสียงก็ได้ ยังทำนองไม่ได้ในขณะนี้

ผู้ใช้สื่อมวลชน คือ วิทยุกระจายเสียง นิยมใช้เสียงที่ไม่มีในภาษาไทยกันมาก เช่น ออกเสียงเหมือนเสียง *s* ท้ายพยางค์ในคำ *เทนนิส คอมมิวนิสต์* ซึ่งที่จริงเป็นคำไทยที่เรารับมาจากภาษาอังกฤษ แม้การันต์แล้ว เช่น *เอเชียนเกมส์* ก็ยังออกเสียง *s* ท้ายพยางค์ มีลักษณะห้วงมังกฎท้ายมังกฎ เช่นคำ *communist* ถ้าจะออกตามภาษาอังกฤษก็ต้องออกทั้งเสียง *s* และเสียง *t* ซึ่งเป็นเสียงกล้ำ ไม่ใช่เสียงเรียงเหมือนในภาษาไทย แต่ก็ไม่ออกแต่เสียง *s* เสียงเดียว และในคำ *เอเชียนเกมส์* ถ้าจะออกเหมือนภาษาอังกฤษ ก็จะออกเสียง *g* ซึ่งเป็นเสียงโฆษะ และเสียง *s* ในคำนี้ก็เป็นเสียง โฆษะ ในกรณีนี้ ต้องขอกฎท่านนักภาษาศาสตร์อีก เพราะไม่สามารถทำเครื่องหมายแทนเสียงให้ครบถ้วนได้ และจะกล่าวกันอย่างละเอียดลออนักก็จะทำให้บทความนี้แห้งแล้งหนักสมองยิ่งขึ้น

ก่อนที่จะจบบทความอันไม่ค่อยน่าอ่านนี้ เพื่อว่าท่านผู้อ่านบางคนจะได้ไม่ตำหนิว่า ข่างขยั้นน้อยเสียนี่กระไรเลย ก็จะขอรวบรวมคำที่ตกเข้ามาในภาษาไทยใหม่ ๆ แต่มีที่ท้าวว่าจะอยู่ต่อไปในฐานะเป็นคำในภาษาพูดให้ท่านดูกันบ้าง และขอเตือนถึงคำรุ่นเก่าที่ท่านเคยได้ยินมานาน บางทีจะทักท้วงเอาเป็นคำไทยแต่ดั้งเดิมไป คำเหล่านี้ที่ความหมายขยายกว้างขวางขึ้นมากก็มี แคลงก็มี หรือเพี้ยนไปจากเดิมมากก็มี

อาทิ รุ่นเก่า ในคำ *รถเมล์ ฟุตบอล* ชักจะไม่ค่อยใช้กันแล้ว เพราะคำ ทางเท้า ลั่นกว่า เพราะเหตุว่า *คลับ* ชักจะไม่ค่อยใช้ เพราะคำ *สโมสร หรือ สมาคม* เข้ามาแทนที่ได้ดี *แบ๊ง* ก็หาย ๆ ไป เพราะคำ *ธนาคาร ธนบัตร* ใช้ได้ดีกว่า *บีกนิก* ยังใช้กันอยู่ แต่ไม่แพร่หลาย *กอบี* ยังหาคำไทย ที่ตีเท่าไม่ได้ ยังใช้กันอย่างกระดาก ถ้าหาทางเสียงได้ก็เสียง เช่น ใช้ “ขอให้พิมพ์เรื่องนั้นเรื่องนี้ให้สองชุด” หรือ บางทีก็ใช้ *สำเนา* ซึ่งล้วนแต่ไม่ได้ความหมายแจ่มชัดเหมือน “พิมพ์ให้ 5 กอบีนะ” มีผู้คิดคำ ระเบียบ ขึ้น แต่ไม่มีใครชอบ ไม่นิยมใช้กัน นอกจากที่กล่าวมาแล้วนี้ คงยังมีคำอื่น ๆ อีกมาก ที่ใช้กันนานนับเป็น 60-70 ปีขึ้นไป

ส่วนคำรุ่นใหม่ก็มีที่เข้ามาในภาษาพูดเป็นจำนวนมากนี้หมายถึงคำที่คนที่มีการศึกษาใช้ ไม่หมายเฉพาะที่คนไม่มีการศึกษา มีอยู่ 2 คำ ที่คงติดอยู่แน่ *ลือก* และ *เช็ก* คนไทยพูดโดยไม่หยุดคิดทีเดียว ทั้งนี้เพื่อความสะดวก เพราะ *ลือก* จะใช้

คำอื่นแทนก็ได้ เช่น *สั้นกุดแจ* ก็ไม่ตรง เพราะในปัจจุบัน ประตุไม่ได้สั้นกุดแจ แต่คำ *เช็ก* มีคำไทยที่เคยใช้กันมาแต่เดิม คือ *สอบ* หรือ *ทวน* แต่ *เช็ก* ใช้สะดวกกว่าคำทั้งสอง ด้วยเหตุว่า คำสองคำแต่เดิมนั้นใช้เฉพาะแห่ง ๆ แต่คำอังกฤษ ที่นำมาใช้มีความหมายกว้างมาก อย่างไรก็ตาม ใครขอแสดงความเห็นว่า การใช้คำฝรั่งโดยไม่จำเป็นนั้น แสดงถึงความเกียจคร้านจะแสวงหาคำไทย อันว่าความเกียจคร้านนี้ ไม่เห็นว่า เคยนำความเจริญมาสู่ผู้ใด จึงไม่น่าสนับสนุนกัน

มีคำนำกล่าวถึงอีกคำหนึ่งคือ *leader* เดี่ยวนี้ในหมู่นักเรียน ใช้ *cheer leader* หัวหน้าคนส่งเสียงเพื่อเป็นกำลังในการแข่งขัน กีฬา และเพี้ยนไปเป็น *ริตเตอร์* ก็มี แต่เห็นจะเป็นการปลั่งพูดมากกว่า เมื่อกล่าวถึงคำนี้ก็ควรกล่าวถึงคำ *เซี่ย* ไปด้วย คำนี้ มีความหมายกว้างออกไปเรื่อย ๆ ในภาษาไทย จนกระทั่งถึง สนับสนุน ช่วยโฆษณาคุณสมบัติ ส่งเสริมเพราะเป็นพวกพ้อง

ขอขออนุญาตถึงการใช้สำนวนฝรั่งอีกเล็กน้อย เพราะสำนวนที่จะกล่าวนี้ ไม่รู้จะสงเคราะห์เข้าประเภทไหน ได้แก่ ในขณะที่ เห็นใช้กันอย่างประหลาด เช่น “นายกรัฐมนตรีมีความเห็นว่ายังไม่น่าจะเปลี่ยนแปลงระเบียบในเรื่องนี้ ในขณะที่

ประชาชนมีความเห็นไม่ตรงกันกับฝ่ายรัฐบาล” คำ ในขณะที่ ของภาษาไทย เป็นคำบอกเวลา แต่มักเอาอย่างมาจากภาษาอังกฤษ *while* เห็นจะเป็นเพราะไม่รู้ความหมายของคำ *while* มากกว่าเหตุอื่นอีกส่วนหนึ่งคือ อย่างไรก็ตาม แปลจากคำ *however* โดยไม่เข้าใจว่าคำนี้ในภาษาอังกฤษในบางโอกาสก็มีความหมายเท่าคำ แต่ เท่านั้นเอง เช่น *The program of smallpox eradication was planned for 3 years. WHO, however, advised that it should be extended to five.*

บทความนี้ควรจบด้วยการพิจารณาความคิดนึกที่เกิดขึ้น โดยเป็นผลทางตรงและทางอ้อมจากภาษาฝรั่ง แต่เวลาไม่อำนวย จึงจำใจต้องจบลงเพียงเท่านี้ โดยขออภัยทั้งท่านผู้อ่าน และมีตรสหายที่ช่วยรวบรวมข้อความมาให้เขียนเป็นบทขึ้น

ผู้ช่วยรวบรวมที่กล่าวนี้ คือ
นางสาวลาวัลย์ ยุพกร
นางฉลวย ไชยพร
นางบุญชื่น ทองอยู่
นางบุญนำ บุญเสรีรัฐ

การปรับปรุงภาษาในเอเชียให้ทันกาล

โฮเต็ลมลายา

กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย

วันที่ 5 ตุลาคม 2510

เรียน บรรณาธิการ หนังสือสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์

ดิฉันมาประชุมเรื่อง “การปรับปรุงภาษาในเอเชียให้ทันกาล (Modernization of Languages in Asia)” ที่เมืองนี้ ระหว่างวันที่ 29 กันยายน ถึง 1 ตุลาคม รู้สึกคิดถึงพวกพ้องพี่น้องคนไทย อยากให้ทราบเหตุการณ์ด้วยกันบ้าง จึงขอเล่ามาที่ท่านถ้าเห็นเป็นประโยชน์ได้โปรดนำลงในหนังสือของท่านก็จะขอบพระคุณ

การประชุมนี้ สมาคมศึกษาค้นคว้าเรื่องของตะวันออก (Malaysian Society of Orientalists) เป็นผู้จัด ในความอุปถัมภ์ของท่านตุงกู อับดุลเราะห์มาน เรียกไปตามที่ได้ยิน ควรจะสะดวกอย่างไรก็ไม่ทราบเพราะสมองออกจะเฉื่อยชา ด้วยว่าพอประชุมเสร็จแล้ว เขาก็ไล่ออกจากโฮเต็ลเดิม เพราะที่ Station Hotel ที่อยู่มานั้นถูกตีเหลือเกิน คนจองเต็มไปหมด และดูเหมือนจะลดเปอร์เซ็นต์ให้พวกผู้แทนชาวต่างประเทศเสียด้วย การย้ายโฮเต็ลกินเวลามาก แล้วเข้าโฮเต็ลใหม่ก็กินเวลา เรื่องอย่างนี้ผู้ชายไม่เห็นใจผู้หญิงเข้าใจกันดี ยิ่งย้ายจากที่ถูกไปที่แพง ต้องตระเตรียมหลายอย่าง ไหนยังต้องออกทรัพย์ของตนเองไปล่วงหน้า เบี้ยเลี้ยงไว้ว่ากันทีหลัง และไหนดเห็นของอะไรในห้างร้านแปลกหูแปลกตาเป็นอดไม่ได้ งบประมาณอยู่ในขั้นฝืดเคือง เรื่องเหล่านี้ทำให้กินเวลาไปมาก ดิฉันต้องอยู่ที่กัวลาลัมเปอร์เพื่อรอการประชุมกรรมการของโครงการภาษาอังกฤษของ SEAMES

ครั้นย้ายเข้าโฮเต็ลใหม่เรียบร้อยแล้ว ก็ต้องปรับปรุงเอกสารที่เขาจะเอาไปพิมพ์เป็นเล่ม ในการประชุมคราวนี้มีที่สบายใจอยู่อย่างหนึ่ง คือภาษาอังกฤษของคนไทยเรานั้นพอสู้กับเขาได้ไม่เหมือนไปประชุมที่อื่น เช่น ที่สิงคโปร์ เป็นต้น ที่นั่นพอเผือกก็เห็นทีเดียวว่ามีเราว่าภาษาอังกฤษแบบไทยเข้าให้แล้ว ที่มาเลเซียนี้ นักภาษาที่มากันมักเป็นนักภาษาของตัวเอง ภาษาอังกฤษก็เป็นแบบต่าง ๆ เจ้าของภาษาได้ยินก็ต้องใช้สมองกัน

เป็นพักใหญ่แล้วถึงจะ “อ้อ อ้อ” แต่เอกสารเขาจะเอาไปพิมพ์ก็ต้องให้เข้ากับแบบของเจ้าของภาษาสักหน่อย เวลาไปพูดในที่ประชุมไม่สู้เป็นไร ผู้แทนไทยมักได้ชมเชยว่า พูดแล้วใคร ๆ เข้าใจดี ที่เป็นเช่นนี้เพราะคนไทยเราพูดช้า ถึงยังงี้ก็พอเข้าใจ ถ้าว่าบะรีดบะรีด อย่างผู้แทนบางประเทศ คนฟังก็ทำหน้าส่ายและคอยไปมาคนละทิศคนละทาง

ในการประชุมคราวนี้ ผู้ที่มาร่วมส่วนใหญ่คือผู้ที่มาจากประเทศที่ภาษาของตัวเองจะงักไปนาน ภาษาจะเจริญได้ก็โดยที่มิคนใช้ คนใช้มีธุรกิจการในชีวิตอย่างไร ก็มีภาษาใช้สำหรับชีวิตด้านนั้น ๆ ภาษาของชาติที่ถูกคนอื่นมาเป็นเจ้าเข้าครอง ไม่ต้องมีใครใช้ในกิจการของบ้านเมือง ผู้เป็นเจ้าของเข้าครองเขาก็ใช้ภาษาของเขา อย่างดีก็มีโรงเรียนประถมสอนภาษาพื้นเมือง พอขึ้นโรงเรียนมัธยมก็เรียนภาษาของผู้เข้าครอง เพราะต้องหากินกับท่านเหล่านั้น ดังนั้นพอเป็นอิสระภาพขึ้นมา จำเป็นต้องประกอบกิจการของตนเองในด้านการปกครอง กฎหมาย การศึกษา ฯลฯ ก็ไม่มีคำจะใช้ เช่น ในภาษาไทยเรามีคำ รัฐสภา ลงมติ เสนอญัตติ แปรญัตติ มีภาษากฎหมายอาญา กฎหมายแพ่ง มีคำสำหรับวิชาการต่าง ๆ ภาษาของชาติที่ไม่ได้ใช้เป็นเวลา 300 ปีบ้าง 200 ปีบ้าง 100 ปีบ้าง ก็เหมือนเด็กที่หยุดโต เพื่อนฝูงเขาเป็นหนุ่มไป มีหนวดมีเครา แต่เราเสียงยังไม่แตก หนวดเคราก็ไม่ขึ้น ปุบปับก็ต้องปกครองตนเอง ทีนี้จะทำอย่างไร มีทางเลือกคือ คงใช้ภาษาของผู้เข้าครองต่อไป เช่น ในมาเลเซียก็ยังใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการอยู่ อินเดีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ ก็เหมือนกัน แต่ถ้าทำดั่งนั้น ก็เกิดคนชั้น 2 จำพวก พวกหนึ่งเป็นอสังัญแดหวา รู้ภาษาสำหรับปกครอง แต่ไพร่บ้านพลเมืองอีกหลายล้านที่ไม่ได้เรียนภาษานั้นจะทำอย่างไร เมื่อมีเจ้าครองอยู่นั้น เขาฝึกหัดคนไว้ใช้ในกิจการของเขา จำนวนคนที่จะรู้ภาษาอังกฤษถึงขั้นถกเถียง หรืออภิปรายในทางวิชาการหรือการปกครองมีไม่กี่เปอร์เซ็นต์ พลเมืองส่วนหนึ่งรู้ขนาดเป็นเสมียนหรือข้าราชการผู้น้อยและคนค้าขาย

และส่วนใหญ่ก็ใช้ภาษาเดิมไปตามแบบแผนชีวิตที่ยังไม่ได้พัฒนาไปก็มากน้อย ถ้าไม่ใช้ภาษาของตนเองก็แปลว่าจำกัดจำนวนคนที่จะขึ้นมามีตำแหน่งใหญ่ ๆ อยู่ในหมู่คนที่สามารถเรียนภาษาอังกฤษหรือภาษาของผู้ปกครองอื่น ๆ การที่จะหวังสอนภาษาที่ไม่ใช่ภาษาของตนเองจนกระทั่งรู้เท่า ๆ กันทั้งประเทศนั้นเป็นการลำบากพอใช้ได้ทีเดียว นี่ว่าเฉพาะทางความสะดวกในทางวิชาการและการติดต่อ แต่ถ้าว่าถึงความรู้สึกรักชาติรักวัฒนธรรม ก็ยังไม่มีความหวังจะพัฒนาได้เลย เพราะถ้าคนทั้งประเทศตั้งหน้าเรียนภาษาของชาติใหญ่ ๆ วรรณคดีของตนเองก็จะมี คิลปะต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับภาษา เช่น การละคร การดนตรี และอย่างอื่นก็จะหายไปตามชาติใหญ่ ๆ เหล่านั้น นอกจากนั้นตามธรรมชาติภาษาในตำบลหนึ่ง ๆ หรือ ประเทศหนึ่ง ๆ ที่มีดินฟ้าอากาศ แบบแผนของชีวิตต่างกันก็ต้องแปรเปลี่ยนไปจากกัน สำเนียงและสำนวนก็แปร ในที่สุดก็จะมีภาษาอังกฤษแบบฟิลิปปินส์ แบบมาเลเซีย แบบสิงคโปร์ และแบบอะไรต่อแบบอะไร เป็นอันว่าคงเป็นชาติที่ไม่มีเอกราชสมบูรณ์อยู่นั่นเอง

เมื่อเป็นเช่นนั้นก็ต้องเลือกเอาทางใดทางหนึ่ง ชาติในเอเชียโดยมากได้เลือกเอาทางพัฒนาภาษาของตนขึ้นใช้ในราชการ เรียกว่าภาษาของชาติ (National Language) แต่ปัญหาการเลือกภาษาใดภาษาหนึ่งเป็นภาษาของชาตินั้นหาใช่ปัญหาเล็ก ๆ ไม่ ในอินโดนีเซีย มีภาษาเป็นสิบ ๆ ภาษา รัฐบาลได้เลือกเอาภาษามะละยาแบบหนึ่ง ยกขึ้นเป็นภาษาของชาติ และเรียกว่าภาษาอินโดนีเซีย แต่ก็ไม่ใช่ที่พอใจคนที่พูดภาษาอื่น เช่น คนที่พูดภาษาชวา เพราะภาษานี้มีคนพูดเป็นจำนวนหลายสิบล้าน และมีวรรณคดีมีกวีนิพนธ์ที่ไพเราะ มีราชาศัพท์ และมีลักษณะของภาษาที่เจริญหลายประการ ในที่ประชุมที่กัวลาลัมเปอร์ ก็ยังพมกถกเถียงกัน ส่วนในประเทศมาเลเซียนั้นแล้ว ต่างถิ่นก็ต่างพูดแบบของตน เช่นเดียวกับคนไทยภาคใต้ ภาคพายัพ ภาคอีสาน ไม่รู้ว่าจะเอาแบบไหนเป็นบรรทัดฐาน ขอไม่ใช่ **ปัทมฐาน** หรืออะไรก็ไม่ทราบคล้าย ๆ กันนี้ แต่จะขอใช้ศัพท์ใหม่คำหนึ่ง ซึ่งเป็นศัพท์ที่คงจะแพร่หลายต่อไปเป็นแน่ คือภาษามาตรฐาน เพราะนักภาษาศาสตร์เข้าใจตรงกันแล้วในภาษาอังกฤษเรียกว่า Standard เช่น ในภาษาอังกฤษก็มี Standard English หมายถึงภาษาที่คนที่มีการศึกษาพอสมควรเห็นว่า สำเนียงและสำนวน ไม่เป็นที่รังเกียจแก่คนส่วนใหญ่ในหมู่คนที่ใช้ภาษานั้น ๆ ร่วมกัน ยกตัวอย่างภาษาอังกฤษถ้าใช้ I is ; he don't, you does ถือว่า ต่ำว่ามาตรฐาน (sub-standard) ถ้าใช้ he does ถือว่าเป็นมาตรฐาน และในทางเสียงออกเสียง

สระคำใน race คล้ายสระเอ ถือว่าเป็นมาตรฐาน ถ้าไปออกเสียงสระเหมือนสระ ไอ ถือว่าต่ำกว่ามาตรฐาน คนอังกฤษและคนออสเตรเลียบางตำบลมักชอบออกเสียงสระนี้เป็นแบบหลัง แต่ครูในโรงเรียนจะพยายามแก้ไขให้ออกเสียงให้คล้ายไปทาง สระเอ ในภาษาไทย ถ้าพูด ฉัน เธอ เขา ถือว่าเป็นมาตรฐาน เรายังไม่ได้มีทฤษฎีกันในทางนี้ แต่หลักมีอยู่ในวิชาภาษาศาสตร์ ถ้าพูด กู มึง ถือว่าต่ำกว่ามาตรฐาน สิ่งแรกที่ครูในโรงเรียนประถมต้องสอนนักเรียนคือ ให้เลิกพูด กู มึง ซึ่งเป็นนิสัยธรรมดาของเขาในครอบครัว และให้พูด ฉัน เธอ ในโรงเรียน ที่กล่าวเช่นนี้ ท่านที่เป็นอสังัญแดหวา คือพวกที่เคยใช้แต่ภาษามาตรฐาน ย่อมจะตกอกตกใจ รู้สึกว่าแปลกมาก แต่ถ้าท่านจะลองออกไปเพียงแค่ว่าตำบลชั้นนอกในจังหวัดพระนคร และธนบุรี ท่านก็จะพบว่าครูในโรงเรียนประถมของเรามีหน้าทีอะไรบ้าง ท่านอสังัญแดหวาทั้งหลายท่านอาจไม่เคยทราบเลยว่า ครูประถมของเราต้องปราบเท่ากันเป็นเบื้องต้นแห่งกิจกรรมการศึกษาในโรงเรียนเป็นจำนวนมาก แม้ในจังหวัดพระนคร อสังัญแดหวาอาจไม่ทราบก็ได้ว่า จังหวัดพระนครมีตำบลอะไร อยู่ที่ไหน มีสภาพเป็นอย่างไรบ้าง ท่านอาจรู้จักเพียงถนนสุขุมวิท ถนนเกษร และถนนพัฒนาพงศ์ หรือที่คล้าย ๆ กันนี้เท่านั้นก็ได้

ในที่ประชุม มีการถกเถียงกันมากว่าจะตั้งมาตรฐานได้ด้วยวิธีใด ภาษาที่ใช้กันมาเป็นเวลานาน เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาญี่ปุ่น ภาษาไทย มีมาตรฐานเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ คือเกิดความนิยมขึ้นทีละเล็กละน้อย ไม่มีผู้ใดออกกฎเกณฑ์ และยังคงอยู่ ๆ วิวัฒนาการไปเรื่อย ๆ อีกด้วย แต่ภาษาที่ได้ชะงักไปนี้ จะอาศัยผู้ใด ต้องทำอะไรอย่างหนึ่ง มิฉะนั้นจะสอนนักเรียนกันอย่างใด ครูจะถือเอาอะไรเป็นเกณฑ์ ผู้แทนของไทยคนหนึ่งคือ ดร.ฟุ้งเฟื่อง เครือตราขู ถามในที่ประชุมว่า เวลานี้ในโรงเรียนสอนภาษามะละยาอันอย่างไร ครูคนหนึ่งตอบว่าก็สอนภาษามะละยามาตรฐาน แต่ถ้านักเรียนเถียงขึ้นมาว่ามาตรฐานของใคร ก็ตอบอ้อมอ้อมไปเท่าที่จะคิดได้ ที่ประชุมช่วยกันคิดหาทฤษฎีว่าจะทำอะไรจึงจะตั้งมาตรฐานได้ ก็เถียงกันระหว่างนักภาษาศาสตร์ที่ถือว่ามาตรฐานต้องเกิดตามธรรมชาติ ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ กับนักภาษาที่ว่า จะมั่วร้ออย่างไรได้เล่า ในที่สุดดูเหมือนไม่มีการตกลงกันว่าจะทำอะไร (โปรดสังเกตนักภาษาศาสตร์ กับ นักภาษาไม่เหมือนกัน)

ภาษาแต่ละภาษาประสบความสำเร็จลำบากในการทำให้เกิดความทันสมัย หรือที่เรียกว่า modernization ต่าง ๆ กัน ภาษา

ญี่ปุ่นนั้นมีตัวอักษรถึง 3 แบบ คือ ตัวอักษรจีนที่เรียกว่า classical อีกแบบหนึ่งเป็นแบบใหม่สมัยเมื่อจะริบพัฒนาคือ รัชกาลพระเจ้าเมจิ สมัยเดียวกับรัชกาลที่ 5 ที่ใช้อักษรเป็น พยางค์ ๆ และมีอีกแบบหนึ่งที่ใช้อย่างไรก็ฟังไม่เข้าใจ เพราะ การพูดภาษาอังกฤษกันคนละแบบ แต่อ่านเอกสาร ซึ่งก็ต้อง เด่า ๆ เอาว่าจะทำให้เป็นอักษรแทนเสียงเหมือนตัวอักษรไทย แต่เวลานี้มีความคิดโตนเอียงขึ้นมาใหม่ว่า จะปรับปรุงเป็นตัว อักษรโรมันเสียเลย ขณะที่ฟังดิฉันเลยคิดว่า น่ากลัวจะเหลือ ประเทศไทยประเทศเดียวที่ใช้ตัวอักษรของตัว ใคร ๆ ก็ว่า จำเป็นต้องใช้อักษรโรมันกันหมด (อักษรโรมันคือที่ใช้สำหรับ เขียนภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส ฯลฯ) เมื่อออกจากที่ประชุมได้พูด กับผู้แทนญี่ปุ่นว่า คนญี่ปุ่นมีวิธีเสียเหลือเกิน เรียนตัวอักษร 3 แบบ ยังมีคนอ่านหนังสือออก 98 เปอร์เซ็นต์ เขาแก้วว่า 99 แล้วคุยกันต่อไป เขาก็เอ่ยถึงพระเจ้าเมจิกับพระปิยะมหาราช ของเรา ว่าเสวยราชย์ปีเดียวกัน เราก็เลยไม่ให้ออกาสเปรียบ เทียบอะไรอีก รีบบอกเสียเลยว่ารู้อแล้ว แต่เวลานี้ญี่ปุ่นอยู่ที่ไหน ไทยอยู่ที่ไหนก็รู้เหมือนกัน เขาก็รีบพูดเหมือนกันว่า คนไทยนั้น เป็นคนน่ารัก และมีวัฒนธรรมของตนเองสูง ทางภาษาก็ เจริญมาก ซึ่งก็ไม่แปลกอะไร ในการสังคมนระหว่างชาติ หาเรื่อง ชมกันไปมา แต่ดิฉันมีบุญหรือมีกรรมอยู่อย่างหนึ่ง ไปประเทศ ไทหรืออยู่ในสถานที่ดี ไม่ช้าก็กลายเป็นที่รับฟังความทุกข์ใจ ที่มาเลเซียนี้ ในวันสุดท้ายก็มีคนมาปรับทุกข์ให้ฟัง ได้ความรู้ นอกที่ประชุมขึ้นมาอีก คือเขาว่า คนมะลายุนั้นไม่จริงจั่ง นิสิต ในมหาวิทยาลัยก็ไม่ค่อยใช้ความพยายาม แต่อาจารย์คนไทย ที่สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยมะลายาบอกว่า ที่จริงนิสิตที่นั่นจริงจั่ง กว่านิสิตไทย

ขอลกลับไปภาษาญี่ปุ่นอีกหน่อย คือปัจจุบันนี้ได้พยายาม จำกัดตัวอักษรจีนได้เหลือเพียง 2000 ตัว และแต่ก่อนนี้ ภาษา ญี่ปุ่นที่ใช้ในการเขียนกับภาษาญี่ปุ่นสำหรับพูดผิดกันอย่างมาก ตลอดเวลาที่พัฒนาประเทศมาตั้งแต่รัชกาลพระเจ้าเมจิ ได้มีการปรับเข้าหากัน ให้ใช้ภาษาพูดอย่างธรรมดาในภาษาเขียน ซึ่งแต่ก่อนมีแบบแผนมาก ทั้งนี้เพื่อให้ทำความเข้าใจกันได้ง่าย ปัจจุบันนี้มีนักประพันธ์ นักหนังสือพิมพ์มือดี ๆ มาก ไม่ต้องห่วง อีกต่อไปในเรื่องการใช้สำนวนภาษา และมีการแปลหนังสือ ทั้งด้านวิชาการและด้านวรรณคดีเป็นสำเป็นสัน เขาให้ตัวเลข มากมาย ดิฉันฟังแล้วใจหายวาบ ๆ นึกถึงทางบ้านเมืองเรา จะได้ใครหนอที่ท่านจะมาเป็นเทวดาโปรดในเรื่องเช่นนี้ ท่านเป็น แบบบอัสัญญแด่พวกกันหมด คำนี้ถึงเฝ้าพันธุ์แต่ไม่เห็นโปรด

มนุษย์กันก็มากน้อย หาพระนารายณ์อวตารมาดับทุกข์ได้น้อย เสียจริง ๆ ขอแทรกว่า การแปลงอย่างเดียวไม่พอสำหรับความ ต้องการของชาติ ส่วนแปลก็ต้องทำไป ส่วนแต่งก็ต้องทำไป ญี่ปุ่นเขาบอกว่า พวกเขาดีแต่อ่านภาษาอังกฤษ พูดไม่ค่อยได้ หากคนไปประชุมระหว่างชาติไม่ค่อยได้ มักก็เวียนกันพล้วนเลย นึกว่า ของเราดูเหมือนไม่ค่อยเกี่ยวเรื่องไป เมื่อไปแล้วจะพูด ว่ายังงั้นอีกเรื่องหนึ่ง

ทางอินเดียเห็นจะไม่ต้องเล่า ทราบจากหนังสือพิมพ์ แล้วว่า ทางภาคใต้ยังโกรธเคืองนักเรื่องที่ว่ารัฐบาลยกภาษาอินดี ขึ้นเป็นภาษาของชาติ และจนทุกวันนี้ก็ยังต้องใช้ภาษาอังกฤษ เป็นสื่อกลางระหว่างกลุ่มชนที่ใช้ภาษาต่างกัน ศาสตราจารย์ที่ เป็นผู้แทนมาบอกว่า ผู้ประเทศไทยก็ได้ ไทยยังมีคำ ไทศัพท์ ไทโรเลข ทางอินเดียยังเถียงกันเรื่องจะใช้ภาษาสันสกฤตเป็น ขุมทรัพย์ หรือจะขุดบ่ออื่น เช่น ภาษาอังกฤษซึ่งใช้กันมานาน ตั้ง 2-3 ชั่วโมงแล้ว ตัวอย่างก็คือ เรดิโอ เทเลโฟน จะใช้คำ จากสันสกฤตหรือใช้อังกฤษต่อไป

เรื่องศัพท์ใหม่สำหรับใช้ทางวิชาการเป็นเรื่องสนใจกัน อย่างเรียกว่าแทบล้มประดาตาย ต่างประเทศต่างก็มีกรรมการ แล้วก็เถียงกัน แต่โดยมากกรรมการของรัฐบาลก็เป็นฝ่ายกำหนด แล้วก็เป็นธรรมดายอมจะถูกใจคนทั้งหลายทั้งปวงไม่ได้ บ้างก็ว่า ใช้ภาษาอังกฤษกันต่อไปก็แล้วกัน แต่เสียงฝ่ายนี้แพ้แล้ว จำเป็น ต้องหาคำใหม่ที่คนทั่ว ๆ ไปจะใช้สะดวกบ้าง และใช้คำอังกฤษ ที่ใช้สะดวกบ้าง ถ้าจะว่าไปแล้วก็ใช้หลักเกณฑ์เหมือนไทย คือ คำที่ใช้ในภาษาฝรั่งเศสทุกภาษา เช่น ออกซิเจน ไนโตรเจน ก็ใช้ ทับศัพท์ แต่ของเขาลำบากในบางกรณี คือ บางภาษา เช่น มะลายู ตะกาลอก (ของฟิลิปปิน ซึ่งเดี๋ยวนี้เรียก ภาษา ฟิลิปปิน) มีคำชนิดที่เรียกว่า อุปสรรค ปัจจัย เลยไม่รู้จะเอา คำอังกฤษเข้าไปตรงไหน จะให้อยู่ตรงกลางดี หรือข้างท้าย และจะต้องปรับปรุงคำอุปสรรคปัจจัย ฯลฯ ของตัวหรือไม่ จะยกตัวอย่างก็จะรบกวนหน้ากระดาษของท่านมากไป เพราะปัญหา ซับซ้อนไม่ใช่บ่อย

ที่นี้มาถึงเรื่องไวยากรณ์ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ นายกสมาคม ที่จัดการประชุมนี้ได้เขียนหนังสือเล่มเล็ก ๆ ขึ้นเล่มหนึ่ง ให้ชื่อว่า "ภาษาศาสตร์ไม่ได้ผล" The Failure of Modern Linguistics และกล่าวในหนังสือที่ว่า นักภาษาศาสตร์ฝรั่งไม่สนใจในเรื่อง ไวยากรณ์ ไม่สนใจในเรื่องการใช้ถ้อยคำสำนวนที่เป็นมาตรฐาน ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันนี้ ฝรั่งไม่ได้ผลผูกกับปัญหาเหล่านั้น เขาจึง หันไปสนใจกับภาษาที่ชุกชอนอยู่ที่ไหน ๆ (เช่น ในประเทศไทย

ก็มีฝรั่งเข้ามาค้นคว้าภาษาเงาะ ภาษาแม้ว ภาษาเข่า) ครั้นเข้าในที่ประชุมพอเอ่ยถึงเรื่องภาษาศาสตร์ไม่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ภาษาของชาติที่ต้องการพัฒนารวดเร็ว ก็เกิดปฏิกิริยากันสนุกทีเดียว หนุ่ม ๆ ที่เรียนวิชาภาษาศาสตร์มาใหม่ ๆ กำลังอยากเผยแพร่วิชาของตัวเอง กลัวว่าพวกหัวเก่าจะมาหันไปหาไวยากรณ์แบบเก่า ก็คัดค้านแข็งขัน ว่าถ้าไม่อาศัยภาษาศาสตร์แล้ว ก็จะไปตั้งกฎเกณฑ์ไวยากรณ์มาให้เรียนกันยำแยแล้วก็ไม่ทำประโยชน์อย่างที่เคยโดนกันมาแล้วในภาษาอังกฤษ นายกสมาคคมก็แก้ว่าไม่ได้หมายความว่าไม่ให้อาศัยภาษาศาสตร์ ควรมีการวิจัยทางภาษาตามหลักวิทยาศาสตร์นั้นแน่นอน แต่ระหว่างนี้ก็ต้องมีไวยากรณ์อะไรสอนไปก่อน คนจีนคนหนึ่งเป็นอาจารย์สอนภาษามะลายูที่มหาวิทยาลัยน่านยางที่สิงคโปร์ ได้รีบไปเขียนเอกสารว่าด้วยภาษาศาสตร์ตามทฤษฎีใหม่ ที่เรียกว่า Transformation Theory มาให้ที่ประชุมเพราะแกพูดไม่เก่ง แกพูดได้สั้น ๆ รักแกจริง ๆ ทั้งในเรื่องพูดสั้นและในเรื่องเอกสารฉบับที่แกเขียนนี้ (แก ไม่ใช้คำมาตรฐาน ไม่ควรใช้ แต่ใช้ไปด้วยความนึกรักขึ้นมา) เพราะทำให้เรื่องยากเป็นเรื่องง่าย แต่ดูเหมือนจะไม่มีใครอ่านเอกสาร คงเถียงกันอยู่ยอกนานในการประชุมครั้งต่อไป ในที่สุดจึงสรุปได้ว่า เห็นพ้องต้องกันว่า ควรมีการวิจัยภาษาของชาติ โดยเฉพาะในทางไวยากรณ์ของภาษาพูดและภาษาเขียน และควรรับตำราไวยากรณ์สำหรับสอนนักเรียนโดยอาศัยภาษาศาสตร์โดยด่วน

ตรงนี้ขอแทรกภาวะเกี่ยวกับเรื่องไวยากรณ์ในประเทศไทย ดิฉันเคยพูดนานแล้ว ตั้งแต่ได้ไปประชุมที่ลังกาเรื่องการสอนภาษาต่างประเทศ เมื่อ พ.ศ. 2496 ว่าทางเมืองไทยน่าจะระวางกระดาษไทยนั้นจะแพ้เต่าเพื่อนบ้านที่เคยมีเจ้าเข้าครองเอกราชของเราทำให้เราเฉื่อยชา ไม่ค่อยห่วงบ้านเมืองหรือวัฒนธรรมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในเรื่องไวยากรณ์ไทย จนกระทั่ง พ.ศ. 2510 นี้ ความเข้าใจทางภาษาศาสตร์ไม่ได้ก้าวไปก็มากนัก คนที่ไปเรียนภาษาศาสตร์มา โดยมากได้สอนภาษาอังกฤษ ไม่มีเวลาได้ค้นคว้าทางภาษาไทย ไวยากรณ์ของเจ้าคุณอุปทิศศิลปสาร ซึ่งท่านเองท่านก็ได้บอกไว้ว่า ท่านเอาหลักของบาลีกับของภาษาอังกฤษมาผสมกัน ก็ยังคงเติมตลาดอยู่ แต่คนเขียนเปลี่ยนชื่อไปเป็นท่านผู้นั้น นายคนนี่ แต่ก็ใช้หลักเดิมนั่นเอง ไวยากรณ์แบบนี้ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศฯ ทรงพระอักษรไว้ ในลายพระหัตถ์ถึงท่านเจ้าคุณอนุมานฯ ใน "หนังสือบันทึกความรู้" ว่า ถ้าผูกประโยคไทยตามนั้น น่าจะไม่เป็นภาษาอะไรเลย เมื่อในราว พ.ศ. 2435 ถึง 2476 กรมหมื่นนราธิปฯ

ท่านได้ทรงพยายามเผยแพร่ภาษาศาสตร์ในหนังสือพิมพ์ประชาชาติ และได้ทรงเริ่มวิชานี้ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรียกว่า หลักภาษา ครั้นท่านพ้นหน้าที่อาจารย์ไปทรงรับราชการทางอื่น วิชาหลักภาษาก็กลับไปเป็นไวยากรณ์ไทยแบบเจ้าคุณอุปทิศฯ แต่ส่วนชื่อเรียกต่อมาว่า หลักภาษา ปัจจุบันนี้ก็ว่ากันให้อลหม่านว่า ไวยากรณ์ กับ หลักภาษา นั้นต่างกันอย่างไร ใน พ.ศ. 2510 ทฤษฎีทางภาษาศาสตร์พัฒนาไปไกล เพื่อนของดิฉันคนหนึ่ง เขาก็ถือว่าเขาเป็นชั้นลูกศิษย์ ที่จริงเขารู้มากกว่าทางภาษาศาสตร์ เพราะเขาเรียนโดยตรง แต่ดิฉันเรียนทางประยุกต์ คือการเอามาใช้สอน เขากลับไปทำปริญญาเอกเมื่อ 3-4 ปีมานี้ เขาส่งข่าวมาว่า ตำราที่ดิฉันเคยเรียนนั้น เขาใช้เป็นตำราทางประวัติของวิชาภาษาศาสตร์ไปแล้ว เขาอยู่เรียนปริญญาเอก พอกลับมาถึงประเทศไทย ก็มาบอกว่าพอจวนจะทำปริญญาเอกเกิดเปลี่ยนทฤษฎีทางไวยากรณ์ (ทางเรื่องของเสียงยังไม่เปลี่ยน) เพราะฉะนั้นเขาก็เป็นดอกเตอร์ที่ออกจะพินสมัยไปแล้ว

ทฤษฎีใหม่นี้จะช่วยให้มีการค้นคว้าลักษณะของภาษาในด้านไวยากรณ์ได้อย่างชัดเจนจริง ๆ และจะทำให้การเรียนไวยากรณ์ง่ายขึ้นมา เหมือนเปลี่ยนจาก ยาเขียวไปหาชัลฟา แล้วเปลี่ยนเป็นปฏิชีวนะ ในวิชาแพทย์ แต่ใครเล่าจะเป็นคนทำการค้นคว้าและเขียนตำราไวยากรณ์ไทย เพราะคนที่สามารถทำได้มีอยู่ไม่กี่คน และมักต้องสอน ซึ่งถ้าให้เวลาทำตำราเสียก่อนแล้วจึงให้สอน ก็จะมีคนได้รับประโยชน์กันจำนวนมาก แต่เมื่อต้องเข้าไปสอนในชั้น ก็สอนไปจากตำราฝรั่ง ว่าไปด้วยการบอกเล่าบรรยาย ปีหนึ่งแล้วก็ปีหนึ่งเล่า ในเรื่องไวยากรณ์ไม่มีใครถามผู้แทนไทยในที่ประชุม ถ้าเขาถามแล้วก็จะอีกอีกมาก เพราะจะต้องบอกเขาอย่างสั้น ๆ ว่า ยังต้อง modernize กันอีกมาก

ขอล่าต่อไปเรื่องภาวะทางภาษาไทยในประเทศเราในเรื่องถ้อยคำนั้น ก็มีใช้พอเพียงแก่ความต้องการ แต่ในเรื่องการออกเสียงและตัวสะกด เมื่อใดจะหยุดก่อการสับสนกันเสียทีในที่นี้ยังไม่กล่าวถึงสื่อสารมวลชน พูดแต่ในด้านการศึกษา และการสอนในโรงเรียน ถ้าท่านเป็นครูภาษาไทย ท่านจะเวียนศีรษะที่สุด เช่น เมื่อเร็ว ๆ นี้ มีความสนใจกันขึ้นมาเรื่องการออกเสียงคำที่มาจากบาลีและสันสกฤต เช่น ให้ออกเสียง อาชญา โดยไม่ออกเสียง ช จึงจะถือว่าถูก ฟังแล้วอดที่จะสลดใจไม่ได้เลย อาชญา เป็นส่วนหนึ่งของนามบรรดาศักดิ์ของขุนนางมาหลายคน ล้วนแต่ออกเสียงตัว ช กันมาทั้งนั้น เช่น พระยา

อาชญาจักร และมีในเพลงร้อง “ความกลัวพระราชอาชญา ก็ออกเสียง ช แต่ท่านนักเรียนสันสกฤตท่านว่าผิด ต้องออกเสียงเป็น อาตยา แต่ครูก็คนเล่าที่จะล้วงเข้าไปมีความรู้ถึง คำว่าคำไหนสันสกฤต คำไหนบาลี ฯลฯ แต่เดิมาเราถือหลัก ร่วมกันจะเป็นบาลีหรือสันสกฤต เราก็ออกเสียงด้วยหลัก อย่างเดียวกัน เช่น ท่านคงได้ยินการออกเสียงคำ อาชญากรรม อาชญากร มาแล้ว การถือเช่นนั้นนักภาษาศาสตร์ก็รับรอง ดร.เกตุพันธ์ ทำการค้นคว้าเรื่องคำชนิดนี้ในภาษาไทย เขาเรียก รวมกันว่า Indic ยังมีเรื่องการออกเสียงเป็นวรรณยุกต์อย่างไทย หรือไม่ออก เช่น *เทศนา* ท่านว่าออกว่า *เทศสะหนา* ผิด ขอให้ท่านฟังพระภิกษุที่ท่านอายุประมาณ 50 ปีขึ้นไป บางองค์ ท่านก็ยังออกว่า *เทศสะหนา* เวลาพูดในประโยคไทย เพราะ เป็นหลักของไทยเช่นนั้นมานานแล้ว วาสนา ศาสนา มัตสยา (ในเพลงเขมรไทยโยค) ครูอายุหน่อย ๆ ยากที่จะไปจำว่าคำไหน ให้ออกเสียงวรรณยุกต์ คำไหนไม่ออก เกิดความสับสนกันไปหมด อีกเรื่องหนึ่งคือคำที่สะกดเรียงกัน เช่น *อนบัตร์ คมนาคม* ท่านนักภาษาบางท่านช่างสนใจจนเสียจริงว่า ถ้าออกเสียงเป็น สระโอะอย่างไทยแล้วเป็นผิด ต้องออกว่า *ธนะบัต คมะนะคม* ซึ่งตามหลักของภาษาไทย นานมาแล้วเราใช้เป็นเสียงโอะ *ท้าวทศรถ พระทศพล คชศาสตร์ กลศาสตร์ ขลประทาน* อีกหลักหนึ่งที่ท่านยกมาอ้างกันก็คือ การออกเสียงตัวสะกด เช่น *ประกาศนียบัตร์ ออกประกาศสะนี้* ไม่ได้ ผิด ต้องออก *ประกา สะนี้* ท่านลืมนึกไปว่าในคำ *เอกชน เอกสาร ฆาตกรรม* *เจ้าพระยาภัสกรวงศ์* (ออกเสียง ภาตสะกอระวงศ์เรียกสั้น ๆ ว่า เจ้าพระยา “ภาต”) เราออกเสียงตัวสะกดกันมาตั้งแต่ รัชกาลที่ 5 ตลอดรัชกาลที่ 6 และที่ 7 จนถึงเมื่อเร็ว ๆ นี้ ก็ออกกันมาตามหลักซึ่งถือว่าเป็นหลักในภาษาไทยแล้ว การรับคำ จากภาษาอื่นแล้วมากลายไปตามเสียงในภาษาและอักขรวิธี ของตนเป็นหลักธรรมชาติ หรือเรียกอย่างภาษาธรรมะก็ว่าเป็น ไปตามสภาวะ เกิดแก่ภาษาทุกภาษา คำลาตินในภาษาอังกฤษ ก็ไม่ได้ออกเสียงอย่างลาติน ไม่ใช่เรื่องใหญ่โตอะไรเลย แต่เรื่อง ที่ใหญ่โตที่สำคัญที่สุดนั้น มีคนน้อยคนสนใจ เรื่องใหญ่โตนี้คือ การสื่อสาร

การสื่อสาร คือการทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้พูดกับ ผู้ฟัง ผู้อ่านกับผู้เขียน การสื่อสารโดยไม่อาศัยภาษามนุษย์อย่าง ธรรมดาก็มี เช่น ทหารสื่อสารกันด้วยแสงไฟ หรือใช้ธง หรือ อย่างอื่น การสื่อสารเป็นพฤติกรรมที่สำคัญของสังคมมนุษย์ ถ้ามนุษย์ไม่สามารถสื่อสารกันแล้ว มนุษย์จะมีความเจริญก้าวหน้า

มาเท่าที่มีอยู่ไม่ได้ การสื่อสารมีหลายชั้น อย่างธรรมดาสามัญ คนที่ไม่ต้องฝึกฝนเล่าเรียนก็อาจทำได้ นั่นก็ชั้นหนึ่ง แต่สูง ๆ ขึ้นไป เช่นในการเจรจาติดต่อ สร้างความสัมพันธ์ต่าง ๆ จนกระทั่งบรรยายอารมณ์ความรู้สึกที่ละเอียดที่ลึกซึ้ง ทำให้ เกิดความเข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน หรือตรงกันข้ามจนถึงขั้น “จะพลิกพลั้วชีวหาเป็นอาวุธ” ก็มี ในสังคมที่ยังไม่ค่อยเจริญ การสื่อสารเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ คนพูดกันไม่เข้าใจ เขียนให้อ่านกันไม่เข้าใจ ด้วยขาดความชำนาญในการเลือกเฟ้น ถ้อยคำ และที่สำคัญที่สุด ขาดความรู้ทางจิตวิทยาของการฟัง การอ่าน ซึ่งก็ต้องฝึกฝนอบรมด้วย นี่เป็นเรื่องน่าห่วงใยมาก ครูภาษาไทยควรมีเวลาเอาใจใส่ในเรื่องนี้ จึงไม่บังควรที่ท่าน นักภาษาที่ไม่ห่วงใยเรื่องการสื่อสาร จะมาคิดเปลี่ยนหลักเกณฑ์ ที่ดีอยู่แล้ว ให้เกิดความสับสนวุ่นวาย ครูควรต้องเอาใจใส่ในเรื่อง ที่ไม่เกิดประโยชน์ แม้จะไปแนะนำว่าอย่างไร ครูก็ไม่เชื่อ เพราะ ได้ยินกรอกหูอยู่ว่า อย่างนั้นผิด อย่างนี้ถูก จึงวิตกกังวลอยู่มาก ความวุ่นวายอย่างที่มีมาแล้วนี้ ถ้าหากนักภาษาเป็นนักภาษา- ศาสตร์ด้วย ก็จะทำให้ลดน้อยลงไป

ในขณะเดียวกัน ฝ่ายที่เป็นนักภาษาศาสตร์นั้นก็ต้องเข้าใจ ศิลปะของการใช้ภาษาด้วย หาใช่ว่าถ้าตัวเป็นนักภาษาศาสตร์แล้ว จะถือว่าตนมีหน้าที่สำคัญที่สุด เมื่อค้นคว้าวิจัยแล้ว ก็มีเกียรติ มีศรียิ่งกว่าผู้อื่น ที่จริงนักภาษาศาสตร์ก็เหมือนนักวิทยาศาสตร์ ทั่วไป คือทำการวิจัยเพื่อว่าความรู้ที่ค้นคว้ามานั้นจะเป็น ประโยชน์ต่อไป ความรู้ที่ค้นคว้ามานี้ บางครั้งผู้ใช้ก็เลือกเอา ไปใช้แต่บางส่วน บางครั้งก็ใช้หมดที่รู้ แต่นักภาษาศาสตร์บางคน ก็ที่กักเอาความรู้ที่ได้มาจากภาษาศาสตร์นั้น ผู้ใช้ภาษาควร นำไปใช้ให้หมด แต่ที่เป็นเช่นนี้เป็นแต่เฉพาะนักภาษาศาสตร์ ที่ไม่มีความรู้ในเรื่องสังคมศาสตร์อย่างกว้างขวางเท่านั้น ถ้ามี ความรู้ทางสังคมศาสตร์อย่างกว้างขวาง ก็จะเข้าใจว่าสังคม มีธรรมชาติเป็นอย่างไร และมนุษย์มีอะไรอื่นนอกเหนือไปจาก วิทยาศาสตร์ เช่น ศิลปะ ศาสนา กีฬา และอารมณ์ ในระหว่างการประชุมเรื่อง “การปรับปรุงภาษาในเอเชียให้ ทันกาล” คราวนี้ มีนักสังคมศาสตร์ที่มีความรู้กว้างขวาง เขียน เอกสารเตือนสตินักภาษาศาสตร์หนุ่ม ๆ ไว้มาก

เรื่องที่น่าสนใจอีกมาก แต่ท่านคงจะกรุณาให้หน้ากระดาษ มากนักในเรื่องนี้ไม่ได้ จึงขอกล่าวอีกเรื่องเดียวคือเรื่องฝรั่ง เรียกว่า values ซึ่งมีนักการศึกษา นักสังคมวิทยา เรียกใน ภาษาไทยว่า ค่านิยม บ้าง คุณนิยมบ้าง คำ values นี้เป็น คำเก่า แต่มีความหมายใหม่ในแง่ของสังคมศาสตร์ หมายถึง

ความนิยมในคุณค่าต่าง ๆ ในชีวิต เช่น คนหนึ่งนิยมความ มีทรัพย์สินว่าเป็นสิ่งดีมีค่า อีกคนหนึ่งไม่นิยมว่า มีทรัพย์สินดี แต่ความสามารถในการหาทรัพย์สินเป็นสิ่งดี ถ้ามีทรัพย์สินเพราะ คนอื่นเขาให้ ตนเองไม่ได้หา ก็ไม่ใช่สิ่งที่มีคุณค่าอย่างไร และ อีกตัวอย่างหนึ่ง คนหนึ่งนิยมว่าความเป็นผู้ชายคือความสามารถ มีส่วนในอบายมุข ถ้ากินเหล้าไม่เก่ง ไม่ไฟในเรื่องอิสตรี ไม่ใช่ ลูกผู้ชาย อีกคนหนึ่งนิยมว่าความเป็นลูกผู้ชายอยู่ที่ใจเด็ด อาจรับโทษผิดโดยซันตา อาจเสียสละ และรักษาความหนุ่มนวล คนสองคนนี้มี values ไม่เหมือนกัน ในภาษาไทยนั้น ตัวดิฉัน ไม่ชอบคำว่า ค่านิยม เพราะทำให้มีความสับสนในบางแห่ง และไม่เข้าหลักสมาสที่ถือกันมา ขณะนี้ขอใช้ทับศัพท์ไปก่อน ในการประชุมคราวนี้มีคนฟังเสียงและเน้นเรื่องนี้มาก ขอเสริม ว่า values หรือความนิยมในคุณค่าต่าง ๆ ในชีวิตนี้ ตัวบุคคล แต่ละคนหาใช่จะรู้ตัวไม่ อาจอยู่ลึกซึ้งภายในจิตใจ หรืออยู่เป็น

ประเพณีในสังคม เช่น คนในอาฟริกาบางพวก ก่อนจะเป็น หัวหน้าต้องได้ฆ่าสิ่งโตอย่างน้อยตัวหนึ่งก่อน นี่ก็หมายความว่า นิยมความกล้าและความสามารถในการใช้อาวุธนั่นเอง แต่ถ้า ไปถามคนเหล่านี้ว่า values ของท่านคืออะไรเขาก็อาจตอบ ไม่ได้เลย ในการประชุมนี้เขาเน้นกันว่า ไม่ว่าจะปรับปรุงอะไร จะเป็นภาษาก็ดี หรือประเพณี หรือ กฎหมาย ถ้าไม่ศึกษาให้ เข้าใจ values ของสังคมหนึ่ง ๆ แล้วก็ไม่มี การปรับปรุงที่เป็น ประโยชน์เกิดขึ้น มีแต่จะทำให้เกิดความสับสนวุ่นวายเท่านั้น ก็มาจนอยู่ตรงสัปปุริสธรรมนั่นเอง ขอให้รู้จักตนเอง รู้จักบริษัท รู้จักกาล รู้จักประมาณ ฯลฯ

ขอแสดงความนับถือ

ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ

จุดประสงค์ของการศึกษาในมหาวิทยาลัย

คำ “จุดประสงค์” ในบทความนี้ ข้าพเจ้าใช้ในความหมายเหมือนคำ objective ในภาษาอังกฤษ แต่ก็ต้องขออธิบายความหมายเสียก่อนที่จะออกความเห็นต่อไปในเรื่องนี้ คำที่มีความหมายคล้าย ๆ กันคำนี้ทั้งในภาษาอังกฤษและภาษาไทยมีอยู่หลายคำ ในภาษาไทยมีคำ ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมาย จุดประสงค์ และคำอื่น ๆ อีก ส่วนในภาษาอังกฤษก็มีคำ aim, purpose, goal เป็นต้น คำเหล่านี้ผู้ใช้แต่ละคนใช้ในความหมายคล้ายคลึงกัน แต่ไม่ตรงกันไปทุกคนและทุกกรณี เป็นต้น คำ aim, purpose มักใช้ควบกันไปเสมอ แต่เมื่อขอร้องให้คนที่มีความรู้มีคุณสมบัติพอสมควร ทั้งที่เป็นคนอังกฤษหรืออเมริกัน อธิบายว่าแตกต่างกันอย่างไร ก็มีข้ออธิบายอ้อ ๆ อึ้ง ๆ ไม่ค่อยแน่ใจ คำว่า objective และ goal ก็มักใช้แทนกันได้ แต่มีที่สังเกตชัดอยู่หน่อยหนึ่ง คือ goal มักใช้ในเวลาพูดหรือเวลาเขียนถึงเรื่องราวที่ไม่ค่อยสลักสำคัญนัก แต่คำ objective มักใช้ในเวลาที่พูดและเขียนถึงเรื่องที่มีความสำคัญมากหน่อย เช่น ถ้าจะกล่าวถึงจุดประสงค์ในการศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย ก็มักใช้คำ objective มากกว่าที่จะใช้คำ goal เป็นต้น ก็แต่คำ “จุดประสงค์” นี้มีความหมายว่าอย่างไรเล่า ในที่นี้ข้าพเจ้าหมายถึงจุดที่มุ่งจริง ๆ หรือจะว่าจุดหมายที่สำคัญที่สุดในบรรดาสิ่งที่มุ่งหมายหลายประการ สิ่งที่มุ่งหมายในการให้การศึกษาหรือการเข้ารับการศึกษานอมหาวิทยาลัยมีอย่างไรบ้าง เท่าที่ได้ทราบจากการสนทนาเจรจา จากบทความที่เขียนทั้งในภาษาอังกฤษและภาษาไทย จากหนังสือตำราการศึกษาต่าง ๆ ประมวลได้ว่ามีอยู่หลายอย่างดังนี้

ในประเทศไทย -

1. เพื่อรับปริญญา เพื่อ ก.พ จะได้ให้เงินเดือนแพงกว่าคนที่ไม่ได้รับปริญญา
2. เพื่อรับปริญญา เพื่อจะได้รับคามยกย่องว่าเป็นผู้ที่ได้รับปริญญา
3. เพื่อได้รับความรู้ชั้นอุดมศึกษา
4. เพื่อรอเวลาไปเรียนต่อ ณ ต่างประเทศ
5. เพื่อจะได้ชื่อว่าเคยเข้ามหาวิทยาลัย
6. เพื่อจะได้คบเพื่อนที่มีความรู้ชั้นอุดมศึกษา

7. เพื่อจะได้ไม่อายเพื่อนว่าไม่สามารถเข้าเรียนในมหาวิทยาลัย
8. เพื่อให้มีความคิดนึกเจริญก้าวหน้าไม่ล้าหลังใคร
9. เพื่อความสุขในการอยู่ร่วมและสัมพันธ์กับคนที่มีความนึกคิดเจริญก้าวหน้า
10. ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

ในต่างประเทศ -

1. เพื่อมีวิชาชีพ
2. เพื่อมีวิชาชีพ เพื่อหางานที่ไม่ต้องใช้กำลังกาย
3. เพื่อไม่ล้าหลังคนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน
4. เพื่อหาสามีที่มีความนึกคิดก้าวหน้า
5. เพื่อหาสามีที่มีความรู้พอสมควร (สำหรับสตรีบางกลุ่มในสหรัฐอเมริกา)
6. เพื่อฐานะในสังคม เพราะนิยมว่าผู้ดีต้องได้เข้ามหาวิทยาลัย (คนบางกลุ่มในยุโรปและอเมริกา)
7. เพื่อค้นคว้าหาความรู้
8. เพื่ออาศัยความสะดวกในมหาวิทยาลัยทำการวิจัย
9. เพื่อหาความสุขจากการอยู่ร่วมกับคนที่เจริญทางความนึกคิดและจากสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับคนประเภทนั้น
10. เพื่อศึกษาวิธีการที่จะคิดค้นหาความจริงหรือสังัจจธรรมทางวัตถุ
11. เพื่อศึกษาหาวิธีที่จะคิดค้นหาความจริงหรือสังัจจธรรมทั้งทางวัตถุและจิตใจ
12. ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

ในเมื่อมีนักการศึกษาที่สนใจกับการศึกษาชั้นอุดมมาพบกันเข้า การสนทนามักจะวนเข้าหาเรื่องความมุ่งหมายของการศึกษาในมหาวิทยาลัยเสมอ และก็มีมีการอภิปรายกันถึงเรื่องจุดประสงค์อันแท้จริงของมหาวิทยาลัย ความเห็นของนักศึกษาหลายคนก็ขัดแย้งกันในข้อปลีกย่อยต่าง ๆ เป็นต้นว่ามหาวิทยาลัยควรเป็นเพียงโรงเรียนสอนวิชาชีพชั้นสูงหรือควรเป็นยิ่งกว่านั้น ถ้าเป็นเพียงโรงเรียนสอนวิชาชีพชั้นสูงไม่ควรถือเป็นมหาวิทยาลัยจริง เป็นแต่มหาวิทยาลัยเทียม

บางคนก็บอกว่า ความใฝ่ฝันว่ามหาวิทยาลัยเป็นสถานที่สำหรับคนคิดค้นหาสิ่งจรรจนหรือสถานที่ทำให้คนมีความคิดนึกเจริญขั้นนั้น จะไม่มีวันเป็นจริงขึ้นมาได้ หรือถ้าเคยเป็นจริงก็คือเป็นจริงในอดีต ต่อไปนี้จะไม่ได้พบเห็นอีกแล้ว นับวันมหาวิทยาลัยก็จะเป็นเพียงโรงเรียนวิชาชีพชั้นสูงเท่านั้น บางคนก็ว่าในมหาวิทยาลัยต้องมีการวิจัย ถ้าไม่มีก็ไม่เรียกมหาวิทยาลัย

เรื่องมหาวิทยาลัยซับซ้อนมาก ประเทศหนึ่ง ๆ ได้ตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในยุคสมัยต่าง ๆ กัน วัตถุประสงค์ของการตั้งมหาวิทยาลัยก็ไม่ค่อยตรงกัน ย่อมแตกต่างกันไปตามลักษณะการปกครองบ้าง เพราะศาสนาบ้าง เพราะวัฒนธรรมบ้าง มหาวิทยาลัยในประเทศที่เป็นเมืองขึ้นก็มีลักษณะไม่เหมือนกับมหาวิทยาลัยในประเทศที่เป็นเอกราช มหาวิทยาลัยในประเทศร้อนก็ย่อมไม่เหมือนมหาวิทยาลัยในประเทศหนาว ประเทศใดยากจนก็มีมหาวิทยาลัยมีลักษณะหนึ่ง ประเทศที่ร่ำรวยก็ไปอีกลักษณะหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ถ้าสังเกตจากท่าทีอาการจากคำพูด จากเรื่องราวที่เขียน จะมีอยู่สิ่งหนึ่ง (ซึ่งจะแยกออกเป็นสองสามสิ่งก็ได้) ที่คนทั้งหลายทั้งปวงคิดว่าผู้ที่ได้ศึกษาในมหาวิทยาลัยต้องรู้ และถ้าผู้ที่ได้ผ่านมหาวิทยาลัยแล้ว สำแดงความโง่หรือความไม่รู้ในสิ่งนี้ ก็จะถูกคนโดยมากแสดงอาการประหลาดใจหรือเหยียดหยามปรากฏออกมาเลย

สิ่งที่ทำให้เกิดความประหลาดใจหรือความผิดหวังนี้ ก็คือความไม่รู้เรื่องตัวเองและเรื่องสิ่งที่แวดล้อมตน ยกตัวอย่างในประเทศไทย ถ้ามีนักศึกษาในมหาวิทยาลัยคนใดแสดงความไม่รู้ว่าพ่อขุนรามคำแหงคือใคร มีความสำคัญอย่างไรแก่ประเทศไทยหรือไม่รู้ว่า พระปิยมหาราชคือใคร มีความสำคัญอย่างไร เมืองสุโขทัยอยู่ทางทิศไหนของประเทศไทย อยู่ระยะไกลจากกรุงเทพฯสักกี่กิโลเมตร เหล่านี้ก็จะมีคนแสดงความประหลาดใจและความผิดหวังอย่างมากทีเดียว ถ้าผู้ที่ไม่รู้เหล่านี้เป็นนักเรียนในโรงเรียนอาชีวศึกษา คนที่ได้เห็นความไม่รู้เหล่านี้จะแสดงความประหลาดใจเหมือนกัน แต่จะไม่แสดงอย่างตลกตลึงพริ้งเฟริด และจะไม่แสดงความผิดหวังอย่างรุนแรงให้ปรากฏ ข้าพเจ้าจะขอประมวลพฤติกรรมที่แสดงความไม่รู้ของผู้ที่ได้ผ่านการศึกษามาจากมหาวิทยาลัยในเมืองไทย ที่ทำให้ชาวต่างประเทศประหลาดใจและผิดหวังอย่างมากมาแล้วให้ฟังพอเป็นสังเขป

ก. ไม่รู้ว่าพระพุทธศาสนามีหลักแตกต่างจากศาสนาอื่นอย่างไร

- ข. ไม่รู้ว่าประวัติศาสตร์อักษารคันคว่าอย่างไร
- ค. ไม่รู้ว่าชีวิตของคนไทยที่ไม่ใช่ญาติ ที่อยู่ในฐานะต่างจากตน มีลักษณะเป็นอย่างไร
- ง. ไม่รู้ว่าคนสำคัญในโลกที่ยังคงมีชีวิตอยู่คือใครบ้าง เช่น ไม่รู้ว่า ซวเตรีเซอร์ คือใคร
- จ. ไม่รู้ว่าวิทยาศาสตร์แตกต่างจากระบบนิคิดอื่นอย่างไร เช่น ปรัชญา กับวิทยาศาสตร์ผิดกันอย่างไร
- ฉ. ไม่รู้ว่ากฎหมายมีความสำคัญแก่ตนอย่างไร
- ช. ไม่รู้ว่าระบอบการปกครองมีอยู่กี่อย่างในโลกปัจจุบันนี้
- ซ. ไม่รู้เรื่องกรีกเรื่องโรมเลย ยิ่งกว่านั้น ไม่รู้เรื่องจีนเรื่องอินเดีย (สองชาติแรกเป็นชาติครูของตะวันตก สองชาติหลังเป็นชาติครูของตะวันออก)

ยังมีตัวอย่างอีกมาก แต่เท่าที่ยกมานี้ย่อมแสดงให้เห็นว่าคนทั่วไปคิดว่าผู้ที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยควรจะมีความรู้อะไร และมีความสนใจเรื่องใดบ้าง และขอเล่าต่อไปว่า ผู้ที่ได้ผ่านการศึกษาในประเทศตะวันตกมักจะมีความรู้ในเรื่องใดบ้าง

ก. มีความรู้ที่ศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิกมีประวัติมาอย่างไร พอสังเขป และรู้ว่าได้มีการกระทำผิดพลาดอย่างไรบ้างในนามของศาสนา นี้ เช่น ในมัธยมสมัยมีการตั้งศาลทรมานคนที่มีความเชื่อแตกต่างไปจากที่สันตปาปากำหนดให้เชื่อ เป็นต้น

- ข. รู้วิธีการค้นคว้าตามระบบวิธีวิทยาศาสตร์ เช่น รู้ว่า จะต้องต้องมีข้อมูล มีการทดลอง ฯลฯ
- ค. รู้ว่าวิทยาศาสตร์แตกต่างกับศิลปะอย่างไร
- ง. รู้ปรัชญาบ้างเล็กน้อย (ถ้าในยุโรปู้ปรัชญามากพอสมควรเกือบทุกคน)
- จ. รู้ว่าวิทยาศาสตร์ฝ่ายกายภาพแตกต่างกับสังคมศาสตร์อย่างไรพอสมควร
- ฉ. รู้ว่ากฎหมายมีความสำคัญอย่างไรแก่สังคมที่ตนเป็นสมาชิกอยู่
- ช. รู้จักระบอบการปกครองอย่างน้อยสองสามชนิด
- ซ. รู้ประวัติของมนุษยชาติพอสมควร
- ฌ. รู้ประวัติศาสตร์สมัยโบราณพอสมควร เช่น รู้เรื่องประเทศอียิปต์ กรีก และ โรม
- ญ. ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

จะเห็นได้ว่า มหาวิทยาลัยจะมีหน้าที่ให้การศึกษาชนิดใดก็ตาม จะกำหนดไว้หรือไม่กำหนดจะกล่าวออกมาเป็นถ้อยคำหรือลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ตาม ที่กล่าวมาแล้วนั้นแสดงว่า

ในความคิดส่วนตัวของคนทั่ว ๆ ไป มีความคาดหวังเอาไว้ว่าคนที่ผ่านการศึกษามหาวิทยาลัยควรมีความรู้ที่กล่าวมาแล้วนั้น แต่เกี่ยวกับมหาวิทยาลัยในเมืองไทย เราดูเหมือนยังไม่เคยพูดกันว่า สิ่งที่เราประสงค์จะได้รับจากการจัดตั้งมหาวิทยาลัยและการสอนในมหาวิทยาลัยนั้นคืออะไรบ้าง มหาวิทยาลัยของเราดำเนินการไปเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายปลายทางอะไร มีอะไรเป็นจุดประสงค์อันแท้จริง มีหลายจุดหรือจุดเดียว การสอนวิชาชีพเท่านั้นคู่ควรกับชื่อ มหาวิทยาลัย แล้วหรือ ก็เกียรติยศที่เราได้รับ เช่น พระมหากษัตริย์เสด็จพระราชดำเนินมาในพิธีประสาทปริญญา เหมาะสมกับงานของเราที่ทำหรือไม่ หรือว่าเกียรติยศที่พระมหากษัตริย์พระราชทานนั้น ไม่สมควรแก่เรา เป็นแต่เพียงพระมหากรุณาธิคุณเกินค่า เราควรทำอะไรบ้างให้สมกับพระมหากรุณานั้น

ข้าพเจ้าได้ทราบว่ามีมหาวิทยาลัยหลายแห่งในประเทศไทยกำลังปรับปรุง “หลักสูตร” และการสอนเพื่อแก้ข้อบกพร่องที่ได้มีมาแล้ว แต่การเปลี่ยนหลักสูตรจะเปลี่ยนทรศณะหรือคตินของคนหาได้ไม่ ถ้าคตินของผู้สอนเป็นไปในทางใด วิธีสอนก็จะเป็นไปในทางนั้น ถ้าผู้สอนมีอุดมคติ หลักสูตรแม้ไม่คอยดีก็จะทำให้มีการสอนตามอุดมคติได้ แต่ถึงจะมีหลักสูตรตามอุดมคติของใคร ถ้าผู้สอนไม่มีอุดมคติร่วมด้วย การสอนก็จะไม่ดำเนินไปตามอุดมคตินั้น ๆ ถ้ามหาวิทยาลัยมีจุดประสงค์

อย่างไร ก็ควรมีการแสดงออกเป็นวาจา และลายลักษณ์อักษร ให้คณะอาจารย์ทราบร่วมกันทั้งคณะ อาจารย์ผู้หนึ่งในมหาวิทยาลัยฮ่องกงกล่าวแก่ข้าพเจ้าเมื่อข้าพเจ้าไปดูงานทางการศึกษาของอาณานิคมนั้นว่า “สำหรับทางวิชาชีพนั้น มหาวิทยาลัยนี้ก็เหมือนกับมหาวิทยาลัยโดยมากในประเทศอังกฤษ (สหราชอาณาจักร) คืออยู่ในอิทธิพลของสมาคมทางวิชาชีพมากไปสักหน่อย (หมายถึงการสอนวิศวกรรมศาสตร์ ก็ต้องเป็นไปตามการเรียกร้องของสมาคมนักการบัญชี ฯลฯ) แต่เราก็ไม่ลืมจุดประสงค์ที่สำคัญที่สุดของมหาวิทยาลัย คือทำให้คนหนุ่มสาวที่เข้ามารับการศึกษามาจากเรา พัฒนาการขึ้นเป็นคนที่มีความนึกคิดของตัวเอง โดยอาศัยข้อความจริงที่นักปราชญ์และนักวิจัยได้ค้นคว้ามาให้” ข้าพเจ้าฟังแล้วก็หวนคิดถึงมหาวิทยาลัยในประเทศเรา ข้าพเจ้าได้เป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงที่สุดในประเทศเป็นเวลา 5 ปี ได้เป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยนั้นหลายระยะ และได้ติดต่อกับเพื่อนฝูงที่เป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง ปัจจุบันนี้รัฐบาลก็อุตสาหะยกย่องให้เป็นกรรมการสภาการศึกษาของชาติ แต่ก็ไม่เคยได้ยินว่าจุดประสงค์ของมหาวิทยาลัยของเรานั้นคืออะไรเลย ท่านผู้ใดทราบขอได้บำเพ็ญธรรมทาน บอกกล่าวให้ข้าพเจ้าได้ทราบบ้าง จะเป็นพระคุณอย่างยิ่ง

วัฒนธรรมกับการวางแผนการศึกษา (เอกสารใช้ในการสัมมนาว่าด้วยการวางแผนการศึกษา พ.ศ. 2510)

ช่วงที่หนึ่ง ว่าด้วยลักษณะสำคัญของวัฒนธรรมของไทย บางประการ

การที่จะวางแผนการศึกษาของชาติ โดยพิจารณาวัฒนธรรมเสียก่อนนั้นเป็นสิ่งที่พึงทำ แต่วัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งซับซ้อนอย่างเหลือล้น จึงเป็นการยากที่ผู้หนึ่งผู้ใดจะพิจารณาให้ถ้วนทั่วทุกด้านทุกมุมได้ ในเอกสารนี้ จะมีการพิจารณาด้านที่เห็นว่สำคัญสำหรับการวางแผนงานการศึกษาเพียงสองสามด้านเท่านั้นและจะไม่กล่าวอ้างตำราไหน จะมีเพียงข้อหนังสือไม่กี่เล่มไว้ท้ายเอกสารนี้ สำหรับท่านที่สนใจอยากอ่านเพื่อให้แลเห็นบางสิ่งบางอย่างให้กว้างขวางขึ้นกว่าเอกสารนี้จะเสนอได้เท่านั้น

การให้การศึกษาย่อมจะต้องให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม แต่จะสอดคล้องไหนคล้อยตรงไหน เป็นปัญหายุ่งยากมิใช่น้อย และสิ่งที่นักการศึกษาจะต้องเอาใจใส่พิถีพิถันก็คือ มีบางสิ่งบางอย่างในวัฒนธรรมที่ต้องปรับปรุง มีบางสิ่งบางอย่างต้องดำรงรักษา สิ่งนั้น ๆ คืออะไร วัฒนธรรมก็เช่นเดียวกับสิ่งทั้งหลายในโลก จะอยู่คงตัวไม่เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหาได้ไม่ ในเรื่องนี้เราจะต้องพิจารณาเป็นเนื้อหาสำคัญของเอกสารนี้

วัฒนธรรมกับสังคมแยกออกจากกันยาก ถ้ามนุษย์อยู่โดดเดี่ยว ไม่รวมกันเข้าเป็นชุมชนไม่เกิดสังคมขึ้น วัฒนธรรมก็ไม่เกิดขึ้น วัฒนธรรมคือระบบชีวิตของชุมชนหรือสังคม สังคมจะดำรงอยู่หรือดำเนินไปโดยไม่มีระบบชีวิตไม่ได้ ดังนั้นวัฒนธรรมกับสังคมก็อาจจะเรียกว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน บางคราวเราใช้สองคำนี้ประดุจว่าเป็นของสองสิ่งต่างหากจากกัน เราแยกเพื่อความสะดวกแก่การกล่าวเท่านั้น แท้จริงแล้วสังคมกับวัฒนธรรมแยกกันออกไม่ได้

คนทั่ว ๆ ไป รวมทั้งนักมานุษยวิทยาและนักสังคมวิทยามักกล่าวถึง วัฒนธรรมไทย ว่าเป็นเช่นนั้นเช่นนี้ วัฒนธรรมไทยดี วัฒนธรรมไทยไม่ดี แต่ดูจากแง่ของการพัฒนาของมนุษยชาติ วัฒนธรรมไทยก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของมนุษย์ทั่ว ๆ ไป คือมีพัฒนาการ มีวิวัฒนาการ ค่อย ๆ คลี่คลายไปตาม

สภาพภูมิศาสตร์ เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ภาวะเศรษฐกิจ และภาวะการเมือง สองอย่างที่กล่าวสุดท้ายนี้ถูกภาวะเศรษฐกิจและการเมืองของโลกหรือของประเทศอื่นมาช่วยทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงปรับปรุงด้วย

จากความเห็นของทั้งนักวิชาการและคนทั่ว ๆ ไป วัฒนธรรมไทยเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะดีมากกว่าไม่ดี ผู้เขียนเป็นคนไทย ก็ย่อมคล้อยตามไปด้วย นอกจากนั้นคนทั่ว ๆ ไป ก็มักกล่าวว่า วัฒนธรรมไทยได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่ในด้านศิลปะและปรัชญาจากอินเดีย ได้แก่พระพุทธรูปศาสนา กฎหมาย นาฏศิลป์ เป็นต้น และในด้านความนึกคิดบางอย่างมาจากจีน เช่นความคิดในเรื่องความซื่อตรงต่อพระมหากษัตริย์ หน้าที่ของอำมาตย์ แต่ความเป็นอยู่ในครอบครัวเป็นของไทยเราเอง มีอิทธิพลจากต่างประเทศน้อย เช่น สิทธิของหญิงไทยในการดำเนินกิจการต่าง ๆ สิทธิความยกย่องและเสรีภาพซึ่งมีมากกว่าสตรีในประเทศอาเซียอื่น ๆ มาแต่โบราณกาล ก่อนที่อิทธิพลทางตะวันตกจะมาแพร่หลายในโลกภาคนี้ ซึ่งทำให้สตรีไทยมีลักษณะแปลกไปจากสตรีอื่น ๆ ซึ่งไม่จำเป็นต้องกล่าวในเอกสารนี้ เพราะมีความสำคัญน้อยเกี่ยวกับการวางแผนการศึกษา ด้วยเหตุที่ทั่วโลกรับเอาหลักสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต แล้วแต่ที่ควรกล่าวให้เข้าใจกันเพื่อประโยชน์ในการวางแผนการศึกษานั้น คือ วัฒนธรรมไทยมีหลายระดับในปัจจุบันนี้ ในสังคมกสิกรรมชนบท วัฒนธรรมไทยก็มีลักษณะของสังคมแบบนั้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การนับคนในหมู่บ้านเดียวกัน เป็นเสมือนญาติ การนิยมช่วยเหลือกันในหมู่วงศ์ การไม่ไว้ใจคนแปลกหน้า เหล่านี้เป็นลักษณะที่จะหาได้ทั่วไปในสังคมชนบทไม่ว่าประเทศใด ถ้าแหล่งใดมีความสมบูรณ์ ความโอบอ้อมอารีก็มีอยู่ในชุมชนนั้น แหล่งใดคับแค้นกันดารก็มีความมั่งคั่งอยู่เพื่อแผ่ไม่ได้ ต่อจากสังคมชนบท ก็มีสังคมเมืองเล็ก ลักษณะไม่ผิดแผกไปจากสังคมชนบทมากนัก แต่มีความเข้าใจทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น คือมีการค้ามีตลาด ย่อมเกิดการแข่งขันกันขึ้น การที่จะเพื่อแผ่เป็นพี่น้องไปด้วยกันทั้งเมืองย่อมไม่ได้ แต่ความ

เอาใจใส่ในกันและกันก็ยังมีอยู่ ต่อจากนั้นก็ยังมีสังคมเมืองใหญ่ มีจริงแห่งเดียวคือกรุงเทพฯ-ธนบุรีในเขตเทศบาลนอกเขตเทศบาล ในเขตจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี ลักษณะก็ยังเป็นสังคมชนบทเป็นบางแห่ง แต่เป็นชนบทพิเศษ คือมีจิตใจและรสนิยมร่วมกับคนเมืองใหญ่เป็นบางอย่าง และควรกล่าวเพื่อกันลืมน่า ในสังคมชนบทนั้น นอกจากจะมีลักษณะจิตใจเอื้อเพื่อและสนิทสนมกันแล้ว ก็มีระบบชีวิตนักร้อง คือการใช้กำลังกายขู่เข็ญกัน และมีสภาพความไม่ปลอดภัยจากอันตราย อยู่เป็นหย่อม ๆ สภาพนี้ ถ้าบ้านเมืองเป็นปรกติสุขก็มีน้อยลง แต่ถ้ามีความผันผวนทางเศรษฐกิจหรือการเมือง ก็จะมีแพร่หลายทั่วไป เป็นต้นนี้เป็นระยะตลอดมาและลักษณะเช่นนี้มีทุกแห่งในโลก

ในการพิจารณาวัฒนธรรมเพื่อวางแผนการศึกษา จึงควรพิจารณาในด้านระบบความนึกคิดจะเป็นประโยชน์ที่สุด ระบบความนึกคิดขึ้นกับสภาพและเหตุการณ์หลายอย่างในชีวิตของชุมชนหรือสังคม ในขั้นต้นขึ้นต่อสภาพเศรษฐกิจดังกล่าวมาแล้ว เช่น ถ้าเป็นสังคมกสิกรรมในชนบท ก็มีความนึกคิดไปตามแบบที่กล่าวมาแล้ว ถ้าเป็นสังคมเมืองเล็กมีพาณิชย์กรรมบ้าง ก็มีความนึกคิดแบบชาวเมืองเล็ก และชุมชนในเมืองใหญ่ก็จะมีลักษณะความนึกคิดไปอีกอย่างหนึ่ง แต่ระบบความนึกคิดนี้จะต้องแยกพิจารณาในด้านความรู้สึก และด้านการใช้ปัญญาหรือการใช้สมอง หรือที่เป็นการคิดโดยรู้สึกตัวแล้วความรู้สึก และการใช้สมองนี้ก็จะต้องนำมาพิจารณารวมกันเข้าอีก ถ้าว่าตามตำราฝรั่งก็เรียกว่า แยกออกเป็น อารมณ์ emotional และสมอง intellectual รวมกันแล้วจึงกลายเป็นลักษณะทางจิตวิทยา Psychological คำสุดท้ายนี้ชาวตะวันตกใช้หลวมมาก บางทีก็แคบมีความหมายแต่ในทางอารมณ์ บางทีก็กว้างมีความหมายคลุมทั้งอารมณ์และการใช้สมอง

ต่อไปนี้จะใช้คำ ระบบความนึกคิดรวมกันไปก่อน แล้วจึงแยก แล้วจึงรวมอีกครั้งหนึ่ง ที่ต้องรวมก่อนก็เพราะต้องกล่าวถึงอิทธิพลที่ทำให้เกิดระบบความนึกคิดก่อน **อิทธิพลที่ทำให้เกิดระบบความนึกคิดเป็นขั้น ๆ ไป** ซึ่งตามตำรามนุษยวิทยาหรือจิตวิทยาทางสังคม ถือว่าเป็นการแสดงพัฒนาการของสังคม หรือวัฒนธรรมนั้น ที่ได้กล่าวมาแล้วคือ**สภาพธรรมชาติ** สภาพธรรมชาตินำไปสู่ภาวะเศรษฐกิจ ภาวะเศรษฐกิจนำไปสู่ระบบความนึกคิดในด้านความรู้สึก หรือ อารมณ์ แต่มีเหตุหนึ่งซึ่งดูเหมือนจะเกณฑ์หรือยกให้เป็นสมบัติธรรมชาติไม่ได้ คือ **การเกิดนักปราชญ์หรือนักคิดขึ้นในชุมชนหนึ่ง ๆ** นักปราชญ์

หรือนักคิดเป็นผู้นำและมีอิทธิพลต่อความนึกคิดของชุมชนนั้น แล้วบางทีก็แผ่ขยายไปยังชุมชนอื่น ๆ นอกจากนั้นก็ยังมีผู้นำเกิดขึ้นหรือผู้มีอำนาจ สนับสนุนและเผยแพร่อีก ความนึกคิดที่ได้มาจากนักปราชญ์นี้ เป็นอิทธิพลซึ่งดูเหมือนจะต้องรับว่า ไม่ใช่สภาพธรรมชาติ ตัวอย่างในเรื่องนี้ก็คือ นักปราชญ์ เช่น ขงจื้อ และพระพุทธเจ้า ซึ่งมีพระเจ้าอโศกมหาราชช่วยเผยแพร่คำสั่งสอนมาจนถึงประเทศไทย เป็นต้น

เมื่อจะพิจารณาระบบความนึกคิดของไทย ว่าอยู่ในขั้นหรือระดับใด เราเห็นจะต้องกล่าวว่า โดยทั่วไปไม่อยู่ในระดับใช้ปัญญา และโดยทั่วไปไม่ใช้หลักวิชา มีบุคคลกลุ่มน้อยจะเปรียบเพียงแค่มือถือก็ว่าได้ ที่ใช้ความคิดโดยอาศัยหลักวิชาส่วนใหญ่ใช้ความคิดโดยอาศัยความรู้สึกหรือประสบการณ์ส่วนตัวเป็นหลักในการวินิจฉัยกรณีทั้งปวง แม้คนที่ได้รับการศึกษาได้ปริญญามาจากตะวันตก บางคนก็ใช้ความรู้สึกส่วนตัวนี้เป็นบรรทัดฐาน แม้การรังรองฟังคำให้การของหลาย ๆ ฝ่ายจึงตัดสิน เช่น ตั้งผู้พิพากษาปฏิบัติในการวินิจฉัยคดี คนที่มีวิสัยทัศน์และมีวุฒิทางวิชาการแล้วบางคนก็ยังไม่เป็นนิสัยประจำตัว การเฝ้าหาความรู้ให้กว้างขวาง ความใคร่รู้ใคร่เรียน ไม่ใช่ลักษณะทั่วไปของคนไทย ถ้าสรุปลงให้ง่ายที่สุดหรือจะใช้คำว่าอย่างหยาบ ๆ ระบบความนึกคิดของคนไทยขึ้นอยู่กับความสะดวกสบาย มีความนิยมความสะดวกสบายทางกาย และนิยมความสะดวกสบายทางสมองมากที่สุด ในปัจจุบันนี้ มีคนกลุ่มหนึ่งนิยมการใช้ความคิดตามหลักวิชาแบบตะวันตก กำลังเริ่มจะมีอิทธิพลขึ้น แต่อนาคตจะเป็นอย่างไรต่อไป ก็ยังเป็นปัญหาอยู่ เพราะเปรียบจำนวนกลุ่มใหม่นี้กับชุมชนทั้งประเทศ เป็นอัตราส่วนที่น้อยมาก

ระบบความคิดนี้ทำให้เกิดสิ่งที่นักสังคมวิทยาเรียกว่า values หรือความนิยมในคุณค่าต่าง ๆ ในชีวิต และความนิยมอันนี้เป็นส่วนหนึ่งและส่วนสำคัญของวัฒนธรรมหรือจะกลับกันว่า ความนิยมคุณค่าต่าง ๆ ทำให้เกิดระบบความคิดนี้ก็ได้อันนี้เหมือนระบบความนึกคิดจะเป็นขั้นของพัฒนาการตามธรรมชาติมากกว่า หรือจะกล่าวว่า ระบบความคิดนี้และภาวะทางเศรษฐกิจและการเมืองทำให้เกิดคุณค่าต่าง ๆ จะถูกกว่า กระมัง เรื่องใดเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์มักซับซ้อนเกินที่จะกล่าวให้ถูกต้องจริง ๆ มักจะถูกเพียงบางส่วน อย่างไรก็ตาม ในการวางแผนการศึกษาของชาติ คุณค่าในชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วน คุณค่าในชีวิตของไทย ดังได้กล่าวมาแล้ว ที่มาก่อนอื่นก็คือ ความสะดวกสบาย ก่อนเปลี่ยนการปกครอง

ผู้ใหญ่มักจะให้พรเด็กที่เกิดในตระกูลขุนนางว่า ให้เติบโตขึ้นได้เป็นเจ้าคนนายคน พรอันนี้ในวัฒนธรรมอื่นหรือสังคมอื่นอาจตีความว่าคุณค่าของสังคมนั้นคือ อำนาจ แต่ในวัฒนธรรมไทยนั้น อำนาจไม่มีประโยชน์ด้วยตัวของมันเองเลย การที่ให้เจ้าคนนายคนนั้นหวังให้มีความหมาย ไม่ต้องทำงานหนัก เช่น ขาวนา ขาวสวน ซึ่งเป็นราษฎรทั่วไป ผู้มีอำนาจโดยไม่ได้รับความสะดวกรสบายคนไทยมักจะแสดงความสงสาร มักจะกล่าวว่ไปเป็นทำไม ไม่เห็นได้อะไร ชื่อเสียงก็ไม่ใช่คุณค่าของไทย แต่เติมมา มีคำกล่าวเช่น ไม่เห็นได้เบียดอกข้าว ไปทำทำไม แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า คนไทยแต่เดิมนั้นไม่นิยมช่วยเหลือกันและกัน แต่การช่วยเหลือนั้นก็เพื่อได้บุญ ได้บุญนั้นเพื่ออะไร เพื่อจะได้ความสบายในชาติหน้า นั่นอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งเป็นเรื่องของอารมณ์ คือช่วยเหลือเพราะสงสาร

เมื่อเปลี่ยนการปกครองมาเป็นระบบที่เรียกว่า ประชาธิปไตย คำว่าเป็นเจ้าคนนายคนก็ใช้ไม่ได้ แต่ความสะดวกรสบายไม่ได้หย่อนคุณค่าลงไป การสู้รบกันเพื่อว่าจะใช้ระบบการปกครองชนิดใดนั้นคนไทยส่วนมากไม่เข้าใจเลย รู้แต่ว่า บ้านเมืองได้เปลี่ยนมือผู้ปกครองไป คนไทยส่วนใหญ่ก็ปรับตัวรับกับผู้ปกครองชุดใหม่ และด้วยความหวังว่าจะได้รับความสะดวกรสบาย ถ้าไม่มีสิ่งใดมารบกวนความสะดวกรสบาย คนไทยส่วนมากจะรับผู้ปกครองไม่ว่าจะเป็นใครด้วยใจที่ไม่ดีนั้น ผู้เขียนได้เคยพบแม่บ้านที่มีฐานะดีหลายคนแสดงความโกรธเคืองสามี ที่ชอบวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์บ้านเมือง เป็นผู้ก่อกวนความสงบสุขในครอบครัว เพราะชีวิตเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้ทำให้ท่านเหล่านั้นได้รับความสะดวกรสบายอยู่แล้ว ไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์ อาจทำให้เกิดความลำบากขึ้นได้ ด้วยความคิดทำนองนี้ คนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยชอบบอกความคิดเห็นในเรื่องที่ไม่เกี่ยวกับตัว หรือญาติมิตรของตน และยินยอมจะรับเอาการกระทำใด ๆ ในสังคมที่ไม่รบกวนตัวหรือครอบครัวของตน จึงเกิดคุณค่าที่เป็นผลต่อเนื่องคือ ความกลัว การกลัวเป็นคุณค่าที่ญาติมิตรจะสนับสนุนกันทั่วไป ถ้าการกลัวนั้นทำให้เกิดความปลอดภัยนี้ก็ได้หมายความว่าคนไทยเป็นคนขี้ขลาด ถ้ามีสิ่งใดมากระทบกระเทือนชีวิตหรือทรัพย์สินสมบัติอันแท้จริงแล้ว ก็จะสู้รบอย่างไว้ฝ่มือ

การไว้ฝ่มือเป็นคุณค่าอีกอันหนึ่ง แต่เป็นคุณค่าของคนกลุ่มน้อย เข้าใจว่าในเอกสารที่ว่าด้วยลักษณะสังคม คงจะมีท่านที่มีคุณวุฒิกล่าวถึงเรื่องความเป็นผู้นำแล้วในทีนี้จึงจะเว้นไว้ก่อน เพราะการไว้ฝ่มือเป็นคุณค่าของคนที่มีลักษณะเป็นผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งยอมมีทุกสังคมน

การถือตัว ไม่ยอมให้ใครดูหมิ่นง่ายๆ นี้ยังเป็นคุณค่าของคนไทยอยู่อีกเป็นส่วนมาก แต่ในวงการหนึ่งๆ คุณค่านี้แสดงออกในลักษณะต่างๆ กัน ถ้าในวงข้าราชการ ซึ่งเป็นคนที่ได้รับการฝึกฝนให้มีทักษะ หรือความสามารถที่จะประกอบกิจการอย่างจำกัด คือทำได้แต่ราชการ ทำมาหากินอย่างอื่นไม่ได้ เมื่อถูกดูหมิ่นจะแสดงออกด้วยการก่อกวนไม่ให้เพื่อนร่วมงานมีความสุข ถ้าในหมู่ชาวบ้าน ซึ่งไม่เข้าใจกฎหมาย เมื่อถูกดูหมิ่นก็แสดงออกด้วยการทำร้ายกัน ท่านที่จ้างคนทำงานจากชนบทคงเคยประสบว่า ถ้าท่านดูหมิ่นเขาเขาจะลาออกทันที ไม่ยอมยังคิดเรื่องคุณค่าอื่นแต่ทั้งนี้เพราะเขามีบ้านมีพ่อแม่ยังมีอาหารกิน มีความสะดวกรสบายพอสมควร แต่ถ้าเขาถูกดูหมิ่น และเขาหลีกเลี่ยงไปไหนไม่ได้ เขาจะต้องลำบาก เขาจะตอบแทนด้วยการทำร้ายด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

โมตรีจิต หรือมิตรภาพ เป็นคุณค่าที่อยู่ในอันดับสูงของคนไทย ประสิทธิภาพอยู่ในอันดับต่ำ คนที่มีความสามารถแต่ขาดโมตรีจิต จะไม่เป็นที่นิยมของคนไทย คนขาดประสิทธิภาพแต่เป็นคนสนุกสนานใจดีต่อเพื่อนฝูง จะได้รับการยกย่องเป็นอย่างดี เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ทำให้คนไทยและชาวตะวันตกทำงานร่วมกันไม่เรียบร้อยบ่อย ๆ

ถ้าจะกล่าวถึงคุณค่าทั้งหลายให้ครบถ้วน คงจะไม่มีทางจบลงได้ เท่าที่กล่าวมานั้นเป็นแต่เพียงอุทาหรณ์ เพราะจะต้องกล่าวต่อไปถึงหลักการอ้างสังคมที่สำคัญ 2 อย่าง หลักที่อ้างสังคมนั้น นักสังคมวิทยาว่าอาจถือว่ามีสองหลัก คือหลักประเพณีและหลักกฎหมาย ศาสนานับเข้าในประเพณี สมาชิกของสังคมใดทำผิดหลักที่อ้างสังคมนี้อาจต้องได้รับโทษด้วยวิธีการต่าง ๆ กันไปตามสังคมนั้น ๆ หรือวัฒนธรรมต่าง ๆ สังคมที่อยู่ในขั้นปฐมของวิวัฒนาการเช่นในชนบท มักใช้ประเพณีเท่านั้น สังคมที่เจริญขึ้นมาแล้วรู้จักใช้กฎหมาย ในขณะนี้ประเทศไทยมีสังคมสองประเภท ประเภทที่เข้าใจกฎหมายและประเภทที่ไม่เข้าใจกฎหมาย ซึ่งจะต้องกล่าวให้เป็นที่เข้าใจเพราะเหลือล้นกัน

ที่ว่าสังคมไทยเป็นสังคมใช้กฎหมายนั้น ก็เพราะทางบ้านเมืองใช้มาเป็นเวลาหลายร้อยปี และกฎหมายไทยให้ความคุ้มครองแก่ราษฎรเหมาะสมแก่สภาพของสังคมตลอดมา จนกระทั่งมาพยายามใช้เกณฑ์ของชาวตะวันตก ซึ่งนักกฎหมายถือว่าเป็นความก้าวหน้า แต่ปรากฏว่าราษฎรส่วนใหญ่มิได้เข้าใจเกณฑ์เหล่านั้นเลย ยกตัวอย่างการจดทะเบียนสมรส ในชนบทไม่มีความเข้าใจในเรื่องนี้ ถ้ามีการวิจัยกันแล้ว ผู้เขียนเอกสารนี้

อาจทำว่า มีภรรยาที่ได้ทำการสมรสถูกต้องตามประเพณี แต่ไม่เป็นภรรยาถูกต้องตามกฎหมายเป็นจำนวนมาก และสิทธิ กิติ การเสียสิทธิ์อันเนื่องมาจากการสมรสกิติ คนส่วนใหญ่ ไม่เข้าใจ เมื่อประมาณ 3-4 ปีมานี้เอง มีการอภิปรายเรื่อง การดูแลเด็กให้มีสุขภาพจิตดีในครอบครัว ซึ่งสมาคมสุขภาพจิตฯ เป็นผู้จัดที่โรงพยาบาลสงฆ์ มีนักกฎหมายคนหนึ่งนำเรื่องสิทธิ ของภรรยา กับสตรีที่ไม่ได้แต่งงาน มาเปรียบเทียบกันในทาง ดูแลทรัพย์สินสมบัติ จิตแพทย์อาวุโสผู้หนึ่งรับขึ้นมามีว่า ไม่เคย ทราบเลยว่า สามีนั้นมีสิทธิทางกฎหมายมากกว่าภรรยา เพิ่งจะ ทราบว่าภรรยาได้สละสิทธิอะไรไปบ้างในการที่มาแต่งงานกับตน นี้เป็นตัวอย่างเดียวที่จะยกในที่นี้ ว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความ เหลื่อมล้ำในความเข้าใจพฤติกรรมต่าง ๆ อย่างไร ในเรื่อง กฎหมายเกิดความเสียหายแก่ผู้ไม่รู้กฎหมายอย่างไร ผู้รู้กฎหมาย สามารถเอาเปรียบได้อย่างไร เรื่องเช่นนี้จะต้องพิจารณาในการ วางแผนการศึกษา

ช่วงที่สอง ว่าด้วยการวางแผนการศึกษาให้สอดคล้อง กับวัฒนธรรม

ในช่วงที่หนึ่งได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไทยบางด้านแต่เพียง ย่อ ๆ ในช่วงนี้จะกล่าวถึงการวางแผนการศึกษาให้สอดคล้อง กับวัฒนธรรมต่อไป ก่อนอื่นเราต้องคำนึงว่าความคลี่คลาย ขยายตัวเป็นสภาวะธรรมชาติ ซึ่งทางพุทธศาสนาเรียกว่า อนิจจัง วัฒนธรรมนั้นมีความคลี่คลายอยู่เป็นนิจ ความคลี่คลาย อาจมีเหตุมาจากธรรมชาติ เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์เปลี่ยนไป ชุมชนหนึ่งเคยอยู่ริมน้ำ สายธารน้ำเปลี่ยนทางเดินชุมชนนั้น กลายเป็นชาวดอน อาชีพของชุมชนนั้นก็เปลี่ยน การเปลี่ยน อาชีพจะทำให้ต้องเปลี่ยนนิสัย (*habit*) ต่าง ๆ หลายประการ นิสัยที่ต้องเปลี่ยนไปนี้ บางทีก็จะกระทบกระเทือนระบบชีวิต หรือวัฒนธรรมส่วนใหญ่ บางทีก็ไม่กระทบกระเทือนไปถึง เช่น การเปลี่ยนอาชีพอาจทำให้ต้องเปลี่ยนประเพณีสมรส การสูข การแบ่งทรัพย์สินสมบัติ คนที่เป็นกสิกรต้องการที่ดิน แต่ชาวประมง ต้องมีเรือตั้งนี้เป็นต้น ความคลี่คลายของวัฒนธรรมที่เกิดจาก สภาวะธรรมชาติแท้ ๆ ที่อาจยกเป็นตัวอย่างก็คือ เปลี่ยนจากการ เป็นชุมชนเล็ก มีจำนวนสมาชิกน้อยขึ้นเป็นชุมชนใหญ่ ขณะนี้ ประเทศไทยเป็นตัวอย่างที่ดี ที่เคยเป็นประเทศอุดมสมบูรณ์ กำลังเปลี่ยนแปลงเป็นประเทศที่จำต้องคิดถึงความปลอดภัย เคยกินปลาตัวใหญ่ ๆ ก็ต้องเปลี่ยนเป็นกินปลาตัวน้อย ๆ เกือบ ไม่มีเนื้อเพราะปลาเกิดไม่พอไม่ทันคนกิน คนไทยกำลังเปลี่ยน

นิสัยบางอย่าง เช่น เปลี่ยนจากความอริเป็นความมั่งอริสัด คนที่เปลี่ยนทันและประพฤติให้พอดี ก็ไม่เกิดทุกข์ยาก ถ้าเปลี่ยน ไม่ทัน หรือเปลี่ยนเกินไปจนเพื่อนบ้านเกลียดชัง ก็จะได้รับ ความทุกข์ยากเช่นกัน การที่อาชญากรรมชุกชุม เป็นผลมาจากความ เปลี่ยนแปลงอันนี้เป็นส่วนสำคัญอันหนึ่ง

ความคลี่คลายที่ไม่ใช่ธรรมชาติก็มี อาทิ เคยเป็นชาติอิสระ แล้วสูญเสียอิสรภาพหรือกลับกัน หรือมีชุมชนที่มีอำนาจมาอยู่ เคียงข้าง ต้องระแวงระวังอยู่ตลอดเวลา แต่ปรากฏการณ์ที่มี อยู่ทั่วไปในโลกขณะนี้และโดยเฉพาะในโลกภาคนี้ ก็คือ การมี กลุ่มชนที่มีอำนาจ มีวัฒนธรรมเป็นปีกแผ่น มีกำลังทางเศรษฐกิจ อย่างมหาศาล มาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันใกล้ชิดกับกลุ่มชนที่ ขาดแคลน ทำให้วัฒนธรรมทุกด้านเปลี่ยนแปลงไป คือ วัฒนธรรม ตะวันตก ซึ่งแพร่หลายอยู่ทั่วไปในขณะนี้

เรื่องวัฒนธรรมตะวันตกครอบคลุมทั่วไปหมดนั้น ดูเหมือน จะเป็นเรื่องที่ชาวเอเชียทั่วไปห่วงใยมากและในการวางแผน การศึกษาของชาติ คงจะละเว้นไม่คำนึงถึงไม่ได้

แต่มีวัฒนธรรมอีกอันหนึ่งซึ่งสอดแทรกอยู่ในชีวิตของ คนไทยทุกส่วนของประเทศ ทุกจังหวัด ทุกตำบลซึ่งเรามักมองข้ามไป วัฒนธรรมอันนี้คือวัฒนธรรมจีน ซึ่งถึงแม้จะได้คลี่คลาย เปลี่ยนไปมาก คล้ายคลึงกับวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรม ตะวันตกเข้าไปทุกที แต่วัฒนธรรมจีนเป็นวัฒนธรรมมีรากฐาน หยั่งลึกยิ่งนัก โดยเฉพาะคุณค่าของชีวิตไม่ได้เปลี่ยนแปลง ก็มากนัก เปลี่ยนไปแต่บางอย่างที่ไม่ค่อยสำคัญ คนจีนและ คนไทยที่มีบรรพบุรุษเป็นจีน มีอิทธิพลใหญ่ยิ่งในชีวิตคนไทย ด้านที่สำคัญที่สุด คือด้านเศรษฐกิจ แต่เราเกือบไม่เคยยกมา พิจารณากันเลย ในการวางแผนการศึกษาของชาติ ถ้าไม่พิจารณา เรื่องนี้แล้ว การอาชีวศึกษาจะล้มเหลวโดยสิ้นเชิง เรามัก หลงโทษพฤติกรรมและเหตุการณ์ที่ไม่ค่อยสำคัญนักในด้านนี้ แล้วก็ลงโทษรอนกันมากมายแต่เราไม่ค่อยสำนึกว่า เราผจญกับ วัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งในชีวิตของคนไทยเรา และของคนใน เอเชียอาคเนย์เกือบทั่วไป เราจำเป็นต้องสำนึกกว่าคนไทยมี วัฒนธรรมหลายระดับดังได้กล่าวแล้ว ส่วนมากมีวัฒนธรรม ชั้นชนบท เกือบไม่เข้าใจพาณิชย์กรรมเลย คนไทยที่ทำหน้าที่ ปกครองประเทศก็เกือบไม่เข้าใจพาณิชย์กรรมเลย แต่ไม่ว่า สังคมจะเป็นสังคมกสิกรรมหรือสังคมอุตสาหกรรม ในปัจจุบันนี้ จะละเลยเรื่องพาณิชย์กรรมหาได้ไม่ และพาณิชย์กรรมนั้น เกือบจะเรียกว่าเป็นสิ่งครอบคลุมวัฒนธรรมจีนโพ้นทะเลกว่าได้

คุณค่าของคนจีนโพ้นทะเลคือคุณค่าทางพาณิชย์กรรมซึ่งชาวตะวันตกเข้าใจดี แต่คุณค่าทางพาณิชย์กรรมของตะวันตกมีคุณค่าบางอย่างผิดเพี้ยนไปจากคุณค่าทางพาณิชย์กรรมของจีนเป็นบางอย่าง มีจรรยาบางอย่างที่คนจีนไม่ยึดถือแต่ที่ชาวตะวันตกยึดถือ และกลับกัน ถ้าเราไม่ศึกษาคุณค่าเหล่านี้คือคุณค่าในวัฒนธรรมตะวันตก และคุณค่าในวัฒนธรรมของคนจีนโพ้นทะเล การดำเนินการศึกษาของเราในด้านอาชีวศึกษาจะไม่มีทางปลอดโปร่งก้าวหน้าไปได้เลย เปรียบได้กับคนเดินทางไปยังที่แห่งหนึ่ง มีจุดหมายปลายทางอย่างหนึ่ง แต่เดินทางไปกับเพื่อนร่วมทางที่เขามีจุดหมายปลายทางแตกต่างกับเรา โดยเราไม่รู้ตัว ไม่เพียงสา การเดินทางจะเป็นไปโดยปลอดโปร่งอย่างไรได้

การวางแผนงานทุกชนิดย่อมวางได้สองแบบ แบบหนึ่งคือวางตามกำลังอีกแบบหนึ่งตามความมุ่งหมายสูงสุดหรือตามอุดมคติ ยกตัวอย่างการมีละครเห็นจะง่ายที่สุด สมมุติเราจะมีละครสักเรื่องหนึ่ง เราอาจวางแผนตามอุดมคติคือหานักเขียนบทที่มีชื่อเสียงที่มีความสามารถที่สุด เมื่อได้บทที่นับว่าดีที่สุดมาแล้ว ก็วางแผนขั้นต่อไปให้การแสดงละครเรื่องนั้นได้ผลดีที่สุด คือถ้าในบทมีกล่าวถึง นางเอกเป็นคนสวยที่สุด เสียงหวาน นัยน์ตาหวาน พระเอกก็เป็นชายที่สง่าที่สุด และพูดจาดีมีน้ำเสียงที่มิเสน่ห้ เป็นนักดนตรียอดเยี่ยม ฯลฯ และในบทละครนั้น มีฉากที่ต้องแสดงในที่มืดปนสว่าง สว่างปนมืด มีทั้งฉากเดือนหงาย และฉากในถ้ำ การแสดงก็มีบทที่แสดงยาก ต้องการฝีมือนักแสดงชั้นเยี่ยม ผู้อำนวยการแสดงละครนั้นก็จะต้องไปเสาะแสวงตัวละครที่เยี่ยม และมีลักษณะครบตามบทต้องหาคนเขียนฉาก ทำฉาก คนชำนาญทางแสงและเสียง คนชำนาญทางการแต่งกาย และอื่น ๆ อีกมากมาย จำเป็นต้องเอาทรัพย์สินสมบัติไปเป็นประกัน เพื่อกู้เงินจากธนาคารมาใช้จ่ายระหว่างการฝึกซ้อม ซึ่งต้องกินเวลานานมาก และต้องจ่ายเงินให้ตัวละครซึ่งจะทำมาหากินอย่างอื่นไม่ได้ และจะต้องหาสถานที่แสดงกำหนดเวลาแสดงที่จะเรียกคนมาซื้อบัตรดูละครให้มากที่สุด และวางแผนปลีกย่อยอีกหลายชั้น เพราะการแสดงละครเป็นศิลปกรรมที่ต้องการสิ่งที่เรียกว่า ขบวนการหมู่พวก จะทำไปโดยลำพังคนสองคนไม่ได้เป็นอันขาด

ถ้าวางแผนการมีละครตามกำลัง โดยมากจะวางตามตัวละครที่หาได้ง่าย คุณเคยกันอยู่แล้วการจ่ายเงินไปล่วงหน้าจะช้าบ้าง เกินเลยกันบ้างก็ยอมทำได้ การแต่งบทหรือหาบทจะกระทำตามตัวที่มีอยู่เช่นมีนักแสดงเป็นหญิงชราแก่คนหนึ่ง

บทก็จะให้อาหญิงชราเป็นจุดสำคัญในเรื่อง ให้มีบทบาทมากกว่าตัวอื่น มีชายที่ไม่ค่อยมีสง่า ก็แต่งบทที่ไม่ต้องอาศัยความสง่าเป็นส่วนสำคัญที่เรื่องจะดำเนินไป ในเมื่อไม่ค่อยมีกำลังทรัพย์ก็ใช้ฉากแต่พอสถานประมาณ เครื่องแต่งกายก็ไม่หรูหราไม่หมดเปลือง อย่างนี้เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า การวางแผนงานแบบแรก ถ้าผู้อำนวยการมีกำลังทรัพย์ ง่ายกว่าการวางแผนหลัง การวางแผนงานที่จะให้ได้ผลดีพอสมควรตามกำลังที่มีอยู่นั้น บางทีก็ไม่ได้ผลเลย เพราะบังเอิญไปขาดอะไรเสียสักอย่างสองอย่าง ก็จะทำให้ละครที่แสดงใช้ไม่ได้ ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียงของคณะละครทั้งคณะ ตามปรกติแล้ว คนในวงการแสดงก็ย่อมใช้วิธีมีขนิมิตคือดูกำลังของตน และเสียงในทางเงินบ้าง การนำละครออกแสดงเป็นงานเสียงเสมอ มากบ้างน้อยบ้าง คนที่ชำนาญที่สุดต้องขาดทุนย่อยยับก็มีมาแล้ว ซึ่งเทียบได้กับงานการศึกษา เพราะเป็นงานต้องการกำลังหลายชนิดหลายเหล่าประสานกัน และทำงานเพื่อผลที่แลเห็นไม่ได้ชัด คืออนาคตของผู้ที่รับการศึกษา และการวางแผนงานก็จำเป็นต้องทำอย่างวงกลมละครคือใช้สายกลาง

การวางแผนการศึกษาเทียบได้กับการวางแผนงานละครอีกด้านหนึ่งคือ การวางแผนทั้งสองอย่างนี้จะวางที่ละขั้นหาได้ไม่ต้องคำนึงถึงแผนใหญ่และส่วนปลีกย่อยไปพร้อม ๆ กัน ทั้งนี้มิได้หมายความว่าในการวางแผนการศึกษาจะต้องคำนึงไปถึงว่าจะใช้หนังสือเรียนเล่มไหนในชั้นอะไร แล้วจึงจะกำหนดแผนลงไปได้ แต่การศึกษากับชีวิตคนนั้นใกล้เคียงกันนัก การพิจารณาเรื่องเกี่ยวกับชีวิตคน จะต้องพิจารณาไปถึงขั้นที่มีความสำคัญแก่ชีวิต ซึ่งหมายถึงชีวิตของครู นักเรียน และผู้ปกครอง และคำนึงถึงกิจการที่เรียกว่าการศึกษานั้น มีที่ส่วนที่ด้าน

เพื่อให้บางท่านเข้าใจง่าย จะขอหยิบยกความเข้าใจผิดบางสิ่งบางอย่างที่ได้เกิดขึ้นและได้ทำให้มีความเสียหายมาแล้วขึ้นมากล่าวสักสองสามเรื่อง อาทิ ในประเทศไทยเราแต่เดิมมาเมื่อมีการวางแผนการศึกษาของชาติ เราก็ทำเป็นแผนผังหรือแผนภูมิเรียกชื่อใดชื่อหนึ่ง เช่น ศึกษาพฤษภ แล้วก็เขียนความมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ ไว้ เช่นให้เป็นผู้ที่เหมาะสมแก่สังคมประชาธิปไตย แต่ธรรมะที่จะนำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยนั้นคืออะไรบ้าง ผู้ที่ดำเนินการศึกษาเข้าใจหรือไม่ เข้าใจเพียงไหน มีความจริงใจหรือไม่ ดังนั้นการเลือกเฟ้นผู้ที่จะดำเนินการศึกษาเพื่อให้เกิดผลตามความมุ่งหมายอันนี้ผู้วางแผนจึงจะเว้นไม่คำนึงถึงเสียไม่ได้ เพราะถ้าเปรียบกับการเล่นละคร ผู้วางแผน

คือผู้อำนวยการแสดงและผู้จัดการ (ในด้านธุรกิจ) ผู้ดำเนินการศึกษาคือตัวละคร ถ้าจะหวังให้เกิดสังคมประชาธิปไตย ผู้ดำเนินการศึกษาจะต้องเป็นผู้เข้าใจว่า มีธรรมชาติอะไรเกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยบ้าง มีคุณค่าอะไรในวัฒนธรรมที่จะเป็นอุปสรรคหรือสิ่งสนับสนุนประชาธิปไตย มีพฤติกรรมของเอกัตบุคคลของครอบครัว ของสังคมอันใด ที่จะบั่นทอนหรือเป็นเครื่อง

บั่นทอน

อนึ่งผู้ดำเนินการศึกษานั้นก็มีหลายระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารงานศึกษาของชาติผู้ช่วยในเชิงบริหาร คือผู้ที่ควบคุมกิจการต่าง ๆ (ควบคุมโดยไม่ชี้แจงไม่ได้) สมัยนี้ทางการศึกษาเรียกคนระดับนี้ว่า ผู้นิเทศ ผู้นิเทศก็มีหลายระดับ ระดับกระทรวง ระดับกรม ระดับจังหวัด ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การศึกษาเป็นกิจการที่สั่งให้เป็นไปยากที่สุด การสั่งเกือบไม่ทำให้เกิดผลเลย เพราะเมื่อสั่งไปแล้ว เกือบไม่มีทางจะรู้ได้ว่า ผู้ดำเนินการงานชั้นสำคัญที่สุด คือ ครู ทำตามสั่งหรือเปล่า ไม่มีทางรู้ได้ว่าทำอย่างไรที่จะให้นักเรียนเป็นสมาชิกอันเหมาะสมของสังคมประชาธิปไตย ในประเทศไทยเรา มักชอบร้องว่าให้เอาคุณค่าที่พึงประสงค์ใส่เข้าไปในหลักสูตร เช่นจะเข้าให้ถึงศาสนา ก็ให้เอาวิชาศาสนาใส่ในหลักสูตร การเอาวิชาใส่ในหลักสูตรนั้นง่ายมาก เขียนลงไปหลักสูตร ให้รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการลงชื่อ ก็เรียกว่าได้มีวิชานั้นอยู่ในหลักสูตร เมื่อมีในหลักสูตรแล้วก็มี การสอบ มีการให้คะแนน มีการร้องอุทธรณ์ว่า คะแนนวิชานั้นวิชานั้นน้อยไป แต่แท้จริงการมีวิชา สมมุติว่ามีวิชาว่าด้วยประชาธิปไตยในหลักสูตร แล้วก็สอบ แล้วให้คะแนนสูงสุด นั่นเองเกือบไม่มีส่วนสัมพันธ์กันเลย การให้คะแนนสูงสุดนั่นเองก็ทำให้เกิดธรรมชาติที่ไม่นำไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยเสียแล้ว ผู้ดำเนินการศึกษาเข้าใจระเบียบวิธีสอนอันจะนำการศึกษาไปสู่จุดมุ่งหมายที่ว่าหรือไม่ นี่เป็นตัวอย่างย่อ ๆ อันเดียว

การคำนึงถึงตัวบุคคลที่จะดำเนินการศึกษาเป็นส่วนสำคัญใหญ่ยิ่งในการวางแผนงานการศึกษา เราจะไปเอาตัวบุคคลที่เหมาะสมมาจากไหน คำตอบทั่ว ๆ ไปของคนทั่ว ๆ ไปก็คือการฝึกหัดครู แต่ใครเล่าเป็นตัวบุคคลที่ดำเนินการงานชั้นการฝึกหัดครูและฝึกหัดครูนั้นฝึกให้เป็นอย่างไร เท่าที่เป็นมาแล้วด้วยเหตุที่ระบบบริหารราชการของเราถือเอา กรม เป็นหน่วยสำคัญของราชการ เมื่อจะยกย่องกิจการใด เราก็ตั้งกรมขึ้น เมื่อมีกรมแล้วคนของกรมไหนก็กรมนั้น จะโยกย้ายถ่ายเทด้วยความยากลำบาก เราจึงมีความนิยมที่จะให้คนที่ทำการฝึกหัดครู

ฝึกหัดครูกันเรื่อยไป โดยไม่เคยไปเป็นครูเสียก่อนเป็นจำนวนมาก คนที่เป็นครูชำนาญก็เก็บความชำนาญไว้จนเหนียวหนาย ไม่มีทางจะใช้ความชำนาญให้เกิดประโยชน์กว้างขวางขึ้นก็มากนัก เรากล่าวกันว่า กรมหนึ่ง ๆ ต้องฝึกหัดคนของตัวเอง ที่กล่าวมานี้เป็นอุทาหรณ์ของคำกล่าวในตอนต้น ว่าวัฒนธรรมไทยของเราอยู่ในระดับใด ระบบความคิดนึกของเราไม่อาศัยหลักวิชา ไม่ค่อยอาศัยปัญญา เพราะเรื่องการให้คนที่ไม่เคยเป็นครูฝึกหัดครูนั้นเป็นเรื่องที่เห็นง่ายเหลือเกินว่าผลจะดีไม่ได้

ถ้าจะมีการวางแผนการศึกษาของชาติ เราจำเป็นต้องคำนึงถึงขั้นตัวบุคคลที่จะดำเนินการศึกษาดังได้กล่าวแล้ว ถ้าเราไม่มีบุคคลที่จะดำเนินการให้เป็นไปตามความมุ่งหมาย ความมุ่งหมายก็จะอยู่ในแผนเอกสารเท่านั้น การฝึกหัดคนทุกระดับในการดำเนินกิจการเป็นสิ่งที่บริษัทการค้าใหญ่ ๆ ทั่วไปเข้าใจเป็นอย่างดี ในวงการทหารก็เข้าใจเพราะการทหารเกี่ยวกับความเป็นความตาย ในวงการแพทย์ก็เข้าใจเพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับความเป็นความตายเช่นกัน แต่ในวงการศึกษายังมีความเข้าใจน้อยมาก นี่คือระดับวัฒนธรรมของไทย เรื่องใดไม่ถึงเป็นถึงตายก็ไม่ต้องกระวีกระวาด รอไว้ก่อนได้ รอไว้ให้ภัยมาถึงประตูบ้าน จึงค่อยคิดขยับขยาย คุณค่าของชีวิตที่สำคัญของเราคือความสบาย เมื่อยังสบายอยู่ใจจะรีบร้อนเร่งห้วงเร่งกังวลในการวางแผนการศึกษาของชาติ เราต้องคำนึงถึงคุณค่าอันนี้ และคุณค่าอันอื่น เพราะคุณค่าของชีวิตเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลประพฤติไปในทางที่ตนนิยม ดังได้กล่าวไว้แล้ว เราต้องพิจารณาไปถึงชีวิตของคน และต้องพิจารณาว่า คุณค่าใดในวัฒนธรรมของเรา เราจะธำรงรักษาไว้ คุณค่าใดเราจะปรับปรุงรักษาไว้ เพราะอะไร เพื่อเหตุใด ปรับปรุงทำไม ปรับปรุงให้เป็นอย่างไร เพื่อเหตุใด

ขอยกตัวอย่างในเรื่องคุณค่าอีกอันหนึ่งที่มีถูกมองข้ามไป และได้กล่าวถึงแล้วบ้างในเอกสารนี้ในวัฒนธรรมของเรา เข้าใจว่าเพราะอิทธิพลของพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณธัญญาหารอีกอย่างหนึ่ง เราไม่ค่อยรังเกียจคนต่างผิวต่างเพศ ยิ่งคนจีนแล้วเรามีความรู้สึกรังเกียจน้อยที่สุด นอกจากพวกที่คิดอิจฉาในความสำเร็จทางการค้าของเขา หรือได้ประสบกับการที่เขาถือคุณค่าทางพานิชยกรรมเหนือสิ่งใด จะต้องรีบกล่าวว่าคนจีนมิได้เห็นแก่เงินอย่างเดียว คุณค่าของพานิชยกรรมนั้นเป็นสิ่งที่ต้องศึกษากันให้ถี่ ไม่ใชการนิยมเงินเป็นพระเจ้าอย่างเดียวดังเช่นคนที่ไม่เคยเกี่ยวข้องกับการค้าเข้าใจมีคนไทยบางคนที่ไม่เห็นแก่การค้าเข้าใจเช่นนั้น แล้วไปประพฤติ

ให้เห็นเป็นว่าตนเป็นเช่นนั้นในวงการค้า โดยลืมนึกถึงคุณค่าอื่น บางอย่าง ผลก็คือไม่มีใครค้าขายด้วย ก็ประสบความล้มเหลว ธรรมชาติของคนค้าขายนั้นก็มีหลายอย่างหลายประการ ความอดทน ความไม่ประมาท ความถี่ถ้วน ความกตัญญู การรู้จักเลี้ยงน้ำใจคน การพูดไพเราะ ธรรมชาติเหล่านี้มีในพระพุทธรูปศาสนาทั้งนั้น แต่เราละเลยเพราะเดิมมาเราไม่มีความจำเป็นต้องอบรม ถ้าจะวางแผนการศึกษาให้เน้นไปทางอาชีพศึกษา เราไม่คำนึงถึงธรรมชาติเหล่านี้ และคุณค่าของนักการค้าหาได้ไม่

ช่วงที่สาม เรื่องปลุกย่อยที่ทำให้เกิดผลเสียหายแก่การศึกษาเท่าที่เป็นมาแล้ว

ที่ใช้คำว่าปลุกย่อยนั้น ใช้เพื่อความสะดวก แท้จริงเรื่องที่จะกล่าวต่อไปนี้มีใช้เรื่อง “ย่อย” เลย การละเลยทำให้เกิดผลเสียที่ทำให้กระทบกระเทือนไปยังด้านต่าง ๆ ของการศึกษา ดังจะขอกกล่าวต่อไป

1. **อุปกรณ์การสอน** คำนี้ตามตัวแปลว่า เครื่องช่วยหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เครื่องมือนั่นเอง กิจการใดจะทำโดยอาศัยแต่ตัวคนและมือคนนั้น เป็นเรื่องที่ไม่มาจะต้องพูดกันอีกแล้ว ในสมัยนี้ แต่การศึกษาของเราได้ดำเนินมาโดยปราศจากอุปกรณ์หรือเครื่องมือที่เหมาะสมเป็นเวลานาน การที่เป็นมาเช่นนี้ก็เพราะเหตุมีระบบความนึกคิดตั้งที่ไว้ คือสิ่งใดยังไม่ถึงเป็นถึงตายแล้ว ก็ถือความสะดวกที่อยู่ใกล้ตายเป็นใหญ่ ปลอดภัยไว้ก่อน เพราะถ้าพยายามดินรนที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งอันพึงประสงค์ เป็นเรื่องที่ต้องเสี่ยงความสะดวกสบาย อาจทำให้เพื่อนร่วมงานโกรธ อาจมีศัตรู อาจได้รับคำตำหนิตติเตียน อุปกรณ์การสอนนั้นมีหลายชนิด เริ่มตั้งแต่ห้องเรียน กระดานดำ ขอลูก ไปจนถึงปัจจุบันนี้เขามีวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ แต่ในประเทศไทยเราเห็นความสำคัญน้อยมาก ดูเหมือนเราจะจะมีแต่อุปกรณ์เพียง 2 อย่าง คือกระดานดำ และขอลูกที่เราคิดว่าจำเป็นสำหรับโรงเรียน ยังมีโรงเรียนจำนวนมากที่ไม่มีห้องเรียนและแผนที่ ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำคัญในการเรียนทุกวิชา เราสนใจน้อยที่สุด จะหาแผนที่ประเทศไทยของตนเองให้นักเรียนใช้เป็นงานยากเย็นเหลือหลาย มีอยู่แต่สำหรับผู้ใหญ่ใช้ และจำนวนจำกัด หนังสือเรียนนั้นแล้ว ก็มีความเห็นกัน ซึ่งแสดงออกทางหนังสือพิมพ์และทางอื่นว่าไม่ควรเปลี่ยนบ่อย ๆ แต่ในปัจจุบันนี้ แม้ตำราแพทย์ยังออกไม่ทันความรู้ที่โลกมี ถ้าตราบใดเรายังคิดว่าหนังสือไม่จำเป็นให้ครูสอนโดยใช้ขอลูกและกระดานดำ เราจะวางแผนการศึกษา

กันสักก็ครั้ง เปิดโรงเรียนขึ้นมากี่พันโรง ผลที่ได้รับนั้นก็หาใช่การศึกษาไม่ แต่ผลคือการมีโรงเรียน ในปัจจุบันนี้เรามีโรงเรียนมากมายในประเทศไทย แต่การศึกษามีน้อยเต็มที่ เราจะมัวเกียวกันว่า คุณภาพก่อนหรือปริมาณก่อนนั้น เลยเวลาเสียแล้ว การศึกษาที่ไม่มีคุณภาพ หรือคุณภาพต่ำมาก จะนำไปสู่ความวุ่นวายหลายประการ ถ้าไม่สามารถให้ทั่วถึงแล้ว คนที่เขาไม่เรียกโรงเรียน ไม่บังควรไปบังคับเขาให้เขาได้รับครึ่ง ๆ กลาง ๆ ให้เกิดความผิดหวังและคับข้องใจอันมาแต่ความผิดหวัง

ทั้งนี้มิได้หมายความว่า โรงเรียนของเราจะต้องใช้อุปกรณ์การสอนทันสมัยที่สุด ผู้เขียนเอกสารนี้ไม่เห็นด้วยกับการใช้อุปกรณ์ที่ราคาแพงและไม่จำเป็น แต่จงใจจะเตือนว่า แม้จะมีแผนการศึกษาแห่งชาติที่ดีที่สุด แต่ขาดการวางแผนที่จะให้ครูมีอุปกรณ์การสอนที่ควรมีแล้ว แผนการศึกษานั้นจะไม่มีค่า ยิ่งไปกว่าเอกสารแผนหนึ่ง นอกจากนั้นจะต้องวางแผนไปถึงตัวบุคคลที่ทำให้เกิดมีอุปกรณ์การสอนขึ้นด้วย คนประเภทนี้ถ้าเรายังขาดอยู่ เราก็ต้องฝึกหัดขึ้น เราจำเป็นต้องมีหนังสือเรียนที่ใช้ได้เหมาะแก่หลักสูตรและความจำเป็นของหลักสูตร ต้องมีหนังสือคู่มือให้ครูเข้าใจหนังสือเรียนและวิธีใช้ ต้องมีแบบฝึกหัดและแบบทดสอบ ของเหล่านี้ประเภทอื่น ๆ มีมากจนครูเลือกไม่ถูก แต่ในประเทศไทยมีน้อยจนไม่รู้จะเลือกอย่างไร

2. **การใช้ผู้เชี่ยวชาญ** เมื่อกกล่าวถึงการผลิตอุปกรณ์การสอนก็จำเป็นกล่าวไปถึงผู้ที่ทำงานนี้ เราเคยใช้ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศมาฝึกหัดให้ครูไทยเขียนแบบเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นมาอยู่ประเทศไทยเพียง 6 เดือน ดูเหมือนจะพูดได้ว่าออกจะถึงขั้นตลก เพราะยอมเป็นธรรมดาที่ผู้เชี่ยวชาญเหล่านั้นจะไม่รู้เรื่องชีวิตของไทยเพียงพอ ทั้งนี้ก็ต้องเน้นอีกว่า ผู้เขียนเอกสารไม่มีความรังเกียจผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศแม้แต่น้อย แต่ใครจะขอร้องให้ประเทศไทยใช้คนเหล่านี้ให้ถูกทาง นอกจากผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศแล้ว คนไทยที่ไปศึกษาจากต่างประเทศก็ควรพิจารณาใช้ให้ถูกทางด้วย และใครขอร้องผู้ที่ได้ปริญญาสูง ๆ มาจากต่างประเทศว่า ประเทศไทยกับประเทศที่เรียกว่าก้าวหน้านั้น มีความผิดแผกจากกันหลายประการ เรามักชอบหรือจำเป็นพึ่งผู้เชี่ยวชาญและไปศึกษาจากต่างประเทศที่มีชนบประเพณีทางการศึกษาแตกต่างจากเราอย่างมากเสียด้วย เช่น ชนชาติที่พูดภาษาอังกฤษ พวกนี้เคยกับระบบที่ไม่ใช้อ่านจางไปจากส่วนกลาง ระบบการศึกษาเป็นระบบที่ให้เสรีภาพมาก และวัฒนธรรมของเขาอาศัยการศึกษา การศึกษา (ไม่ใช่การเรียนเพื่อได้ประกาศนียบัตรไปรับเงินเดือน) เป็นคุณค่าสำคัญ

ในวัฒนธรรมของเขา หรืออาจกล่าวว่า ความใคร่รู้ใคร่เรียน เป็นคุณค่าสูงในวัฒนธรรมของเขา เขาดำเนินการศึกษาของเขา โดยอาศัยวัฒนธรรมนั้นเป็นรากฐาน ดังนั้นท่านที่ได้ปริญญาสูงๆ มาจากต่างประเทศ แทนที่จะรับมาแต่รูปแบบของเขา ควรจะนำคุณค่านั้นติดมาด้วย เมื่อกลับมาถึงประเทศของท่าน ก็มา จะพยายามเรียนพยายามรู้เรื่องระบบชีวิตระบบการบริหาร และอื่นๆ ของบ้านเมืองของท่านเสียก่อน ทั้งนี้ไม่เฉพาะเรื่องการผลิตรายการการสอน แต่หมายถึงด้านอื่น ๆ ของการศึกษาด้วย

อาจมีคำถามขึ้นว่า ถ้าไม่ใช้ผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ และไม่ให้ใช้ผู้มีปริญญาสูงจากต่างประเทศแล้ว ก็จะใช้ใครเล่า คำตอบก็คือ ใช้คนที่ใคร่รู้ใคร่เรียน ใครเสียสละเวลาและแรงงาน และใครเห็นความก้าวหน้า คนเหล่านี้น่าจะไปได้ไปศึกษาต่างประเทศเพราะการได้เห็นมากฟังมากทำให้เกิดความเข้าใจกว้างขวาง แต่คนเหล่านี้ควรทำความเข้าใจประเทศของตัวเอง

3. **การจัดระบบตัวบุคคลที่ดำเนินการศึกษา** ได้กล่าวแล้วว่า ผู้ดำเนินการศึกษามีหลายระดับ นับแต่ผู้บริหารชั้นสูง ไปจนถึงครูโรงเรียน ในการดำเนินการกิจการทุกอย่างการให้ค่าจ้าง แรงงานกับการยกย่อง ย่อมให้ได้สัดส่วนกับคุณภาพของงาน และความรับผิดชอบ คุณค่าที่สำคัญยิ่งในวัฒนธรรมไทยอันหนึ่ง ก็คือ การยกย่องจากทางราชการเราควรคำนึงถึงเรื่องนี้ในการวางแผนงานที่จะใช้ตัวบุคคลด้วย ผลต่างในการให้ค่าจ้างระหว่างขั้นสูงสุดกับขั้นต่ำสุดในประเทศหนึ่ง สหประชาชาติใช้เป็นเกณฑ์วัดความก้าวหน้าและล้ำหลังของประเทศหนึ่ง ๆ ผลต่างของประเทศไทยเป็นจำนวนที่สูงมากพอใช้ แต่เราคงไม่สามารถลดผลต่างลงมามากนัก เพราะภาวะทางเศรษฐกิจคงไม่อำนวย แต่ความยกย่องเราอาจแก้ไขได้บ้างกระมัง ปกติวิสัยของมนุษย์อดไม่ได้ที่จะเปรียบเทียบ และเมื่อเปรียบเทียบแล้วเห็นว่าคุณไม่ได้รับการยกย่องที่ได้สัดส่วนกับเพื่อนฝูงก็ย่อมเกิดความน้อยใจ ความรู้สึกนี้เป็นอันตรายแก่กิจการทุกชนิด กองทัพที่เสียกำลังใจย่อมไม่มีทางเอาชนะศัตรู ฉะนั้นใดก็ฉนั้นนั่น ผู้ดำเนินการศึกษาจะต้องได้รับการพิจารณาในเรื่องนี้ให้เหมาะสม เช่น ครูใหญ่โรงเรียนประถม เปรียบกับอาจารย์ปริญญาในโรงเรียนมัธยม อาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมเทียบกับอาจารย์ในโรงเรียนฝึกหัดครู หรือเทียบกับศึกษานิเทศก์ ปัจจุบันนี้เราใช้วิธีการที่ดีที่เหมาะสมแก่วิสัยของมนุษย์แล้วหรือ ในสมัยโบราณดูเหมือนจะมีความเข้าใจจิตใจมนุษย์ดี จะเห็นว่าทางราชการหลีกเลี่ยงการเปรียบเทียบกันมากที่สุด ตัวอย่าง ข้าราชการใกล้ชิด

พระองค์พระมหากษัตริย์ อาจไม่ต้องมีฝีมือเทียบเท่ากับข้าราชการที่อยู่ใกล้พระมเหศวร แต่ต้องมีคุณธรรมบางอย่างสูง เช่น ความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี ความนุมนวล ข้าราชการในพระองค์มีบรรดาศักดิ์แตกต่างไปจากข้าราชการประเภทอื่น จนไม่มีใครทราบที่ บรรดาศักดิ์สูงหรือต่ำกว่าบรรดาศักดิ์ใด เช่น เจ้าหมื่นไวยวรนาถ คนโดยมากก็รู้ว่าเป็นคนใกล้ชิดพระองค์เท่านั้น จะสูงหรือต่ำกว่าพระยาหรือไม่ และต่ำกว่าพระยาชั้นใด สูงกว่าพระยาชั้นใด จะมีแต่คนที่อยู่ในวงการแท้ ๆ ที่รู้ไม่ก็คนผู้ที่เป็นเชื้อพระวงศ์ มีบรรดาศักดิ์ต่างหาก เป็น หม่อม และมีราชทินนามบรรดาศักดิ์สูงหรือต่ำกว่าหลวงหรือพระอย่างไร มีคนทราบไม่กี่คน รู้แต่ว่าต่ำกว่าพระยาเพราะมักเลื่อนขึ้นเป็นพระยา แต่บางคนก็เลื่อนขึ้นเป็นพระก็มี ในปัจจุบันนี้ความเสียขวัญในเรื่องนี้มีอยู่ทั่วไป ถ้าทหารเสียขวัญ ถึงจะมีเสนาธิการที่ดีที่สุดอย่างไร ก็นำชัยชนะมาไม่ได้

4. **การศึกษานอกโรงเรียน** การศึกษาในโรงเรียนและนอกโรงเรียนต้องกระทำควบคู่กันไปโดยเฉพะสังคมที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย ถ้าการศึกษาสองประเภทนี้ไม่สอดคล้องได้จังหวะกัน จะมีการสูญเปล่ามากมาย ยกตัวอย่าง ถ้ามีการสอนในโรงเรียนให้นักเรียนรู้จักการสุขาภิบาล แต่ในหมู่บ้านที่นักเรียนอาศัยไม่มีการสุขาภิบาล การสอนนั้นก็จะไม่เกิดผลเลย อาจเกิดบ้าง แต่ช้ามาก คือมีนักเรียนบางคนที่ดีเด่นจำไว้ได้ จนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ แล้วจะทำตนเป็นผู้นำในทางนั้น การศึกษานอกโรงเรียนนี้อาจทำอย่างมีรูปแบบ คือตั้งโรงเรียนสอนผู้ใหญ่ หรือทำตามโอกาส (incidental) โดยอาศัยการสื่อสารมวลชนเป็นส่วนใหญ่ ในประเทศที่ก้าวหน้าบางแห่งใช้เครื่องมือสื่อสารมวลชนให้การศึกษานอกโรงเรียนอย่างมีระบบ ในประเทศไทยเรานี้ เกือบทุกกระทรวงให้การศึกษานอกโรงเรียน ที่แลเห็นได้ชัดเห็นจะเป็นกระทรวงเกษตร แต่ไม่มีองค์การที่รวมกิจกรรมเหล่านี้ไว้ให้เป็นที่รู้กันว่าใครทำอะไรอยู่ที่ใด ในประเทศที่เรียกว่าก้าวหน้าทางการศึกษา ถือว่าการศึกษาในโรงเรียนจะสำเร็จมิได้ ถ้าการศึกษานอกโรงเรียนไม่มีการจัดระบบอย่างใดอย่างหนึ่งให้สอดคล้องกันไป ในประเทศไทยเรายังเข้าใจเรื่องนี้น้อยมาก เวลาที่มีคนไปดูการศึกษาตามประเทศต่าง ๆ ก็มักดูในโรงเรียน เช่น อาชีวศึกษา บางคนไม่เคยถามเรื่อง apprenticeship และการสอบเป็น ช่าง หรือคนทำการค้า (tradesman's examinations) และไม่คอยถามไปถึงเรื่องสหบาลแรงงานต่าง ๆ เหล่านี้โยงกันทั้งสิ้น เป็นเรื่องซับซ้อนเกินที่จะกล่าวได้ในเอกสารนี้

ในการจบเอกสารนี้ ใครจะขอย้ำเรื่องจิตใจของมนุษย์ การจัดงานไม่ว่าชนิดใด ถ้าการวางแผนไม่เป็นไปโดยรู้จัก ประมาณ อย่างที่เรียกว่า มีมัตตัญญูตา การงานจะอากูล วุ่นวาย เช่น สมมุติจะเปิดมหาวิทยาลัยสักแห่งหนึ่ง ผู้ทำโครงการลืมนึกเรื่องที่เราคนไทยมักทำงานล่าช้า จะเป็นด้วยเหตุใดก็ตาม เมื่อไม่คิดเพื่อความล่าช้าไปวางโครงการแน่นไป

และไม่ได้เตรียมใจคนที่ร่วมงานไว้ว่าบางส่วนจะล่าช้า พฤติวิสัยมนุษย์จะทำให้เกิดความคับใจแค้นใจโดยไม่รู้ตัว และจะนำไปสู่ความเสียหาย ซึ่งจะนำไปสู่ความสูญเสียมากมาย เราควรเข้าใจวัฒนธรรมของเราในข้อนี้ ซึ่งหมายความว่ารู้จักตัวเอง รู้จักเพื่อนร่วมชาติ และเข้าใจธรรมชาติมนุษย์ ปราศจากความรู้เหล่านี้การวางแผนงานไม่ว่าชนิดใด จะสำเร็จลุล่วงไปหาได้ไม่